



26

~~13178~~





13 226

105

24
2 18

MAXIMILIANI STOLL
R A T I O
MEDENDI

PARS PRIMA.

VIENÆ PAGES SEXVIR.

Imprimetur in officina Typographica S. Sebastiani
in Suburbio ad S. Ablesiam.
F. J. G. P. M. P. P. P.

MAXIMILIAN STORZ

H A T O

MEDICINI

PARS PRIMA

je

MAXIMILIANI STOLL

S. C. R. A. M. CONS. NOSOCOMII SS. TRINIT.
PHYSICI ORDINARII, ET PROF. PRAX.
MEDICAE P. O.

P A R S P R I M A

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI

Nova editio accuratior et emendatior;



TICINI MDCCLXXXVIII.

Sumptibus) Typographiae Monasterii S. Salvatoris et
) Balthassarij Comini Bibliopolae.
Praesidib. rei lit. permitt.

MAINTENANCE OF THE

STATE OF NEW YORK

IN SENATE

JANUARY 18, 1887

REPORT

OF THE

COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE

IN RESPONSE TO A RESOLUTION

PASSED APRIL 18, 1886

ALBANY: PUBLISHED BY THE STATE PRINTING OFFICE, 1887.



CONSPLECTUS

MATERIARUM PARTIS PRIMAE.

BREVIS Descriptio constitutionis anni

1775.

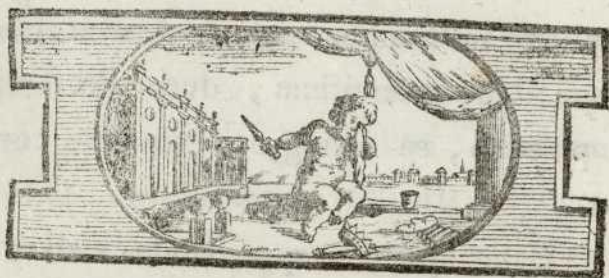
pag. 1 ad 4

A N N I 1 7 7 6.

IANUARIUS.	5
FEBRUARIUS.	ibid.
MARTIUS.	ibid.
<i>Pleuritidis et Peripneumoniae biliose descriptio.</i>	
	6 ad 23
<i>Variae morborum successiones.</i>	14
<i>Rheumatismus biliosus.</i>	18
<i>Catarrhus biliosus.</i>	20
APRILIS.	24
<i>Morborum biliosorum prosecutio, et quae ad eorum aethiologiam et medendi methodum spectant.</i>	
	24 ad 56
MAIUS.	56
<i>Observationes de morbis rheumaticis et eorum differentiis.</i>	59
<i>Pleuritidis rheumaticae descriptio.</i>	63
<i>Canones circa usum vesicantium in pleuritide observandi.</i>	71
IUNIUS.	74
<i>Exemplum peripneumoniae verae, vitio bilioso systematis gastrici stipatae.</i>	ibid. seq.
JULIUS.	78
<i>Pleuritidis occultae descriptio.</i>	79
AUGUSTUS.	83
<i>Lithothomiae exemplum.</i>	90

SEPTEMBER.	93
<i>Dysenteriae curandae ratio.</i>	ibid.
OCTOBER.	94
<i>Tussis stomachicae quaedam species.</i>	95
NOVEMBER.	98
DECEMBER.	ibid.
ANACEPHALEOSIS.	100
SECTIONES CADAVERUM VIGINTI	
	102 ad 187
EXCERPTA EX NECROLOGIIS NO-	
SOCOMII.	187 seqq.

Finis Conspectus Materiarum Partis Primae.



PRAEFATIO AUCTORIS.

CUM praesens libellus medendi rationem Collegio pratico Vindobonensi usitatam exponat, e re visum fuit brevem Nosocomii huius practici descriptionem legentibus dare.

AUGUSTAE MARIAE THERESIAE munificentia iam ante multos annos Nosocomium practicum institutum fuisse, in quo Medicinae studiosi, postquam theoretica artis Hippocraticae di-

disciplina sufficienter imbuti fuerint, ad ipsum eius exercitium, duce Professore practico, se accingant, abunde constat.

Hanc spartam qua laude vir eximius *Antonius de Haen*, et quanto cum emolumento rei medicae gesserit, multa ab eo praeclare scripta testantur. Eo defuncto, gravissimam hanc provinciam ILLUSTRISSIMUS L. B. DE STORK, cuius tantae in me voluntatis, *dum spiritus hos reget artus*, mecum vivet memoria sempiterna, mihi demandavit.

VIR hic in commoda studiorum, Patriae, Caesarumque natus multa denuo promovendo studio clinico adiumenta procuravit: Nosocomium practicum aptiorem in locum transtulit, ut iisdem modo aedibus cum altero, quod SS. Tri-

nitatis vocant, contineretur, et cum eodem in unum coalesceret. Hic ingens quotidie aegrotantium confluxus morbos, quoscunque volueris, seligendos demonstrandosque suppeditat. Praeterea illud etiam commodi Medicinae studiosi nunc habent, quod ubi quamdam in Nosocomio pratico, penes aegros pauciores, cognoscendorum curandorumque morborum facultatem sibi compararint, amplior ipsis perficiendae artis campus aperiatur, atque ad reliqua spatiosa variorum aegrotantium quotidie huc affluentium cubilia perducantur, ut, quemadmodum novitii milites levioribus velitationibus exercitati ad graviores conflictus praeparantur, ita et hi, morborum ingenium in aegris paucioribus edocti, numerosiorem di-

versimode aegrotantium copiam contem-
plando sese ulterius instruant, sibi-
que, dum praxin alienis quasi sumptibus
exercent, iudicium quoddam practicum,
atque insignem in apte iudicando prom-
ptitudinem concilient, quibus dotibus
comparandis, cuilibet fortunatam facere
medicinam adlaboranti pernecessariis, so-
la librorum lectitatio neutiquam par
est.

Ad hanc in Arte difficillima fa-
cilitatem acquirendam alia quoque mo-
menti gravissimi auxilia solers EIUDEM
ILLUSTRISSIMI PRAESIDIS cura suppedita-
vit.

Cum enim multi eiusmodi morbis
conflictentur, qui eos lecto non affi-
gunt, hinc in eadem hac nostra domo,
statis quotidie horis locove, adventan-

tium querelae excipi, remediaque, quibus suae dein quivis domi utatur, distribui gratis solent.

Cum aliquot centeni quotannis miseriarum suarum solamen hîc quaerant, nonne maxime opportuna perdiscendae praxeos medicae in quocunque morborum genere occasione fruuntur, qui quotidie huic pauperum conventui interesse voluerint?

Ut nihil superesset, quod animus vel avidissimus studiorum amplius desiderarent, alia insuper quaedam studia, praeterquam quod ea in publico athenaeo coram copioso quotidie auditore pertractentur, iussu ILLUSTRISSIMI NOSTRI PRAESIDIS tanquam universae quoddam, qua late patet, praxeos medicae complementum, nostris etiam in aedibus exercitantur.

Ars enim obstetricia etiam apud nos ab exercitatissimo hac in arte viro *Raphael Steidele*, Chirurgiae Professore, penes machinas ingeniose ab ipso hunc in usum excogitatas, et tandem ad ipsos parturientium lectos Medicinae studiosis traditur. Qui vero, non sola theoria contenti, ipsa Artis exercitatione imbui volunt, eam hîc occasionem nanciscuntur, quae ipsorum desiderio abunde satisfaciet.

Praxin chirurgicam, Anatomem, operationes chirurgicas idem Cl. Chirurgiae Professor copiosam iuventutem dexteritate insigni industriaque quotidie docet.

Copia quoque secandi cadavera omnibus iis fit, qui exquisitiori studio

Anatomen colunt, seque ipsos in arte dissecandi exercere desiderant.

Eadem quoque ILLUSTRISSIMI STUDIORUM PROMOTORIS vigilantia cavet, ne alia nobis adiumenta defint, quae ad Artem facilius addiscendam conferre boni quid quacunque ratione possunt. Hinc locupletissimus tam medicus quam chirurgicus apparatus quotidiana incrementa sumit: hinc selecta librorum supellex comparata, novis identidem accessionibus ditatur.

Sed etiam id singulare aeternaque memoria dignum, eminenti, quo in scientias impense fertur, AUGUSTAE NOSTRAE studio munificentiaeque debemus; quod exteris aequè ac indi-

genis isto multiplicis comparandae scientiae beneficio uti gratis detur.

Nunc pauca de meo scribendi consilio dicam.

Ut primum gravissimum hoc munus mihi decretum erat, in id potissimum animum intendi, ut morborum popularium, eorum videlicet, qui *passim* affligunt, sive omnium horarum, non observato temporum ordine, ii sint, sive certas tantum anni partes ament, naturam geniumque pervestigarem.

Etenim usu cum meo tum et aliorum experiebar, notionem non eorum solummodo morborum, qui frequenter perniciem inferunt, sed illorum etiam, qui inter vulgatissimos curatuque leviores a plerisque habentur, quive af-

fligunt potius quam enecant, nondum ita ex omni parte completam adaequatamque esse, quemadmodum vulgo existimant, et non pauci vel ipsos inter Medicos arbitrantur.

Operae igitur non exiguum pretium me facturum existimabam, si, quae sedula horumce morborum contemplatione, ut luculenta quotidie experientia doctus in adversaria conieci, publici nunc iuris faciam, fidaque narratione, ac simplici stylo, quae in tanto aegrotantium numero prodesse, aut etiam nocere expertus fuerim, cordate exponam.

Votorum idcirco me compotem fortuatumque reputabo, si opella hac mea, utut tenui ac levidensi, ad profliganda perniciosarum opinionum com-

menta conferre boni quid, distinctio-
resque morborum quorundam vulgatio-
rum notiones communicare, atque ab
omni vana hypothefi alienus observata
aliorum, nondum fortasse sufficienter
comprobata, fidarum observationum suf-
fragio valeam confirmare.



MAXIMILIANI STOLL
RATIO
MEDENDI.

Brevis descriptio constitutionis

ANNI 1775.

Morbos populares descripturum non solum eam tempestatum rationem, quae morbis ipsis comes est, sed etiam illam, quae paulo ante praegressa, et integrum modo effectum sortita, certam in corpus diathesin induxit, exponere oportet. En cur ea, quae de constitutione temporis anni proxime elapsi, varioque tempestatis ad valetudinem habitu sparsim in adversaria conieceram, nunc collecta contractaque recenseam.

Mensis Januarius anni 1775. a gelu magno ordiebatur: secutae mox nives copiosissimae, nebulae multae, foetentes, noctu, mane, itemque vesperi. Venti per intervalla fortes. His haud diu stantibus repente tepor. Diffuxere nives: pluviae admodum copiosae. Post medium mensem, subitum gelu, rigidumque. Altae nives, venti rari, exi.

gui. Circa finem denuo tepor, nives colliquatae, coelum nubibus, nebulisque triste, venti tenues.

Januario ad exitum vergente, convulsiva infantum tussis caput efferre coepit.

Ineunte Februario, temporis proxime elapsi tepida constitutio incrementa sumpit: nebulae densae, pluviae rariae, interpellante subinde validissimo vento. Post initium tepor, gelu, paucae nives, rarus sol, pluviae, venti, nebulae foetentes, depluentes, varia ratione per totum mensis decursum sese excipiebant, ita tamen, ut a haemospherae tepor primus teneret. Finis mensis calore verno incaluit: venti tenues.

Convulsiva infantum tussis maxime viguit, et circa mensis medium ferinas adultorum tusses in societatem adscivit.

Martius totus mutabilis, iam veri similis, iam borealis, coelo ad initium sereno, circa finem vero nebuloso imbrosoque. Tusses ferinae longe lateque dominabantur.

Aprilis, mutabili suo genio, hoc anno praeter morem indulgit. Frequens subitaque calor in frigus commutatio, coeli sereni in procellosum, imbrosum, nebulosum: venti varii, crebri. Ad medium usque Aprilem idem tussis ferinae imperium, convulsiva infantum tussi adhucdum vigente. Circa finem uterque morbus multum remisit.

Mense Maio crebra denuo mutatio ex calore in frigus: dies austrini, noctes aquilonares, siccitas summa. Coelum serenum, crebro, forti varioque perflatum vento. Circa finem copiosissimae pluviae, ventus perfrigidus, quo etiam tempore, silentibus et convulsiva et ferina tussi, alia tussis species exorta vix ulli peperit, quam, ob signa redundantis in ventriculo bilis, tum etiam

Medendi.

ex eo quod vomitu aut alvi ductione cito sanaretur, *stomachicam* appellant, etsi fuerint, qui *pectoralem* arbitrati, neglecto ventriculo, in aerorum perniciem pulmonibus medebantur.

Initio Junii frequens caloris frigorisque mutatio, noctibus plerumque solito frigidioribus. Post initium, calores magni, constantes, coelum serenum, siccum, rarissimas pluviae. Exeunte mense, constitutio nebulosa humidaque successit: toto hoc mense tussis stomachica grassabatur.

Mense Julio, aestus fere constans, raraeque pluviae: tussis stomachica circa finem vix non penitus comprimebatur.

Mense Augusto, aestus magni, squallor, rarissimae pluviae, crebra tonitrua. Morbi pauci, sporades. Sudores nocturni copiosissimi.

Ad medium ferme Septembris calores magni. Successit dein frigus coelo ut plurimum sereno. Febres plures, ac praeteritis mensibus, eaeque huic anni tempori maxime solennes, intermittentes, remittentes; item cholerae, diarrhoeae etc. etc. non tamen praeter aliorum annorum morem, visabantur.

Mensis October frigidus humidusque ut plurimum fuit, attamen pauciorum paulo morborum, quam mensis praegressus, ferax.

November continuus fere pluvis maduit. Nives exiguae, citoque disfluente. Minus quam pro temporis huius ratione, frigus, praecipue circa finem.

Rheumatismi universales: destillationes topicae variae: aphthae etiam inter adultos. Foeminae, debiliores praecipue, crudo primarum viarum apparatu, mucos, fero putri laborabant.

Menſe Decembri pluviae crebrae, tempusque humidum, non frigidum, praecipue circa initium et finem; circa medium vero, ſiccum et frigidum. Deſluxiones multae ad oculos, nares, fauces, pulmones, artus.

Haec fere prioris anni conſtitutio fuit, qua breviter delineata, ſequentis anni 1776. rationem deſcribemus.



JANUARIUS.

ANNI 1776.

Sub anni 1776. exordium, nives multae fuere; inde ad medium usque Januarii, constitutio aëris humida, atque minori cum frigore, quam pro temporis huiusce ratione. A 15. mensis ad finem usque, frigus siccissimum obtinuit, quod magis identidem intendebatur, ut ultima mensis tempora ab hominum memoria frigidissima dicerentur.

Initio mensis variolae malignae non paucae, morbilli benignae indolis non infrequentes visabantur. Febres, quae ad medium usque mensem feculae fuere, circa ultimos Januarii dies, rigidissima hyeme per omnem Europam saeviente, in inflammationes pulmonum, pleuritides ac peripneumonias abiere.

FEBRUARIUS.

Initio Februarii idem hyemis saevissimae rigor; at tribus quatuorve exactis diebus successit aura mollis, humida, dominante austro, quae per totius mensis decursum non interrupta persistit.

Morbi pulmonum inflammatorii non pauci, plures vero ex illo genere, qui sub anni principium grassabantur.

M A R T I U S .

Mensis hic ut plurimum siccus erat, frigore caloreque alternatim sese excipientibus, calore tamen, si omnia species, praevalente. Febres catarrhales innumerae, peripneumoniarum, ac pleuritidum quaedam species, quam curatius explicandam e te esse arbitror, tum quod ea, hoc anni tempore, quo Nosocomio ad sanctissimam Trinitatem praeficerer, mihi frequentissime contemplanda, sanandaque in tanto adfluentium quotidie aegrotum ex plebe numero obvenerit, cum etiam (quae ratio longe superior est) quod illam necdum ita accurate descriptam; aut si descripta sit, eius tamen curandae methodum necdum satis in usum tractam vulgatamque existimem, ut ideo actum agere videar, si quaedam ex mea penu depromam.

Morbus, quem paulo fusius persecuturus sum, eo etiam ex capite peculiarem attentionem meretur, quod ad illos pertineat, qui pauco interposito tempore frequentius recurrunt, et inter populum epidemice grassantur. Accedit praeterea, quod is, sub alterius morbi specie, medentibus imponat, methodo non sua persaepe tractetur.

Aegri *hac pleuritidis, aut peripneumoniae specie* laborantes, varia symptomata exhibuere: praecesserat, per aliquot dies, quin et septimanas, catarrhosa dispositio, defectus appetitus, os insipidum, amarum, glutinosum, sudores nocturni: tandem accessit horripilatio, quin et intensius frigus: minus tamen grave, quam in vera alias pulmonum inflammatione solet; successit aestus, oppressio pectoris, dolor, vel in sterno, vel in al.

teretro latere thoracis aedens. Ardor hic subinde totum thoracem occupavit, et inter respirandum tussendumque raro augebatur. Decubitus facilis in utrumque latus: hypochondria frequenter tensa, dolentia; praecipue dum manu contrectarentur. Dolor ad scrobiculum, et infra illud gravans, qui attractum aegre ferebat. Ructus amari, alvus aut obstructa, aut liquidior, ac biliosa. Facies cum virore pallida. Oculi tristes. Dolor capitis gravativus. Sitis saepe nulla, et si tamen aliqua, minor tamen, quam pro morbi acuti ratione. Sapor oris amarus ut plurimum, in aliquibus nauseose dulcis, vel et acido austerus. Lingua alba subinde, mucosaque, plerumque tamen flavo virescente humore obducta, et prominentibus quasi villis, flava viridique materia tinctis, hirsuta. Dentes sordidi. Tumor ventriculi, et sensus plenitudinis in eodem. Anxietas circa precordia. Tormina subinde. Lumborum dolor. Sputa glutinosa, crassa, tenacia, alba, in paucis vere virescentia, eaque statim initio apparuere, quin et praecessere. Urinae croceae, brevi iumentosae cum sedimento imperfecte deposito, furfuraceo, albo, lateritio, mixtoque: tales fuere statim ab initio morbi. Vomitus quibusdam spontanei, levantes, biliosi. Vomituritiones. Copiosus insipidae salivae in fauces affluxus, nausea, qua factum, ut ne aspectum quidem alimentorum ferrent. Pulsus ut plurimum non durus, et varia in variis celeritate.

Febris vel uno tenore continuabatur, vel vaga periodo exacerbabatur; absque certa lege modoque.

Inter omnia haec symptomata nullum erat, de quo magis querebantur, quam ardor in tho-

race, oppressio eiusdem, et spiritus difficultas. Fuerunt qui solummodo de angusta respiratione, et valida pectoris oppressione questi sunt.

Haec symptomata erant pleuritidis istius, aut peripneumoniae (quam *biliosam* appellamus) ubi morbus cum nullo alio malo complicatur. Paucissimi tamen inventi sunt, in quibus omnes omnino superius recensitas morbi notas deprehenderes. Plerique paucis tantummodo characteribus, mali quo laborabant indolem demonstrarunt. Constans in omnibus nota fuit, praeter memoratos pectoris respirationisque affectus, lingua, et oris sapor varia ratione depravatus, prout supra descripsi. Nauseae, et appetitus deperditus omnibus tuere; non omnes tamen biliosa, aut aliena ructabant. Cardialgiam omnes querebantur, gravantem plerique, pauci oris ventriculi morsum: quidam autem, non nisi manu contrectarentur, molestiae quid circa ventriculum sensere.

Exeunte Martio, et per totum ferme Aprilem plures erant, quibus alia praeter paulo ante enarrata accidentia accessere, dolores videlicet artuum inferiorum superiorumque, item loci inter scapulas medii. Quibusdam carnes dolere inter articulos locatae, his non affectis. Aliis articulorum rigiditas dolorifica fuit, non paucis mollitudo hypochondrii alterutrius doluit, dolore non gravante, non tensivo, sed acutissimo, ad inspirationes magnopere aucto, et tactum minime ferente. In his pleuritidi aut peripneumoniae *biliosae* rheumatismus iungebatur.

Hoc tempore, mense videlicet ad exitum vergente, quibusdam, iisque non paucis, praeter superius dicta symptomata, dolor vere *pungens* acutissimusque, et sitis morbo respondens fuit,

pulsus durus et plenus, sputa aut nulla, aut sanguine striata. Hos praeter morbum biliosum vera quoque pulmonum inflammatio tenuit.

Paucissimi, in morbi principio, ad nos devenere, plerique exactis aliquot primis diebus, ubi aut nihil omnino, quod saepius contigerat, aut quod sors vel consilium obtulit, remedium adhibuere. Multi unam duasve etiam sanguinis missiones instituerunt eo eventu, ut *post momentaneum; brevique evanidum levamen* omnia symptomata exasperarentur, et pectoris incommoda longe graviora redderentur cum pulsu celeriori, humili, repente, anxietatibus magnis, et calore intensiore. A purgantibus, si fors usi erant, aut nihil, quod frequenter accidit, aut parum tantum emolumenti retulerunt, plerique pelus habuerunt, et magis fabricitarunt.

Haec fere fuit morbi facies, quem tuta ac brevi ut plurimum methodo mox describenda curavimus. Ubi factis examine constitit, morbum nulla vera inflammatione complicari, qualis plerumque fuit, curam ab emetico inchoavimus, quo copiosissima materies flava, plerumque viridissima ore reiecta est: alvus simul fere omnibus movebatur aliquoties. Apparatus hic biliosus vomitu excussus, amarissimus plerumque, subinde vero acido austerus fuit. Ferme omnibus paulo post vomitum oppressio pectoris insigniter imminuebatur: quibusdam etiam prorsus evanuit, respiratio liberior, et ablata vel plurimum emendata ventriculi incommoda sunt. Nelli certe emeti, cum propinavimus (et propinabamus longe plurimis) qui non cum insigni levamine vomisset. Non pauci, qui dolores acutos in hypochondrio alterutro ad attactum auctos querebantur; dato

emetico liberabantur, ut adeo non omnis dolor acutus ad attactum auctus pro inflammatorio haberi debeat. A vomitu, atque etiam ante eundem, decocto hordei cum oximelle utebamar ad abluendas ventriculi et intestinorum fordes, atque operam dabamus ut alvus post vomitum aperta diutius servaretur. Hunc in finem data est mixtura ex aqua hordei, aceto, melle, et sale quodam medio, ut biliesae reliquiae, quae intestinis fors profundius infederant quam ut vomitu reici quiverint, medicamento salino solutae per alvum evertentur. Si haec cautela neglecta fuerat, contigit ut biduo exacto, aut eadem redirent symptomata, aut morbus intermittente exciperetur, eaque potissimum tertiana, quam, salibus mediis praemissis, cortice Peruviano profligavimus. Fuisse quidem, sed in tanto reliquorum numero perpauci, qui etsi cum effectu vomuerant, et magnam sordium biliosarum vim ove et ano eiecerant, id tamen levaminis non experiebantur, ut expectationi nostrae plane satisfaceret. Signum id erat, materiam crudam, necdum fat mobilem redditam, parietibus ventriculi valentius adhaerere. His mulsa, cum aceto ac sale quodam per unum alterumve diem exhibito, denuo potionem emeticam propinavimus, quae ferme semper suffecit; vix una alterave vice tertio vomitorio, interpositis aliquot diebus, exhibito opus fuit.

Aliis hac methodo sanatis, cum et appetent, et febre carerent, quaedam spirandi difficultas, remanebat quam mixtura ex aqua foeniculi, oxymelle squillitico, et stiblo diaphoretico non abluto sustulimus, motis hac ratione sputis copiosis, aquosis; paucis kermetem praescripsimus; pluribus eiusdem loco refractam admodum tartari

emetici dosin in aqua quadam conveniente solutam, qua de re alibi erit commodior differendi occasio.

Cum observatio nos doceret, aegros ex hoc morbo reconvalentes facillime relapsum pati, praecipue si paulo plenius quam debilis ventriculus ferret, nutrentur, cavimus ne in regulas diætaeticas peccetur, atque stomachicorum remedium ope vires coctrices, quas morbus atque ipsa morbi medicatio fregerant, firmavimus. Usi sumus maximam partem elixirio stomachico temperato, et tinctura thei aquosa, aequis partibus; ni fors febris intermittens, quam morbo coronidem non raro imposuisse superius diximus, corticem Peruvianum una exposceret.

Semper cavebamus ne non hos solum, sed neque caeteros quoscunque ex Nosocomio dimitteremus, priusquam ex integro pristinum robur recuperassent. Hinc eos paulo diutius, quam adversa ipsorum valetudo exigere videbatur, retinimus, imperfectum tantummodo, aut fere nullum beneficium rati, si, quos morbus acutus non sustulit, longa infirmitas consumeret. Hæc methodo usi sumus, quotiescunque morbus simplex, ac nullo alio permixtus fuerat. Perpendere nunc iuvat ea quæ nocuisse deprehensa sunt, cum non a iuvantibus solum, sed quam maxime etiam a nocentibus instruemur.

Sanguinis missio præ caeteris nocuit, nisi fors inflammatio comes esset, quo de casu infra erit dicendi locus; hæc enim instituta, pectus opprimi validius, spiritus difficiliter trahi, pulsus fieri humilis, celerque coepit, caloribus supra modum adauctis. Puella 14. annorum huius rei documento nobis fuit: laboraverat hæc, paucis septima-

nis antea, vera pleuritide; sanata e Nosocomio discessit: at post carnes intemperantius commestis rigit, aestuavit, vomuitque aliquoties biliosa. Altero mox die ad nos delata tuism, pectoris gravitatem, et spiritum summopere difficilem conquesta est. Praeter peripneumonicas hasce affectiones aderant oris amaror, ructus, nauseae, cardialgia, febris multa. Praescriptum vomitorium est, cui, ut tutius operaretur, modicam venae sectionem praemittere placuit. Verum, misso vix sanguine, delirium ferox, et febris valida sequebantur. Dato emetico, multisque biliosis vomitu reiectis, mens rediit mox, et affecti pectoris symptomata una cum febre multum mitiora, continuato salium mediorum usu, et reliquiis morbi ad alvum determinatis, paulo post penitus abstergebantur. En *Delirium biliosum*; ubi fomes in hypochondriis latet, ore et ano exturbandus.

Non pauci ad nos veniant, qui aut proprio Marte, aut amicorum, ut fit, consilio morbum medicamento purgante sollicitarunt: nocuit ferme omnibus; exacerbationes enim graviores inde reditae, austa thoracis incommoda, febrisque sunt; profuere purgantia paucissimis, atque iis fortasse, qui crudo apparatu, non ventriculi sed intestinorum, laborabant, ubi materies, mobilis facta, facilius pharmaco purganti quam vomitorio auscultabat.

Qui morbum motis sudoribus aggressus fuisset neminem scio, etsi facile quis perspiciat, quantum noxae prava haec methodus intulisset. Opinio, quae febres acutas sudoriferis pernicioso plerumque cum eventu tractat, magnam partem inter nostros, etiam eos qui ex plebe sunt, evulit.

Contingit non raro, ut motu febrili a collecta resorptaque primarum viarum saburra producto, sanguis inflammaretur. Sic vera insuper inflammatio iungebatur, vel pulmonum, vel carnium musculosarum, vel membranarum, tendinumque in articulis praecipue. Ortum hinc est malum complicatum: vera scilicet vel pleuritis, vel peripneumonia, vel rheumatismus, vel arthritis morbo bilioso sociata, quam ob causam, saepius unam rarius duas sanguinis missiones institueret oportebat, donec discussa phlogosi emetieum daretur; quibusdam, et forte pluribus, licet sanguis extractus ferme semper crustam pleuriticam exhiberet, veraque simul inflammatio adesset, eum exiguo tamen, eoque brevi evanido, levamine secta vena est, fors, quod inflammatio, secundario primum nata, tolli non posset, nisi prius cruda materies sub praecordiis collecta (a qua motus humorum citatior, eorumque phlogosis oriretur) brevissima, qua id fieri potest, via eiceretur. At repurgato systemate gastrico, sive phlogosis perseveraret, sive etiam augetur, sanguinis detractio insignem effectum, et levamen constans attulit. Subinde venae sectiones, et emeses alternabant, prout vel inflammatio, vel affectio biliosa praevalebant. Non observavimus, statim periodo et certo dierum numero hos aegros indicari; nec periculari crisi obnoxii erant; id solum observatum, sputa, quae initio statim apparere, fuisse primum glutinosa, tenacia, dein aquosa, copiosaque ad finem morbi usque, quo sensim cum levamine minuebantur. Nunquam vidimus sputa illa *puriformia coctaque*, qualia maturum catarrhum, aut inflammatos pulmones solvere solent. Quidam intra octo dies sanabantur,

quidam vero intra septemdecim, vel et viginti. Vidimus et varias morborum successiones mutationesque; quidam enim, ex pleuritide simplici biliosa iam sanati, aut tales propemodum futuri, in *veram ac inflammatoriam pleuritidem* inciderant, ubi venae sectiones, et decoctum hordei cum melle atque aceto fere semper suffecere. Cataplasmata emollientia ad locum doloris applicuimus bono cum successu. Lateri dolenti nunquam apposuimus vesicans, cumque eo in morbis vere inflammatoriis aliquoties uteremur, semper febris incitabatur magis, inflammatio augebatur, utque in univ. sum eum canonem secuti sumus, ut, ubi diluendum esset, ubi laxandae partes solidae, earumque stricturae solvendae, ubi frenandus humorum exorbitantium motus a vesicantium stimulo caveremus; hinc factum est, ut sanguinis missio, remedium refrigerantium facile princeps, inflammanti cantharidum vi rarissime iungeretur. In rheumate vero, utut inflammatorio et febrili, praesentem cantharidum opem saepissime mirabamur. Sed ea de re paulo post. Eximium e contrario auxilium vesicantia praestitere, quotiescunque *vera debilitas*, solidorum inertia, indeque natae stases aderant, quo in casu praeter remedia cardiaca, roborantia, stimulantia, antiseptica, excitantem vesicantium stimulum in subsidium vocavimus. In vera pulmonum inflammatione abstinuimus pariter ab intempestivo, praematuraque remedium sputa moventium usu, qualia in sibilio diaphoretico non abluto, aliisque Antimonii praeparatis habemus. Sedulo distinguebamus duplicem pulmonicorum statum, eum videlicet, ubi cruda inflammatio remedium quodcum-

que movens vetaret, atque eum, ubi, fracta phlogosi, vires aegrorum tum ex morbi diuturnitate, cum et remediorum debilitantium applicatione languerant, et materies sputorum in pectore coacervata a deiectis vitae viribus protrudi non poterat: hic moventia, incitantiaque profuere, praecipue stibium diaphoreticum non ablutum, et solutio tartari emetici, ea dosi exhibita, ut nec vomitum, nec alvum moveret. Plerique pleuriticis iudicabantur sputis mucosis, aquosis, et intermixtis coctis. Vidimus paucas quasdam pulmonum inflammationes, easque pergraves post novem aut undecim dies absque manifesta evacuatione, cum constantia ac securitate solutas.

Aliquoties vero pleuritis in principio diarrhoeam sibi iunctam habuit: haec, utut symptomata fuerit, nihilominus morbum reddidit magis tolerabilem, ut adeo non omnis diarrhoea symptomata pleuriticis periculosa habeatur. Credo apparatus crudum in intestinis stabulantem, vehementiori illo paroxysmo, quo pleuritis plerumque orditur, emotum, ad alvum fuisse, molimine naturae perquam salutari. Fuerunt etiam, qui, in gravi illo assultu pleuritidem inchoante, biliosa cum emolumento vomuerunt.

Una alterave vice, in gravissima pulmonum inflammatione, pulsum mollem, debilem, celerrimque deprehendi, ubi nihilominus venae sectio insigne levamen attulit, sanguine crassam tawacemque crustam exhibente, et pulsu paulo post assurgente, plenioreque.

Puellae secundo pleuritidis die orta parotis morbum sustulit, quam dein, cum alvum quotidie fluentem redderemus, et herbae aromaticae, cum camphora, tumenti loco apponerentur, insi-

gniter minuebamus. Pertinacis tumoris reliquias emplastrum de cicuta penitus dispulit.

Qui initio vera pulmonum inflammatione, eaque, quam Sydenhamus *essentialem* appellavit, ac simplici laborarunt, rarissime in eundem morbum relapsi sunt, aliquoties autem in pleuritidem illam spuriam, biliosam, quam dato statim emetico in herba suffocavimus.

Aliam morborum successionem observavimus, ubi *biliosa* pleuritis in *malignam* vertebatur. Malignam nos vocabamus illam aegrorum conditionem, ubi vis vitae admodum deiecta, pulsu arteriarum et cordis vere debili proderetur. Si evacuatio sanguinis aut ab aegroto ipso, priusquam ad nos veniret, aut et nobis imperantibus instituta, male cesserat, sique materies ex primis viis intra humores circulantes reciperetur, si, licet multa affecti systematis gastrici signa adessent, emeticum nihilominus non conduxerat, si pulsus accesserant celeres, debiles, quosve vel levissime premens digitus facillime elideret, si mens vacillaret, et vires secrete trices languerent, *malignitatem* adesse, et letalem partium solidarum fluidarumque dissolutionem instare iudicabamus.

Malo praecipiti inventum praesidium est in decocto corticis cum camphora, in infuso radicis serpentariae virginianae, contraiervae, angelicae; hic quoque in subsidium vocata vesicantia sunt, quae torpidam languentis vitae vim concitarent, atque id facerent artubus adplicata, quod cardiaea ore assumpta. Miros certe effectus ex hac mendedi methodo vidimus. At in perpaucis hic *pleuritis biliosae* in *malignam* transitus observabatur, atque in iis potissimum, qui ex longa infirmitate, aut hereditario vitio debilitatem adferebant utrique huic morbo idoneam.

Id adhuc notasse expedit, nos sanguini emis-
so, atque in vasculis ad id aptis servato, sive is
dissiliior appareret, sive compactior, sive cru-
sta tegeretur, aut etiam ea careret, rei utpote
supra modum fallaci; parum tribuisse, etsi non
inficias eamus, sanguinem, prout is sub sensus
cedit, confirmare nostrum iudicium subinde posse,
quod ex notis multo certioribus de morbi condi-
tione ferebamus.

Hac tempestate rehumatismi febriles grassa-
bantur, qui vel inflammatorii, vel biliosi fuere,
vel ex utriusque componebantur. Habuimus quos-
dam, qui acute laborabant absque signis sordium
primas vias inquinantium. His sitis multa febris,
valida cum pulsu duro, qualis pleuriticorum esse
solet; manuum genuumque tumores dolentissimi
fuere: dolor vago more artus extremos, malleo-
los, genua, femur externum a lumbis, vel ab
acetabulo ad caput fibulae usque oberrabat, modo
etiam musculos thoracis affecit, ut ideo pleuriti-
dem mentiretur. Quibusdam dolor anginosus ac-
cessit. Venae sectiones, emulsa cum nitro profue-
re, decoctum radicum altheae cum Roob sambu-
ci, itemque vesicantia, atque omnia ea quae aut
alvum aut sudores blande sollicitabant. At perti-
nax admodum nonnunquam morbus difficillime
vel indicatissimis remediis cessit, et tunc in lon-
gum protrahebatur: sanguis, secta vena eductus,
crusta pleuritica, maxime crassa tenacique obte-
gebatur.

Feliciores fuere illi, quibus acris et biliosa
materies maximam partem ex ventriculo resorpta,
et ad corporis superficiem delata in vasculorum
exalantium orificiis haesit, ibique velicando, do-
lores rheumaticos concitavit. His emeticum pro-

fuit, cui medicamentum salinum, ad alvum laxiorem servandam, subiungebatur. Quod si quid altius impactum haereret, quam ut recensita hac methodo revocari ad alvum denuo posset, frictione aromatica instituta aut vesicante facile discussum est. Profuere etiam, repurgatis ventriculo et intestinis, medicamenta sudorem absque tumultu moventia.

Qui *reumatismo hoc bilioso* laborabant, mitius ut plurimum habuerunt, minus febricitarunt, nec semper emetico indigebant. Decoctum tamarindorum, aliaque huius notae medicamina, iuncto quodam sale medio, expectationi medentis persaepe satisfecerunt. Hanc reumatismi speciem aliis annis, atque alio anni tempore, praecipue cum in Hungaria medicinam facerem, frequentissime observavi. Adulta enim Aestate, atque initio Autumni, quo morbi gastrici biliosi dominium obtinent, *rheumatismus biliosus* frequentissimus est, in iis praecipue, qui ex morbo bilioso convalere, si forte, durante morbo, aut nulla, aut non sufficiens, per vomitum atque alvum, biliosae saburrae evacuatio fuerat instituta. Post dysenteriam biliosam, adstringentibus opiatisque praemature sublata, post febres autumnales praecoci corticis usu sufflamatas, praecipue vero, si intempestivis sudoribus materies versus corporis superficiem fuerat determinata, frequentissimos vidi rheumaticos dolores diuturnos et plerumque absque febre. Solventia, alvum leniter ducentia, frictiones, omniaque ea quae materiam haerentem in motum agunt, balnea mineralia, succi herbarum antiscorbuticarum, gummi ferulacea omnem paginam solvebant.

Sed missis his, biliosas nostras pectoris affe-

ctiones ulterius prosequamur . Plurimi fuere , quibus res intra catarrham constitit , qui a *peripneumonia aut pleuritide biliosa* , sola mali vehementia differebat , et hanc plerumque praecedebat . Eadem medendi methodus utrobique profuit . Haec catarrhi species saepius *επιχοιλιως* aggreditur , hocque anno , uti et Vere anni proxime elapsi totam ferme Europam pervasit . Hoc morbi genus , anno 1580 . , universam Europam infestabat , atque pro novo morbo habebatur , quod remediis , catarrho alias dicatis , aut omnino non cederet , aut etiam exasperaretur , atque non paucis funestus evaderet .

Descriptionem eiusdem habemus a *Boekelio* factam , qui eum *novum morbum* , seu *catarrhum febrilem* salutavit . Eundem (morbum) fuisse , qui et prioris anni Ver , partemque Aestatis , et huius anni Martium et Aprilem praepremis occuparet , descripta a *Boekelio* symptomata luculenter ostendunt , quamvis a vera medendi ratione , quam sibi haec catarrhi species peculiariter deposcit , illius temporis Medici aberrarint . Id solummodo discriminis intercessit , quod ille a *Boekelio* descriptus multos enecaret , noster vero ut plurimum vitae parceret . Rationem credo eam fuisse , quod catarrhus *Boekelii* , febrilis ab ipso , quo grassabatur , anni tempore vitium traxerit , adulta videlicet Aestate , et Autumno , quo coelum gravius esse solet , et morbis quibuscunque , in eadem tempestatem incidentibus , septici quid malignique affricat . Praeterea novus hic *Boekelii* morbus cum pluribus aliis complicabatur , qui illam anni partem communiter comitantur . At venae sectio raro profuit , quemadmodum etiam apud nos plerumque morbus maiora inde incrementa

sumpsit, et in malignum mutabatur: eo quoque tempore omnes reliqui morbi plus malignitatis habuerunt, et pluribus, quam alias solent, funesti evaserunt.

Quoniam hoc loco de catarrhi quodam genere, quod a fordibus systematis gastrici originem ducit, sermo incidit, iuvabit quaedam addere de illa catarrhi specie, quae prioris anni Ver et initium Aestatis maculavit. Mense Junio anni 1775. catarrhus populariter per omnem ferme Europam grassabatur. Aderat inappetentia, lassitudo, os amarum aut insipidum, lingua alba, mucosa, flava, dolor ad scrobiculum, si manu contrectares. Tumor ventriculi, hypocondriorum tensio, alvus aut tarda, aut frequentioribus, iisque exiguis ac biliosis, dejectionibus molesta. Urina crocea, subinde cum ardore missa, parca, cum sedimento ex albo rubente, furfuraceo, mucoso, lateritio. Nauseae fere omnibus, vomitiones, tussis multa, ardor sterni, oppressio. Variam medendi rationem experti sumus, prout diversam sibi quisque ideam de eius mali indole fixeret. At profuere lenia solventia, salina, alvum moventia. Quidam kermes minerale dedit, qui praeter voluntatem vomitum movit, et electis ventriculi fordibus catarrhum absterfit. Verum cum hoc medelae genus in hac mali specie inusitatum non aegrotis solum, sed ipsis quoque medentibus videatur, atque ab ratione, aut potius ab eorum systemate absolum, fit ut una omnibus catarrhis plerumque methodus accommodetur, sed eventu utique longe dispari. Nihilominus sat frequens hic morbus est, atque inter eos stipendia meretur, qui saepius ingruunt.

Clarissimum *Huxham* describit morbum ma-

xime epidemicum mense Ianuario anni 1733. cum tussi valida, qui per omnia ferme accessit ad indolem catarrhi anno priori dominantis; profuere enim apud eundem cl. auctorem nonnunquam emetica, aut lenia catarrhica, atque frequenter observavit, tussim oborta diarrhaea profligari. Hinc rheo, manna, et tartaro solubili usus est. Idem febrim catarrhalem epidemicam observavit mense Novembri 1737. atque hanc febrim per plures iam hyemes magis minusque grassatam esse, provenireque a crasso, udo, gelidoque aëre spiracula cutis ocludente, et eandem videri indolem habere cum febre *hyemali* Sydenhami. Ar. bitror, epidemias has, ab Huxhamo descriptas, easdem quidem reapse cum hac nostra fuisse, propius tamen ad humorum phlogosin accessisse.

Petrus *Forestus* L. VI. obs. I. describit febrim Autumno anni 1557. publice grassantem, gutturi dolore, et thoracis affectu stipatam: catarrhi instar, morbus invaserat, cum febre admodum lenta, sed maligna, multisque necem inferente, quae postmodum aucta subitanam quasi suffocationem, et eam respirandi difficultatem intulit, ut aegri statim suffocari viderentur. Inde etiam ventriculus et praecordia laborabant; tussis fuit valida febris quibusdam continua, plerisque tertianae duplices, quotidianae, erraticae fuere. Quibusdam et oris ac linguae ulcuscula morbo provento oriebantur, Huius morbi fomitem intra praecordia atque intestina conclusum fuisse testantur multa, praeprimis vero, quod pectoris oppressionem gravia ventriculi incommoda et saepe intermittens febris comitarentur, quodve et eccoprotica sanarent, et contumax longave ventriculi imbecillitas, curata febre, reconvalescentes affligeret,

cum huiusmodi accidentibus, ait *Forestus*, quae in melancholia hypochondriaca adesse solent. Idem cl. auctor L. cit. in icholio ad observ. II. describit anginae malignae pestifereque speciem, symptomatibus peripneumonicis iunctam, quae tempore Ioannis Tyengii, Amstelodamensis Medici, circa principium anni 1517. quampluribus mortalibus adeo perniciosa fuit, ut, quibus intra sex septemve horas apta remedia non adhibebantur, ante 16., vel 20. horam subito morerentur. *Erat materia in illo morbo populari*, ita *Forestus* loco citato asserit, ita furiosa, ut uno momento tantum anhelitus difficultatem, cordisque angustiam et dolorem in collo pareret, ut aegrotus strangulari mox videretur. Quibus symptomatibus rursus cessantibus, moxque reduntibus, cum materia adeo maligna, venenosa, et fluxa per musculos colli, tum pectoris, uno ictu traiceretur, omnes facillime curabantur, secta quamprimum vena, ante sex horas a morbi invasione, et si eodem die medicamentum purgans propinaretur, licet id alienum foret a sententia omnium Medicorum illustrium. Quibus haec primo die non adhibebantur, subito suffocabantur.

Morbum adeo gravem citoque perimentem materies generasse videtur copiosa mobilisque, quae ventriculum, intestina, partesque ventriculo vicinas, aut cum eodem ac intestinis communicantes, imprimis occupat, quo tamen denuo, praemissa sanguinis missione, dato purgante pharmaco, cito ac facile revocari, atque alvo eliminari poterat.

Libro eodem, observatione 3., catarrhi describuntur anno 1780. mensibus Iunio et Iulio epidemice ac catervatim grassantes, una cum febre, admodum copiosa, in fauces, guttur, ac

pulmonem irruente, cum vocis rauedine, et tussi valida, qui praemissa ad paucas uncias sanguinis detractioe, medicamentis leniter alvum moventibus curabantur.

Sed ad nostra redeamus. Etsi plerumque pectus afficiebatur, ea ratione quam hucusque nar-
ravimus, erant tamen aliqui, qui febre continua remittente laborabant. Ea triplicis generis fuerat, vel inflammatoria, quin aliquid biliosi mixtum fuerit, vel biliosa absque comitante phlogosi, vel denique composita ex utroque affectu. Rarissime vitium erat in solo sanguinis inflammatorio statu, quin non etiam aliquid vitiosae materiae in systemate gastrico haereret. Raro quoque in hisce febribus continuis remittentibus accusandae erant solae primarum viarum, ac ventriculi praecipue fordes: morbus ex utroque vitio coaluit, bile videlicet praecordia gravante, et sanguinis phlogosi, sed sic, ut, pro varia corporum ratione, modo illa dominum obtineret, modo haec.

Hinc varia quoque methodo pugnatum fuit, quae tamen omnis intra emeticum et sanguinis missionem constitit, potuque diluente, mulso, ita ut modo emeticum venae sectioni, modo haec illi praemitteretur, pro ratione praevaletis vitii.

Cortice Peruviano rarius uti sumus, nisi continua remittens in perfectam intermittentem fatisceret, quae corpore licet repurgato, nihilominus persisteret, et virium debilitate aleretur. Securius tunc cortex dabatur, nec tam facilis erat in febrim relapsus, reiecto dudum mali fomite.

A P R I L I S.

Mensis Aprilis ad medium usque frigidus humidusque fuit, cui tempus successit ferenum ventosumque ad finem usque, manente frigore.

Pleuritides, et peripneumoniae biliosae fuere paucissimae, paulo pleures bilioso-inflammatoriae; frequentissimae vero illae, quae dolores rheumaticos artuum sibi iunctos habuerunt.

Multa restant, ad biliosos illos spuriosque pectoris morbos pertinentia, quae hic commodissimum sibi locum inveniunt.

Nomine pleuritidis ac peripneumoniae biliosae aliud recentiores intelligunt, quam veteres, qui crustam sanguinis phlogisticam ex albo flavescentem, *bilem*, morbosque inde oriundos *biliosos* appellarunt.

Nos crudum, plerumque amarescentem, apparatus in ventriculo et eius vicinia collectum, *bilem* vocamus, cuius sapor plerumque amarus est, subinde acidus, et austero-acidus, quin et dulcis, sed dulcedine perquam nauseosa. Rarius fors a vera sic dicta bile, copiosius collecta, originem trahit, et potius cruda undecunq; nata colluvies est, quae in convenientem sibi corruptionem, ob languentem ventriculi facultatem, vel nimia ipsius humoris in corruptionem proclivitate transmigrat, ut hinc modo austera appareat, prout eadem materies sibi relicta, modo hanc, modo illam mutationem, etiam extra ventriculum, subiisset. Colorem, et saporem amarum persaepe a bile mutat.

Crudum ventriculi apparatus, eumque acidissimum, austero-acidum, fauces exurentem, et

quasi acidum vitriolicum spirantem, ac dentes stupefacientem saepissime in febribus quibuscunque, Aestate adulta et Autumno, inter Hungaros observavi, quin et non raro in memetipso expertus sum. Hinc credo natam esse illam opinionem, quae bilem *acidam* esse statuit, et morbis biliosis antacida opposuit; bilem enim appellabant sordes illas acidissimas, bilis colorem, quo tingebantur, solummodo referentes.

Tempore verno, colluviem hanc, bili magis analogam et ut plurimum amaram observavimus, ea hoc anni tempore raro crassa tenaxque fuit, sed diluta, mobilis, et ut vomitu, absque praemisso solvente potu, et levi negotio eiici quiverit, quam maxime idonea: id quod tempore aestivo et autumnali rarius accidit, ubi bilis, tenax crassaque, ventriculo firmissime adhaeret, ut, nisi solvens medicamentum, per unum alterumve diem propinatum, materiam in primis viis collectam diluat mobilioremque reddat, emeticum subsequens vix ullum effectum, aut saltem vix ullum levamen producat.

Origo sordium harum, systema gastricum gravantium, varia esse potest: primo, alimenta difficiliter subigenda, praecipue autem pingua, quae in loco calido humidoque, qualis ventriculus est, cito rancescunt, et, si acidis iungantur, in pessimam acrimoniae, corrosivae urentisque speciem abeunt. Hinc enim est, quod laridum, cui quis vinum superbiberit, longe citius et gravius vitium in ventriculo contrahat, quam si eundem cibum aquae potor comederit.

Defectus fructuum horaeorum, et universim vegetabilium recentium, ad huius crudi in ventriculo apparatus genesis, suam quoque symbolam

confert, quin et materies perspirabilis, ad partes internas reiecta, eandem saburram vel auget vel commovet.

Biliofa haec colluvies genuina Aestatis iam adultae et Autumni soboles est, experientia et Hippoerate teste, qui L. de natura hominis ait: *Bilis autem per Aestatem, et Autumnum corpus possidet, id quod inde cognoscere potes, quod homines sua sponte hoc tempore bilem vomunt, et in medicamentorum potionibus biliosiora purgantur. Manifestum fit et febribus et hominum caloribus.*

Quamvis morbi biliosi hoc, quo paulo ante diximus, tempore quotannis nascantur, dantur nihilominus constitutiones quaedam in aliud anni tempus incidentes, quae eorandem morborum generi favent, id quod huius anni tempore verno *ἐπιχολύως*, experiebamur.

Id discriminis inter morbos biliosos Veris et adultae Aestatis observatur, quod illi saepe phlogisticum quid sibi iunctum habeant, aut, excussis licet sordibus, in inflammatorios migrent, rarius in malignos; hi vero, quos Aestas et Autumnus gignit, septici quid malignique ferant, aut in malignos facillime mutantur. Maior praeterea est materiae, ventriculum et intestina obsidentis, mobilitas fluiditasque Vere quam Autumno.

Diversissimi specie morbi, morborumque symptomata, a materia aliena in hypochondriis stabulante producuntur, quorum nonnulla percurrere iuvat, ut, quibus notis hi morbi detecti, atque ab aliis quamdam cum iis analogiam referentibus distincti fuerint, quave etiam methodo unum fuerimus, palam fit.

Dolor capitis biliosus omnes fere morbos biliosos comitatur; gravissimus saepe est, quasi ca-

put diffiliret, quod aeger manibus, vel suis vel adstantium, valide compressum minus dolere putat, idque leniminis efflagitat. Dolor hic modo occipit, subinde frontem, non raro totum etiam caput atrociter affligit, stasque periodos, quibus acrius instat, observat. Subinde adest faciei rubor, oculorum quasi scintillatio, sed plerumque faciei color *χλωρος*, id est, cum virore pallidus, qui et album oculorum inficit. Lingua, fauces, ructus, pondus ventriculi, dolorque eius, si contrectetur, hypochondria tensa, elevata, dolentia, dolore acuto, gravante; borborygmi, flatus, levis et sponte orta diarrhaea, materiam alienam circa praecordia hospitantem et omnium malorum originem aperte loquuntur. His si alvum purgavimus, raro quid boni obtinebamus.

Morbus increvit pedetentim; et sero tandem aut mortui sunt, aut non nisi difficillime convalescerunt. At si vena secta fuerat, omnia mox ab educto sanguine in peius ruebant: solum emeticocatharticum profuit, et constans plerumque ac insigne levamen attulit. Vidimus quosdam a missione sanguinis mox delirare, quibus emeticum sanam denuo mentem restituit. Vidimus affectus soporosos, incipientem opisthotonum, resolutionem musculorum faciei ex uno latere, balbutiem emetice catharsi sublatam, et cito secutus effectus mirabamur.

In mentem tunc venerat illud Hippocratis in coacis praenotionibus, scilicet: *In febre continua (a posteriori constat, de biliosa mentionem fieri) quicumque voce destitui iacentes, oculis conniventes nutant, hi, si, postquam sanguinis ipsis ex naribus fluxit, et ubi vomuerint, loquantur et ad se ipsos redeant, servantur.*

Sanguinis fluxum per nares Hippocrates requirit, ut facilius moveantur humores, et ipse movendi conatus innoxius esset, non ab illo sanguinis per nares fluxu, sed a vomitu morbi solutionem expectans. Hoc naturae conamen et nos subinde imitabamur, et pauxillum sanguinis detraximus, ut aeger minori cum periculo vomeret: at tamen maximam partem hac cautela opus non erat.

Recordabamur etiam illius, quod Galenus L. 5. comment. aph. 1. de iuvene narrat; qui aeruginem vomuerat; inter vomendum totum corpus convellebatur, et aerugine evacuata febris statim, ac convulsio cessavit.

En historiam hucusque dicta confirmantem: vir 39. annorum, cellae vinariae curator, die Pascha praecedente, frigit caluitque alternatim, per octo continuos dies, quin tamen decumberet; tandem per gradus scalae decidit, ut dorsum et occiput graviter allideret: accessit dolor capitis, dorfi, lumborum, vomitus biliosus cum pauxillo sanguinis; secta dein vena, melius habuit. Verum paulo post rediit dolor capitis adeo gravis, ut ad Nosocomium F. F. Misericordiae transferretur. Dato ibi emetico bene habuit. Digressus inde per aliquot dies commode valuit, verum exactis octo diebus, rediit idem capitis dolor cum tinnitu, susurro et quadam sensuum confusione. Accessit respiratio laesa, sputa mucosa, viridia, lingua biliosa, oris sapor non raro amarus, nulli ructus. Molesta cardialgia, hypochondriorum et abdominis totius tensio, alvus difficilis, pulsus celer, plenus, non durus. Vesicans ad nucham ponebatur, aliaque simul adhibebantur, quae ex usu esse videbantur. Animus erat locum vesicante erosum

diu apertum servare. Secta denuo vena est: sanguis cum crusta phlogistica. Omnis nostra cogitatio potius in lapsum quem passus erat, etsi nihil a chirurgo detegi, poterat, quam in saburram primarum viarum conversa erat. Elapso biduo, quasi incipiens episthotonus observabatur, oris ad alterutrum latus retractio, balbuties, confusio sensuum, et magna in somnum proclivitas, pulsus celer, non durus. Datum emulsum purgans ex manna et sale amaro, foeces multas, sed absque levamine, eduxit. At continuo morosus, confusus, comatosus, die ex quo susceptus erat quinto, emeticum hausit, quo plurima profunde flava viridiaque reiciebantur. A vomitu minus soporosus erat, et alacrior. Sapor oris bonus, lingua adhuc biliosa. Minor cardialgia, minorque hypochondriorum et abdominis tensio. Respiratio facilis, indolens, sed accessit tussis. Elapsis duobus diebus, denuo emeticum exhibitum: copiosa denuo, flava, viridia et pultacea reiecit cum insigni levamine omnium symptomatum. Post emeticum, datum est medicamentum salinum, quo alvus laxior ad abigendas reliquias biliosas efficietur.

Verum paulo post, die circiter 14., ex quo ad nos venit, cum per omnia commode valeret, intermittente quotidiana corripitur, eaque mitiori, quae cortici Peruviano auscultabat: is postea brevi ex integro sanus discessit.

Causa affectuum quorundam capitis, ac imprimis delirii, cuiusdam libro de affect. in hypochondriis statuitur, sic enim legitur: *Phrenitis ubi apprehenderit, febris primum debilis detinet, et dolor circa praecordia, magis autem dextra ad hepatis; quum autem quarta aut quinta advenerit, et febris fortior fit, et dolores augescunt et color subiliosus efficitur, et*

mens percellitur. Alvum curandum esse, ait auctor libri, acetum, mel, et aquam propinanda. Subiungitur postea: *Fit hic morbus a bile, cum mota visceribus, ac septo transverso insederit*. Nos viae compendio usi bilem ore potius quam alvo eiecimus.

Huc aliqua rztione pertinent, quae in viro quodam contigisse scio, qui caput graviter ad duram obstaculum cadendo alliserat, unde vertiginosus, et capitis dolore vexatus tam diu mansit, donec aeruginosa vomeret; peracto vomitu bene habuit.

Duae foeminae ex fumo carbonum male multatae, vertiginosae, nauseabundae, capite dolentes mansere, donec dato emetico, bileque multum reiecta, mox a vomitu convalescerent.

Persepe hypochondria affecta, multaque bile turgida caput afficiunt: nonnunquam vero caput ipsum, aut lapsu, aut alia ratione affectum, efficit ut bilis copiosior in ventriculum effundatur, quae dein ob sympathiam encephali cum systemate gastrico morbum capitis alit.

Perscrutanti singulorum hucusque narratorum rationes, et eorum quae paulo post recensebimus, id fortasse satisfaciet, quod prava materies praecordiorum, non eas solum partes, quibus circumscribitur, sed etiam remotius positas, et consensu quodam, per observationes certo, etsi fors nondum satis explicato, inter se communicantes, afficiat; aut si hoc displicet, id forte vero simile erit, particulas saburrae resorptas partem, ad quam delatae haeserint, vellicare, et quacunque ratione male afficere. Verum finita vomitorii actione effectus salutaris non raro citius sequitur, quam ut alibi praeterquam in ventriculo mali fomitem quaeras.

Morbos pectoris a bile ortos superior descripsimus. Superest, ut quae de eorum frequentia, methodo curandi varia ac periculo mihi constant, exponam.

Persaepe occurrunt gravissimae peripneumoniae ac pleuritides, quae et symptomatum anomalia, et temporis diurnitate, quo durant, et efflorescentiis praecipue miliaribus supervenientibus elare ostendunt, quod non ex illa pleuritidum aut peripneumoniarum familia sint, quam Sydenhamus satis certo curari posse asserit, dum vim curationis fere totam in repetita venae sectione ponit. Eximius hic observator pleuritides suas raro in adultis citra iacturam 40. unciarum sanguinis curavit, at occurrunt haud infrequentes pleuritides, quae facta licet duplo maiori sanguinis impensa, nihilominus adeo non mitigantur, ut hominem et gravius affligant, et demum iugulent.

Est cur credam pertinaces hasce pleuritides eas esse, quas nos *biliosas* appellamus, aut ex utraque, *biliosa* videlicet et *inflammatoria compositas*.

Quod si simplex pleuritis biliosa, aut etiam composita (ita tamen ut levior tantum, eaque secundo nata, phlogosis sit, multum interim praedominante vitio morboque bilioso) sanguinis missionibus sollicitetur, fieri necessario debet, ut, sanguifero systemate depleto, plus materiae biliosae, in ventriculo et intestinis hospitantis, transferatur, visque vitae debilitetur, quo minus inimicas materiae alienae particulas excutere valeat, et ipsius ventriculi robur plus aequo imminutum adhuc magis deiciatur.

Certe longe plures hac medendi ratione interirent, etsi non pauci Intereant, ni errores, per

toties repetitas sanguinis missiones, commissi aliqua saltem ex parte corrigerentur. Qui enim ita medicantur, languidam delectamque vitae vim, vesicantium et epispasticorum stimulo suscitant, copioso potu mellito nitrosoque saberram diluunt: inde aptior resorptioni redditur, totaque successive in sanguinis massam transit, ac demum per varia corporis colatoria lente difficulterque eliminatur, dum interim aeger inter mille mortis propinquaе imagines miserimam vitam trahit; et, si etiam vim ac diuturnitatem morbi superet, non nisi tarde elucetatur.

Qui vera, essentiali ac inflammatoria pleuride laborat, cito sanatur, nique alia prava praedispositio adsit, cito pristinas vires recuperat, ac recidivis minus subiacet. Huic enim nimium foliummodo fibrarum robur solvere, sanguinis copiam demere, eius consistentiam aequo maiorem diluere, et illum sanitatis nimiae excessum ad iustam mediocritatem reducere oportet. At vero is qui, ob languentem systematis gastrici oeconomiam, sordes diutius collectas circumfert, qui profuso per repetitas venae sectiones vitali latice, ad incitas redactus, per miserimum a vesicantibus petitum auxilium, id obtinet ut illud paucillum relictæ sanguinis, dissoluti impurique, citatori suo circuitu, amissi quantitatem suppleat, vitaeque tenuissimæ scintillam alat, nae is, inquam, aut nunquam omnino, aut non nisi longissimo post tempore, et exquisitori artis auxilio, naturaeque benignitate singulari, ad pristinam sanitatem redibit. Labefactata corporis compages eum relapsui, aut aliis morbis diuturnis magis reddet obnoxium. Quot homines quotidie videmus, qui morbi acuti sequelas tota sua vita lugent!

Hæc

Hæc methodus, quæ sanguinis missione repetita copiosaque, potu multo diluente, ac vesicantibus, morbos biliosos tentat, sæpius spectata, Medicos non paucos deterruit, ut eandem desererint penitus, atque arripuerint aliam.

Hinc sunt, qui cum una alterave præmissa venæ sectione morbum increfcere vident, *malignitatem* clamant, atque ad antiseptica confugiunt.

Tantam sanguinis iacturam aeger hac medendi ratione non patitur, sed medicamentis stimulantibus, aromatisque urgetur: qua re fit ut, quidquid pravae in primis viis materiae hæret, id totum intra sanguinis alveum adigatur, cum eoque circumductum per corpus gravia symptomata progignat, donec tandem attenuata subactaque stimulantium vi ad corporis superficiem deferatur, ibique, diffusa tenuiori parte relicta in extremis vasculis crassiori substantia, exanthemata ac ecthymata producat, utique critica, sed crisi perquam difficili.

Genesin efflorescentiarum in sordibus systematis gastrici quaeri fere semper debere, multorum atque etiam nostris observationibus convictum videtur. En ideam miliarium, pleuritidi peripneumoniaeque supervenientium.

Et si hanc utramque morbis biliosis medendi methodum merito reproben quicumque morbi notionem paulo distinctionem habent, nihilominus non infrequentes nobis casus oblatis sunt, ubi alterutra opus fuit. Contigit enim subinde, ut morbo bilioso detenti, factis extra Nosocomium iam aliquot venæ sectionibus, ad nos deferrentur. Quod in primis viis alieni tunc restiterat, dato quidem emetico electum fuit. At multum interea

eiufdem pravae materiae, in communem humorum oceanum delatum, nec emetico, nec purgante revocari denuo poterat. Potione multa diluenda erat absorpta faburra, omniaque corporis excretoria aperta fervanda, ita tamen, ut alvus praecipuis pronior redderetur ad excipiendum quidquid recrementitii illuc deponeretur.

Quod si vires vitae succumbere viderentur, vesicantium, et radice serpentariae virginianae, contraiervae, camphorae etc. stimulos subdidimus.

Ita et hac methodo usi sumus, ubi phlogosis iuncta primariam attentionem et medelam postulabat; cum enim inflammationi obviam iretur, increvere symptomata biliosa, bile dominium in toto iam corpore obtinente. Quo factum, ut emeticum, quod ad initium inflammatio prohiberetur, serius datum nil amplius in bilem absorptam potuerit: hic spem in repudiata alias methodo posuimus.

Symptomata quaedam difficiles nobis explicatus admittere saepius videbantur. Sic nulla saepe primarum viarum affectarum signa apparuere, quibus confusus emeticum tuto exhibere potuisses: sola aderat paulo frequentior alvi deiectio, pulsus naturali citatior, parum tamen, et mollitie confecta: caeterum et lingua, ut in sanis solet, et bonus assumptorum sapor. Nullum circa ventriculum incommodum. Subinde facies solummodo praerubra, et oculi scintillantes erant. Hos si missione sanguinis aggressi sumus, gravissime id gessere: at dato emetico ingens materiae viridis, flavae, nigricantis, pulviscae, moles reiecta, admirationem nobis fecit qui fieri possit, ut tanta eius vis tamdiu collecta circa praecordia morari queat, quin luculentius praesentiae suae signum det:

Habuimus hominem, qui, excepto capitis dolore, tremore labii inferioris continuo, modica hypochondriorum tensione, ac punctorio, sed levissimo tantum, dolore sub infimis costis (puriis lateris finistri, nil querebatur. Ternis per intervalla exhibitis emeticis pulvem biliosam, eamque magna quantitate cum levamine vomuit.

Aliqui, ructus acidissimos questi, materiam acido-austera ac dentes stupefacientem, vomitu reiciebant. Saburram et odore et sapore acidissimam, austera, fauces exurentem, colore viridissimam, in Hungaria, cum adulta Aestate febres biliosae grassarentur, saepissime vidi.

Apparatus crudus, rancidus, amarus, biliosusque, ab assumptis acidis vel acescentibus in acerrimam acido-austerae acrimoniae speciem degenerat: idque Aestate et Autumno, uti supra notabamus, quo tempore vis coctrix magis languet, frequentius accidit quam Vere. At mate inde acidam bilis naturam quis statueret absorbentibus solis corrigendam.

Constat per experimenta Pringliana, partes animales putridas, si vegetabilibus misceantur, fermenti instar agere, et vegetabiles substantias in acido austera acrimoniam convertere; unde saburrae acidae in his origo explicatur.

Inde fors apta explicatio peti potest illius inter Damnonios epidemice grassantis colicae, quam cl. *Huxhamus* peculiari opusculo descripsit. Alio quoque signo utebatur, quo morbos gastricos, a colluvie materiae alienae ortos, a febribus inflammatoriis distinximus, si etiam reliqua saepe omnia nos deficerent, urinis scilicet parvis, frequenter missis, profunde flavis, principio morbi statim deponentibus. Galenus ait comment. 4. de victus

rat. part. 43. Quibus principio urinae et nebulosae et crassae existunt, hos, annuentibus cacteris, purgare convenit: quod si urinae inter initia tenues fuerint, tales non purgabis; at, si videatur, clysterem exhibebis.

Multum interest ut omnia morbi cuiuscunque signa colligantur, quae medentium memoriae firmiter inhaereant; nam dum morbus primum nasci incipit, dumque nondum formatus, nondum luculentis characteribus insignitus, sub ambigua adhuc, pluribusque aliis communi forma delitescit, perdifficile saepe accidit, morbi solummodo inchoantis speciem determinare, eumque mature atque adhuc in herba suffocare.

Hinc nullum nec levissimum signum, quod ad diagnosis horum morborum fieri primum incipientium aliquid conferre potest, unquam negligi debet.

Idem per saepe languor corporis, eadem inappetentia, calorisque sensus praeternaturalis observatur, sive aliquid pravae materiae systema gastricum afficiat, etsi ea vix ullum praesentiae suae paulo certius signum det; sive vero, in systemate venoso et arterioso, sanguis vel phlogosi vel plethora peccare inceperit. At vero etsi morbus utrinque sub eadem propemodum larva ingrediarur, non erit idcirco indifferens an ventrem purges, vel vero sanguinem mittas. Magnum certe in utramque partem momentum afferes, quidquid feceris, et morbum vel adhuc in cunis iugulabis, vel ut praecox feratur, certo efficies.

Hanc morborum scientiam diagnosis Baglivius inter desiderata medica reposuit, Medicosque exhortatur, ut suam quisque symbolam pro locupletanda hac scientiae nostrae parte conferat.

Haec ratio est, quare minutiora quaedam paulo scrupulosius subinde persequar, omniaque colligenda esse opiner, unde morbi aut complicati, aut latentis, aut inchoantis, incertique ideam, ut phrasi Balloniana utar, *venari* possimus.

Ardorem thoracis, oppressionem pectoris, tussimque, quam in pleuritide ac peripneumonia biliosa observavimus, duplici origine nasci posse supra innuimus. Scilicet vel ex resorpta, et ad pulmones delata materie aliena, vel ex solo pulmonum cum ventriculo consensu.

Id forte de biliosis his thoracis morbis aliqua ratione dici potest, quod Galeus de febre ardenti scribit comment. 4. aphor. 55. *Febrim ardentem fieri novimus, quando venae exsiccatas acres ac biliosos humores ad se traxerint.* Nihilominus cum sputum sanguinis, quod etiam in hac biliosa pleuritidum specie subinde occurrit, statim absoluta emetici actione frequenter cesset, multum quoque consensus poterit.

Id in pueris tussi stomachica laborantibus frequens est, ut gravatus ventriculus pulmones crebra tussi sollicitet, qua ruptis exiguis in pulmone vasculis sanguis prodit. Correcto ventriculo, pulmo quiescit, et sputum sanguinis cessat.

Hanc sputi sanguinei speciem probe pariter distinguere ab illa oportet, quae aut sanguinis missione, et emollientibus, uti in inflammationibus pulmonum nonnunquam accidit, aut etiam roborantibus, uti in his fit qui ob laxos pulmones cruenta sputant, indiget; cum utraque hac methodo, ea sputi sanguinei species, de qua agimus, incrementa capiat. Fit tamen, ut vera in tardum pulmonum inflammatio cum spuria hac

specie complicetur, et sputi sanguinei ratio in natura verae phlogoseos quaeri debeat.

Linguam, uti illam in omnibus morbis febrilibus magni fecimus, sic in biliosis maximi illius Hippocratici memores L. 6. de morbis popularibus sect. 5. *Lingua urinam significat. Linguae virides cum pallore biliosae. Biliosum autem a pingui: albae a pituita. Lingua concolor attingentibus ipsam humoribus, quapropter per hanc humores cognoscimus.*

Observavimus in morbis biliosis a venae sectione levamen, sed momentaneum haberi, morbumque paulo post validius urgere. Sanguinis missio fibras ab acri bilioso vellicatas crispatasque ad exiguum tempus relaxat, at si venae, ut Galenus ait, *copiosorem bilem attraxerint*, morbum augeri necesse est.

Mala ab attracta biliosa materie oriri solita, quaeve nec venae sectionibus, nec quocunque alio modo, nisi tempestitiva emetici exhibitione tolluntur, libro de veteri medicina, Hippocratico penicillo depicta videmus: *Cum amaritudo quaedam diffusa fuerit, quam bilem flavam appellare solemus, quales statim anxietates, et aestus, et impotentiae occupent! verum ubi liberati fuerimus ab illa aut sponte, aut per medicamentum, si modo tempestitve quid ipsorum fiat, manifeste et a doloribus, et a calore liberamur. Quanto autem tempore eadem elevata fuerit, et cruda, et meraca, et intemperata: nulla arte neque dolores, neque febres sedare possumus. Et quos quidem acuta, acrisque ac aeruginosa bilis affligit, quales mox rabies et morsus viscerum ac pectoris, et despertatio! non sedantur autem haec, priusquam eadem expurgetur et prosternatur, et aliis permisceatur.*

Momentaneum hoc a sanguinis missione le-

nam, in iuvene, biliosa saburra laborante, nos seduxit, ut morborum alia quam oportebat ratione curarem. En eius perbreve historiam: iuvenis 18. annorum, faber ferrarius, 20. Maii ad nos venit. Ante 5. dies vesperi lassitudine, dolore lumborum, pectoris oppressione, dolore punctorio ad sternum afficiebatur. Sitis multa, tussis nulla; frigus internum continuum, et extremorum calores querebatur. Caluit multum, si contrectaretur. Dolor capitis aderat, lingua multum biliosa. Dolor in molli parte hypochondrii sinistri. Pulsus celer, fortis, plenus. Nulla alia consueta biliosi apparatus signa. Animus erat, praemissa venae sectione, die sequenti potionem emeticam propinare. Secta vena est. Sanguis bonus extractus cum insigni levamine, diutius ac alias solet, persistente. Emeticum omisi, meque in diagnosi deceptum, morbumque, quem pridie *biliosum* declaraveram, nunc *inflammatorium*, ob insigne et satis diuturnum a sanguinis missione levamen, argumento a posteriori, ut aiunt, desumpto, arbitrabar. Sumpsit potum hordeatum cum oximelle. Verum cum exacto uno die symptomata pectoris multo gravius redirent, eadem usus medela sum, sanguinis scilicet missione, utut longe parciori ac prima vice. De novo insigne levamen, sed minus diu durans. Accedit sensuum hebetudo, stupor, abdomen dolens, praecipue hypochondrium sinistrum, gravissima pectoris oppressio, pulsus celerior multo quam in principio. Mens saepe vacillat. Datum emetico-catharticum est, quo multa flava, viridia, ore et alvo eiecta sunt. Post emesin mens nondum ex integro rediit, sed adhuc subdelirat, atamen rarius mitiusque quam antea. Dedi tincturam rhei aquosam cum sale medio, ea dosi, quae alyura

servaret apertam, etsi cavebam ne fusior fieret, et vires aegri convelleret. Aliunde noveram, quantum boni afferre paulo laxior alvus soleat eo in casu ubi morbus biliosus prava ad initium methodo curabatur, et cruda systematis gastrici materies sanguinem inquinaret, cum sordium biliosorum, si massam humorum intrarint, aptissimum colatorium alvus sit, quo sensim reductae commodissime eliminantur. Mens interea rarius vacillabat; verum ingentem capitis dolorem querebatur. Oculorum pars alba rubebat ex integro: minor abdominis dolor, minorque oppressio pectoris. Sed cum pulsus mollis, debilisque admodum evaderet, celeritate ferme naturali, lingua, antea biliosa, arefceret, camphorae, radicis serpentariae virginianae, contraervae, et synapismorum stimulos subdidimus, ut, quidquid extra terminos systematis gastrici situm est et aut visceribus infusum, aut circumductis humoribus permixtum, extraheretur. His effectum est: ut mens saepius rediret ac antea, pulsusque vegetiores redderentur, lingua humectaretur etc. Verum cum hypochondriorum meteorismus, dolorque intenderetur, datum denuo emeticum est, quod copiosam bilem multo cum levamine excussit. Ab emesi, secunda vice celebrata, subiunctisque denuo cardiacis mens ex integro, et plena, tardo licet passu, convalescentia rediit.

Emetici vices purgans pharmacum subire non posse et observatio frequens, et ratio docet. Qui materiem alienam, in ventriculo et partibus illi communicantibus stabulantem, purgante aggreditur, aut nihil agit, aut morbum graviolem redit: haec enim cum ex ventriculo ad inferiora deturbatur, per longissimum intestinorum canalem

circumducta, et vasis resorbentibus quamplurimis duplicata, ab iisdem excipitur, et sanguinem, vitii hucusque expertem, inficit.

Damnanda ergo praxis est, quae adeo mollem medicinam facit, ut nunquam emeticum, utut indicatissimum, propinare audeat, sed eccoproctis, veterumque minorativis, saepius et per episcrasia datis, morbum unico emetico iugulandum, persaepe cum periculo aegri non exiguo, in longum trahit.

His antiquissima observatio suffragatur; bilem enim frequentius tutiusque vomitu vacuari, Hippocrates L. 4. de morbis testatur: *quantum quidem in ventriculo, et vesicula inest bilis. quod quidem in ventriculo est, aliquando deorsum exturbatur, plerumque vero in primis diebus vomitur, aut in quatuor, aut in quinque.*

Nos a natura ipsa edocti in principio bilem emetico potius quam purgante vacuavimus.

Huc faciunt, quae L. 7. de morbis popularibus habentur: *subpurgandi sunt ventres in morbis, ubi purganda matura fuerit; inferni quidem, ubi confidisse videris. Signum habes, si non anxii fuerint; neque capite gravati, et cum calores mitissimi, et cum post exacerbationes cessarint. Superni vero in ipsis exacerbationibus: tunc enim et hi eleuantur, cum anxii et gravati supernis partibus fuerint. Propterea vero in principiis purgandum non est, quoniam sua sponte in his temporibus (vomitu scilicet) expurgantur.*

Tutius ergo dari emeticum potest, quam purgans, cum illud in ipsis adeo exacerbationibus exhibere oporteat, hoc non nisi post illas. Propterea vero usum evacuantium in principio morbi superfluum putat, quod biliosa collectio sua sponte evacuetur. Verum ubi natura, muneris sui ve-

lut oblita, salutare hanc evacuationes non ciet, quidni ars naturae imitatrix id suppleat, ut idcirco, in exordio morbi, emesis tuto moveatur; quae multoties alias cum emolumento aegri sponte sit.

Praestantiam emeticorum prae solis purgantibus cl. de *Praeval* in praecleara, etsi perbrevis, dissertatione de vomitoriorum usu in peripneumonia putrida (vid. T. II. *Disputationum ab ill. Hallero collectarum*) ita demonstravit, meamque mentem, cum serius in hanc dissertationem inciderem, ea ratione expressit, ut integrum textum non possim non transcribere: *antequam facessant aegri vires*, ait cl. auctor, *nequidem expectato morbi decremento, cathartica, cathartico emetica, et ipsamet emetica cito et tuto exhibeamus. Pravis enim nondum evacuatis luxuriantibus fermentis frustraneum expectaremus decrementum, in peius rueret cunctando malum, et certo certius morti occumberet, antequam verae et genuinae methodo committi potuisset aeger. Rite ergo praeparatus lene catharticum hauriet? Esto, sed uberior viscosaque nimis turget saburra, quam ut catharticis foras amandari queat, tempus urget, in promptu adest auxilium, cathartica emeticis stimulata (granis aliquot tartari sibiati) vel multa quidem aqua dilutas antimonii ipsissimas exhibeamus praeparationes, quae blande et efficaciter purgant; in eo quippe casu excolescere peccus, plus aequo intensa et agitata sanguinis mole, si simplici leniori cathartico saburrae foras educerentur, hoc praesertim caelo eliminatu difficillimae.*

Pro vomitu concitando usi sumus solutione tartari emetici, iuxta normam in dispensatorio Viennensi praescriptam parati: grana quatuor in libra aquae solvimus, cuius quartam partem singulo horae quadrante vomituri potabant. Post

singulas vomitiones aquam tepidam bibebant, quo facilius atque maiori cum emolumento vomant.

Multiplici praerogativa hoc medicamentum prae quovis alio gaudet: numerus vomitionum propemodum in Medici potestate est, cum potio haec per epierasin propinetur. Praeterea vim emeticam inde, certius quam a quocunque alio vomitorio ac citius experimur. Radix ipecacuanhae subinde effoeta, aut si etiam recens sit, non raro mucosis ventriculi fordibus involuta, aut nullum, aut non pro dignitate, aut alium, qui non que- rebatur, effectum producit.

Etenim radix haec non raro, nulla excitata emesi, purgantis instar versus alvum ruit. In delicatioribus contigit ut nauseosam radicem vix devorata fastidiosi reiicerent, et sperato effectu frustrarentur. Tartarus vero emeticus aqua solutus, et hac methodo exhibitus, etiam delicatissimis tuto datur: vis eius solvens, attenuans, pulchre quoque eo in casu convenit ubi mucosa colluvies lateribus ventriculi firmius adhaeret.

Cum rarissime accidat, ut solummodo ventriculus gravetur, quin non et intestina aliquid vitiosae materiae attraxerint, alia quoque is virtute praestat, cathartica scilicet, ut adeo haec potio cathartico-emetica *cholera* quasi *artificialem* cum bonis aegrorum rebus excitet. Lipyriam febriem, quae ex biliosarum familia est, non solvi, nisi superveniente cholera, notavit Hippocrates. Id quod natura, sui conservatrix, salutari molimine nonnunquam sola facit, medicamento nos praestitimus cathartico-emetico. Eadem solutione tartari emetici, refracta admodum dosi, usi sumus saepissime kermes loco. Kermes aqua non solubilis, in mixturis pectoralibus nosocomii nostri, minus

commode exhibebatur; etiamſi enim vaſculum, quo medicamentum continebatur, probe concute-
retur, tamen inaequalis erat portio, et ſaepe ni-
hil omnino kermētis aeger acceperat, donec, cum
ultima doſi mixturae, totam kermētis, in fundo
haerentis, portionem hauriret.

Solenne remedium expectorans erat ex aquae
ſambuci unc. v. oxym. ſimpl. et squill. ā unc. i.
tart. emet. gr. ij. Si commode aeger ferebat, etiam
grana tria addidimus, ut intra 24. horas totum
abſumatur, diſiſum in doſes ſex.

De praeparanda ante vomitum materia id
dico, nos plerumque, ubi emeticum requirebatur,
abſque praegreſſis ſolventibus id dediſſe. Tumul-
tuarium hoc videri poſſet, atque inconſulto fa-
ctitatum, ni obſervatio frequens nos docuiſſet id
utiliter fieri. Materies plerumque ex integro mobi-
lis fuit, et ad evacuationem parata, aut ſi quae-
dam ſolummodo materiae portio ſoluta, reliqua
vero tenax et glutinoſa fuerat, id ſaltem obtine-
bamus, ut, quod mobile fuerat, eiiceretur, reli-
quiae vero ipſa vomendi actione, vi medicamenti
attenuante ſolventeque, aprae redderentur quo
repetita denuo vomitione vacuari quiverint. Id
enim intendebamus ut mali fomes quantocius, et
cum temporis et laborum compendio excutiatur.

Nunquam, aut perire ſanguinis miſſionem
emético praemiſimus, ac non niſi praefens aliqua
inflammatio eam poſcetet. Praeſenti ſolummodo
malo medebamur: volebamus hominem, utut ſan-
guinis copiam et robur fibrarum inſigne ex pulſu
aſpectuque metiremur, morbo bilioſo laborantem
vel paucō ſanguine privare, ne magis eidem mor-
bo, quem emético curabamus, obnoxius redda-
tur. Non ſuffecerat, quod aeger ſanguinis detra-

tionem ferre possit, requirebamus etiam illud, ut necessaria sit.

Universim in profundendo vitali latice paulo parciores eramus. Non omnem caloris praenaturalis sensum, non omnem motum febrilem a sanguine phlogistico, copioso, organico nasci arbitrabamur, observationibus ita docti. Ventriculus, abdomen, iniuriis magis patent, quam systema sanguinem, et si quid in hoc vitii sit, plerumque id secundario ortum est, labe a ventriculo et intestinis tracta. Saepius in mentem venit illud Celsi L. 2. C. 10. » Sanguinem incisa vena mitti, novum non est, sed nullum pene morbum esse in quo non mittatur, novum est ».

In pleuritide, et peripneumonia biliosa, faepus morbo iam in melius vergente, diarrhoea supervenerat, aegro perutilis, nisi fors nimium fusa alvus vires convelleret, et sputa supprimeret: moderatior summopere profuit; hac enim materies in ventriculo et intestinis resistans, quae nec vomitu ad initium reiecta, nec resorpta ex integro ad vias secundas transit, multo potu diluente assumpto mobilis facta, alvum petit, fortunato utique naturae conanime.

Non est haec illa pleuriticis superveniens, et ab Hippocrate damnata diarrhoea, quae a pure in pulmonibus iam nato, et ad intestina labente provenit, mortis praenuntia, aut quae, dum inflammatio latius serpens vicinas pulmonibus partes corripit vellicatque, liquidiores sanguinis partes alvo eliminat, resistente interim cruore et per vasa difficillius moto. Haec aegris perniciofa, a viis secundis oritur sese in primas exonerantibus: illa salutaris, reliquias biliosas evertit.

Alterum est quod cum alvo hae laxiori plerumque observatur, sputum videlicet crassum, tenax, glutinosum, cuius excretio aequae utilis ac necessaria est. Hinc alvum saepe reprimere oportebat, ubi uno alterove die copiosior fuerat, ne expectoratio supprimatur, pulmones a resorpta materie liberans.

Dedi tunc, optimo cum effectu, singulis horis, pulverem compositum ex grano dimidio kermetis mineralis, et quarta parte grani laudani puri, triti cum paulillo sacchari, vel etiam omni bihorio pulverem ex eadem laudani quantitate, et grano uno kermetis mineralis praeparatum.

Hoc quoque tempore vesicantia egregios effectus praestitere; vis enim cantharidum movens, glutinosa incidens, attenuans, solvens, sputa pulchre promovebat, quin alvum sollicitavit. Nam caetera expectorantia, alvo per se iam nimium lubrica, antequam in sanguinem recepta destinato fini satisfaciant, vim potius catharricam exerunt; verum cantharidum particulae massam humorum, insalutatis primis viis, subeunt, et sputa promoven-

Hoc scopo si vesicantia adponerentur, locum vesicante tentatum nunquam permisi epidermide spoliari, sed ea relicta, et adposito siccante remedio deligatio fiebat, dein altera, quin et tertia vice; ac saepius, ubicunque commodum videbatur, aliud vesicans applicari curavi.

Vim illam cantharidum, qua in totum corpus, atque etiam in pulmones agunt, unice spectans, diuturna loci suppuratione aut peculiari attentione ad locum quo applicentur, non egebam.

Quod usum expectorantium concernit, non

est eadem apud omnes lex. Nos equidem damna-
 bamus praxin illam, quae, sive in vera essentiali
 ac inflammatoria pulmonum inflammatione, sive
 in hac spuria biliosa, aut inflammatorio-biliosa,
 mox in principio morbi medicamenta moventia ex
 sibus non ablato, ex kermete minerali, aliaque
 huius generis exhibet. Quamdiu enim e. g. in ve-
 ra pleuritide phlogosis manet, tandiu sola viget
 solvendi, emolliendi, et massam sanguineam mi-
 nuendi indicatio; verum ubi primum morbi in-
 flammatorii stadium praeteriit, discussaque phlo-
 gosi, materies mobilis effusa, ob lentorem aut
 vim vitae nimis delectam, sputando educi nequit
 pulmonesque suo pondere gravat, convenit, me-
 dicamento movente, attenuante, stimulante viri-
 bus vitae debilitatis suppetias ferre, ut omnes se-
 cretiones et excretiones, quae ob morbi vehemen-
 tiam, diuturnitatem, praegressaque copiosas eva-
 cuationes languent, admoto expectorantium stimu-
 lo resuscitentur.

Cochionem crisinque die quodam decretorio
 peragendam, et quaecunque huc pertinent, si re-
 stricta magis significatione acceptentur, ut non
 quaevis morbi solutio, quocunque tempore mo-
 dove facta, crisis dicatur, ad morbos biliosos at-
 tinere non putabamus.

Controversiam de dierum criticorum veritate
 inde natam existimo, quod alii in omnibus febrili-
 bus acutis dies criticos quaesiverint, atque etiam
 in omnibus observasse putarint, etsi eosdem solum
 in aliquibus vere observarint: alii vero, cum in
 plurimis non observarent, dies criticos ad super-
 stitiosa antiquitatis figmenta, conclusione latius ac-
 ceperat deducta, retulerint.

Morbi febriles, quorum materia, fomesque intra humorum circulantium limites positus est, et circulationis legi subiacet, magna ex parte coctionem, crisinque die critico peragendam admittunt, cum motus cordis et arteriarum, materiam hanc alienam intra vasa sanguifera contentam subigat, attenuet, et excretioni, quae coctae materiae magis convenit, aptam reddat.

Attamen non omnis omnino aliena materies intra humorum circulum recepta, (utut et subigi, attenuari expellique, id est, *coqui*, et *critice evacuari* debeat) modum diesque ab Hippocrate descriptos observare videtur.

Verior, et observationibus recentiorum stabilita dierum criticorum doctrina erit, si ea unice materiae phlogisticae in ipso circulante sanguine natae, nec aliunde receptae adaptetur, ut ideo soli morbi inflammatorii certo dierum numero, certove modo iudicentur.

In morbis gastricis materies motui cordis et arteriarum exposita non est, sed iners in ventriculo ac intestinis haeret, et vim vitae subigentem, attenuantem expellentemque non experitur: hinc in sensu saltem strictiori coctio, critica perturbatio et crisis in morbis hisce locum non habet.

Medicus ipsemet dato solvente, attenuante medicamento, quodve morbi materiem mobilem efficit, naturae coquentis vices subit, ac, dum fomes mali ad excretionem aptus evasit, exhibitio aut emetico, aut emetico-cathartico *perturbationem criticam crisinque artificialem* facit.

Quemadmodum igitur coctionis, criseosque negotium in morbis inflammatoriis a sola prope-modum medicatrice natura provenit, ita in febris gastricis id solius prope-modum Medici opus est.

est. Is in febribus inflammatoris naturae solum modo hinc inde succurrit, saepissime otiosus tantummodo moliminum eius spectator est. In gastricis a crudo humorum apparatu oriundis parum natura facit. Medicus plurimum.

Restant aliqua, quae medentem subinde diu et itaque suspensum tenent, in partesque trahunt varias *biliosa* ne pleuritis sit an *inflammatoria*, vel verò an ex utraque *composita* follicite secum disputantem; non enim ea semper horum morborum ratio est, ut non multa inter se communia habeant, nec alter alterius per saepe speciem praesens ferat.

At gravem ex commisso in diagnosi errore noxam sequi necessum est. Ut ergo secura pleuritis verae a spuria dignosis instituat, sequentia erunt perpendenda.

1. Quenam eo tempore epidemia regnet: equidem difficile id per saepe accidit, nisi cui quamplurimi aegri curandi obveniant. Hinc epidemia, earum augmentum, statum, decrementum, copiosior plebis aegrotantis concursus ad nosocomia quamoptime docet.

Toto hoc verno tempore sordes primarum viarum, febresque inde multiplices oriundae praedominium obtinebant, etsi haec ipsa anni pars inflammationibus alias insanis, biliosis non raro phlogosin adaspererit. Hinc regnante hac epidemia edocui, statum primarum viarum attentius observabamus, quas fere semper, quiscunque alius simul morbus fuerit, epidemico hoc vitio laborante deprehendimus.

Hac occasione non possum non depraedicare illorum industriam, qui non solum quovis fere

mente in adversaria referre consuevere, qua sanitate usi homines eo tempore fuerint, quinam dominium habuerint morbi, quinam orti de novo, quinam vero mitiores facti, quinam cessarint penitus, sed et simul atmosphaerae, in qua vivimus, statum adnotant. Quod si plures paulo attentius singulas haec res conscriberent, atque quasdam quasi ephemerides componerent, brevi in immensum excreveret observationum numerus, ex qua tam vasta collectione quidam quasi canones de diverso atmosphaerae habitu ad hominum diversum valetudinem deducti possent.

2. Ut in diagnosi pleuritidis vel peripneumoniae biliosae non erres, symptomata supra recensita in morbis hisce thoracis probe oportet memoriae infixae habere.

3. Multa docet praecedens valetudinis status. Pleuritis enim vera inflammatoria plerumque validissimos, et inopinantes aggreditur. Pleuritis vero spuria biliosa lente progreditur, et a defectu appetitu, signisque primas vias affectas denotantibus longo antea tempore sese monstrat.

4. Frequentior in illis hic morbus deprehenditur, qui victu crudo, uti plebs infima solet, utuntur, quive ventriculo alias debili et imbecilli sunt, aut a natura temperamentum biliosum nanciscuntur.

5. Ad diagnosin securius instituendam facit quoque haec observatio, quod dolor in pleuritide, et peripneumonia hac spuria, inter tussendum respirandumque raro augeatur, cum e contrario, qui vera pulmonum inflammatione laborant, non tussiant neque respirent absque insigni pectoris incommodo. Praeterea tussis raro cruen-

Medendi.

ta est in biliosa pleuritide, nisi illa validior sit, ut ipso infundendi conatu aliquid sanguinis exprimat.

6. In spuria pleuritide scrobiculum, hypochondria, abdomen, et lumbi maxime afficiuntur, non autem aequae in vera.

7. Alvus diarrhoeica biliosa longo ante morbum tempore non raro observatur; fecus in vera pleuritide, nisi per accidens id fiat.

8. Urina non ruffa, sed flava, vitellinum colorem referens, biliosa, saepe cum sedimento aut mucoso, aut lateritio, vel ante morbum, vel et in ipso pleuritidis biliosae exordio observatur. In vera autem pulmonum inflammatione urina ruffa est, et parca, et absque sedimento.

9. Febris pleuritidis verae iuncta *continua* est, cum levi ut plurimum ad vespeream intensione absque intermixtis horripillationibus; at vero febris pleuritidis biliosae comes ex familia *continuarum remittentium* esse solet, ubi aut stato tempore, aut et per incerta intervalla exacerbationes redeunt, sive id quotidie sive omni tertio, quartove. sive etiam eodem die saepius contingat.

10. Pulsus in vera pleuritide fortis, durusque est, et, ut Petrus *Forests* ait, *tactum serrat*; at in exquisita, non complicata, biliosa mollis est, et varia in variis celeritate.

Perpensis hiis, consideranda quaedam symptomata sunt, quae utrique pleuritidi tum verae, cum et spuriae biliosaeque ex aequo conveniunt, ob eam rationem penitus pernoscenda, quod letali cum eventu medentem saepenumero in errorem inducant. Ea fere sequentia sunt.

1. Oris amaror. Oris amarorem in biliosis

fere semper observamus, non tamen ita ut abesse non possit, magna licet colluvie cruda biliosa primas vias gravante. Verum subinde in iis qui bilioso vitio non laborant, atque in vera pulmonum inflammatione, hic oris amaror deprehenditur. Hinc serio monendum est, ne quis nimium praecipitata conclusione ex solo ferme amarore oris, praedominantem biliosam colluviem adesse statuat, et sanestam aegro medicinam faciat.

2. Symptoma saepe anceps, et utriusque morbo commune, est vomituritio vomitusque. Etenim non infrequenter accidit ut pulmo, vera inflammatione tentatus, proximum diaphragma, ventriculum, et oesophagum in consensum trahat, ac vomendi desiderium, et ipsum adeo vomitum moveat. Hinc quemadmodum a causa idiopathica in ipso ventriculo existente vomituritio et vomitus fieri queunt, ita et ventriculum sympathice nonnunquam a pulmonibus inflammatis afficitur.

3. Ipsa bilis, hoc vomitu sponte excitato, reiecta necdum sufficit ut de pleuritide biliosa concludam, si caetera reclamant; in omni enim propemodum vomitu, praecipue paulo vehementiori, bilis in intestina et ventriculum exprimitur, vomituque reicitur, Idque etiam in homine caeteroquin sanissimo accidit.

4. Symptoma fallax saepe, est rubor faciei genarumque, qui tam in vera pleuritide, quam in spuria biliosaque observatur. Eum observari, in inflammatione pulmonum vera, facile captu est, nec ulteriori explicatione indiget. Verum certa est observatio *Balloni* saepius apud aegros nostros confirmata, eos videlicet, quorum ventriculum et

intestina crudus apparatus obsidet, subinde pallere quidem, virescereque, per saepe tamen summo opere rubore suffusos esse, ita ut et album oculorum rubeat. Est quoque Hippocratis ipsius observatio, eos, qui facie rubent, aut sanguineos plethoricosque esse, aut, quod hoc pertinet, abdomen habere stercoreibus, ut ait, vetustis obsessum. Sed neque genarum pallor, et virescens faciei color nisi solummodo biliosae pleuritidi convenit.

Etenim permulti sunt, quorum pulmones vera diraque inflammatio tenet, etsi vultu sint pallidissimo, oculis semitercticis, corporisque totius eo colore, quem graeci non exprimendo alias vocabulo κλωρον appellaverunt, ac si diceret, ex pallido virescente. Serum enim phlogisticum, quod crustam in patella flavescens exhibet, aegros hoc flavo iridi colore pingit. Hinc cavendum ne in diagnosi nos color faciei seducat.

5. Symptoma in utraque pleuritide tam vera quam spuria observari non raro solitum, sputum cruentum est; etsi id frequentius pleuritidem et peripneumoniam veram comitetur. Verum si in spuria pleuritide tussis assidua validaque thoracem quatit, si praeterea vasa pulmonum ex praedispotione quadam sint paulo debilliora laxioraque, ipso validiori tussendi conatu sanguinis quid ex ruptis vasculis excutitur, ea prorsus ratione, qua in tussi pulmonum stomachica vehemens motus, sanguinem per hos et nares subinde copiose exprimit.

Videmus hucusque, quibus notis in casu dubio Medicus uti debeat, ut morbum pectori spurium biliosumque ab inflammatorio pleuritidem biliosam a vera et phlogistica securius distinguat: di-

dictum praeterea est, quantum intersit ut omnis in hac diagnosi error vitetur.

Verum nonnunquam adeo abstrusa mali causa, atque adeo complicata Symptomata sunt, ut tot argumenta pro spuria pleuritide, quot pro vera pugnent. Hoc rerum statu dum Medicus quae partem quodve consilium arripere debeat dubius fluctuat, gravis quaestio nascitur, quid eundem moliri, aut potius non moliri oporteat.

In his angustiis Medici officio, quod pars Medicinae binis vocabulis $\omega\phi\epsilon\lambda\epsilon\epsilon\iota\nu$ η $\mu\eta$ $\beta\lambda\alpha\pi\tau\epsilon\iota\nu$, (prodesse, aut si id nequeat, non nocere) totum circumscriptis, is probe desungetur, qui alteram solum eius partem, $\mu\eta$ $\beta\lambda\alpha\pi\tau\epsilon\iota\nu$, expleverit. Pauca certe utriusque morbo ex aequo conveniunt, eaeque sunt:

1. Potus copiosi cum melle, aceto et pauco sale medio.
2. Frequens clysterum usus, ut intestina praesente fors cacochylia liberentur.
3. Mora ipsa morbum detegit, evolverque.
4. Exigua venae sectio ad uncias IV—V—

VI. utriusque non raro convenit, nam et biliosa subinde sanguinis missio eatenus prodest, quatenus spatium maius in systemate venoso et arterioso spatium maius in systemate venoso et arterioso efficitur, praecipue ubi febris biliosa valida est, ita ut mali quid ab ipso hoc motu auctiore timeas. Conditio sanguinis detracti, levamen aut nullum, aut momentaneum, morbo posthac aut mitius aut gravius afficiente, aliquid fortasse suggeret, unde novam possis indicationem venari.

luvat potius hac, indirecta quidem et incompleta, quam nulla aut accipiti, methodo uti.

Haec, quae de pleuritide et peripneumonia

spuria biliosa dicta sunt, iis apprime respondent, quae magni in arte viri, annosa praxi edocti posteris docuere. Ballonius potiorum pleuritidum partem non venae sectione, sed iis curandam asserit, quae gastricum systema purgant, Ita enim ait: maior est pars pleuritidum et dolorum lateris tum a congestione cuiusdam excrementi in pulmonem et thoracem, tum ab recursum tenuioris humoris per organum a ventre inferiore, quam a capite et partibus superioribus, quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare et solvere ventrem, et saepe hoc plus confert, ac phlebotomia; imo tunc sectioni venae locus non est, nisi forte semel id sit, praesertim si dolores lateris fiant hyeme a crudo et frigido humore, in quibus nequaquam sectio venae convenit. Est paulo post: eum dolores vagabunde tenent nothas costas, et continuatione membranarum attingunt aliquando mammam et partes sterni anteriores, caute videre oportet, an propter ventris inferioris cacochyliam, a qua propter vapores elevatos, dolores surgunt, sensus adsit doloris, an causa ipsa a partibus superioribus pendeat, an vero in thorace ipso sit: vulgo secatur vena, undelibet sit dolor, idque male. Quis enim nescit si dolor iste agnoscat causam in ventre inferiore, non modo non prodesse phlebotomiam, sed etiam saepe nocere, quod attractio fiat a partibus inferis, et, si nondum adsit pleuritis, ea per venae sectionem acceretur.

Pulchre quoque notat hanc de qua agimus pleuritidis et peripneumonise speciem inferius, dum ait: plerique querentur de dolore pectoris unaque venae sectioni, et sese animam ducere non posse aiunt. Statim Medicorum quorundam vulgare opinione ad phlebotomiam concurrunt, ac nil aut parum profici declarant.

rat rerum exitus. Etenim, si vel cholera, vel diarrhoea succedat vel purgante sollicitetur alvus, dolores cito levantur. Sic cacochylia, hypochondriorum obstru. Etio. dolores fecit qui maxime adparent, et proferuntur in pectore ob consensum diaphragmatis, et quia in thorace communis est membrana et lateribus et diaphragmati parte convexa. Choleram, Ballonio laudatam tanquam veram pleurittidis biliosae crisin, antimoniali emetico ars naturae imitatrix movet.

M A I U S.

Mensis hic frigidus, siccus, multoque perflatus vento febrium intermittentium prae reliquis fetax fuit: fuere et rheumatismi permulti, anginae, pleuritides copiosae.

Febres huius mensis ut plurimum tertianae fuere, solventibus et vomitu curatae, ita ut rarius cortice Peruviano opus fuerit, nisi ubi repetitis evacuationibus febris nihilominus perseveraret. Continuae emittentes morem tertianae servantes non paucae visebantur, quae sumpto solvente medicamento, et dein emetico, primo intermiserunt, tandem vero penitus cessarunt. Plures habuimus continuas remittentes, quarum exacerbatio nulla certa periodo rediit, omni die, omni 3. die. atque etiam eodem die saepius.

Quidam per tres pluresque septinas de continuo fere et nunquam intermisso totius corporis horrore frigoreve querebantur, hos solvent quoque medicamentum, subiuncto emetico iuvit. Inter continuas remittentes fuerunt quaedam, quae, licet copiosae sordes biliosae vomitu relicerentur, idque etiam iterato, nihilominus nil remisissent.

Id is potissimum accidit, qui praevium debilitatem, aut imbecillum ventriculum ad hunc morbum afferebant, aut a multis iam septimanis continuato horrore, anorexia, aliisque a ventriculo gravato oriri solitis symptomatibus conflictabantur, aut qui morbum visceribus iam diutius insidentem, stulta quae inter plebem viget opinione seducti, vino, et continuato quin et aucto corporis exercitio superare contendebant, vel sanguinis missione intempestiva vires potius quam morbum fringere. His supervenit linguae siccitas, ariditasque, atque eae affectiones, quae malignitatem imminere demonstrabant: nihilominus cortex cum camphora eos denuo in vado collocavit.

Observatae quoque sunt febres larvatae, quarum binas ex adversariis meis huc transferam. Chirurgus 22 annorum, coryzam cum narium siccitate, obstructione, ac dolore ad radicem nasi a quadriduo passus ad nos venit, bono habitu plenoque praeditus. Pridie horuisse, dein caluisse praeter ordinem, sectam sibi venam fuisse narrabat. Mane quo ad nos venit, commoda habuit, pulsus erat celer, sitis pauca, caput grave, odor saporque deperditus, lingua alba. Rubor ingens faciei totius. Datum est decoctum hordei cum oximelle, iussusque est decocto emolliente tepido naribus attracto menthanam schociderianam fomentare. Primo die a meridie apud nos peculiarem capitis gravitatem usque ad mediam fere noctem experiebatur largo sudore terminatam. Die seq. cura et pulsus et corporis habitus sanguinis detractionem exigere viderentur, facta est venae sectio; at a meridie circa hor primam frigus, inde dolor ingens, ac fere intolerabilis ad sinum frontalem sinistram, qui

sudore circa horam noctu undecimam fiebat. Nares siccae, nullumque aliud in corpore molestum symptoma. Die tertio, stato tempore, praegresso frigore, dolor saevus in sinu frontali dextro rediit, stata itidem hora sponte desinens. Verum hoc die lingua modicissime biliosa fuit, os subinde leviter amarescens, ructus rari, sed nonnunquam amari. Finito paroxysmo datum emeticum est, unde multa, flava viridisque vomuit. Paroxysmus posthac nullus rediit. Longo postea tempore hominem sanum atque ab omni febre immunem vidi.

Iuvenula 34. annorum, per tres septimanas appetitum deiectum, frigora cum caloribus alternantia quæsta, suo consilio venam tundi curavit: at inde peius habuit. Accessit et dolor capitis, qui a meridie in seram usque noctem multum exacerbabatur cum horrore, aestuque horis pomeridianis graviter affligente. Vomitiones, oris amaror, ructus amari. Sumpto emetico vomuit plurima biliosa, alvusque mota aliquoties est. Die sequenti a meridie rediit dolor capitis ad tempora, item ad verticem capitis cum frigore. sudore frigido per totum corpus, mitior tamen multo quam præcedentibus diebus. Cum ea sumeret quæ alvum redderent modice fluentem, cephalalgia, quæ prioribus diebus aegram crudeliter affligebat, postea minus diu ac mitius urgebat, tandem cortice Peruviano compressa est.

Utraque historia primariam sedem febrium larvaturum in gastrico systemate locatam esse demonstrat. Quamvis hæc iuvenula solo emetico curata non fuerit, paroxysmum tamen conclatata emelli mitiorem experta est. Quin ipse cortex,

juxta mentem cl. *Casimiri*, medicus non nisi ea ratione febribus medetur, quod vi sua roborante, nimiamque ventriculi et intestinorum irritabilitatem emendante agat.

Id inde etiam consequitur, in febribus larvatis non semper in solo cortice quaerendum auxilium esse; quemadmodum enim pleraque febres intermittentes tuto et sat cito, alia methodo quam quae corticem Peruvianum exhibet, percurantur, sic et larvatae pleraque hoc antifebrili specifico non indigent, sed aliis medendi modis sat belle auscultant. Nihilominus ubi febris sub gravis periculoseque symptomatis larva delirescens ipsi adeo vitae insidias fruit, hostem a moenibus propulsare, repudiatove omni alio incerto auxilio, ad corticem Peruvianum confugere oportet.

Varios rheumatismos observabamus hoc mense: dolebant atrociter articuli maiores, carnesque inter eosdem medere.

Non opinantes plerumque hic morbus corripuit, quin ulle, ut in podagris solet, aepsia praecederet aut stata periodo legeve certa exacerbationes redirent.

Vidimus rheumatismos, quibus nulla comes febris ibat, paucos licet. Plerisque febris iungebatur.

Dolor vertebrae lumborum persaepe occupavit, effectisque *lumbaginem rheumaticam*. Pluribus acetabulum doluit dolore per femoris externam faciem atque crus ad malleolos usque descendens. *Ischias erat rheumatica*.

Eadem materies rheumatica palpebras, partesque oculo proximas, ipsumque oculum obsidens *ophthalmiam cerosam* saepe fecit.

Ex eadem origine haere corizae, hemicraniae rheumaticae, otalgiae, odontalgiae, generum tumores, anginae, bronchi, sive raucedines, et defuxiones ad pectus, quas Κατῆξοχμῦ, catarithos appellant.

Sanavimus dolorem ventriculi rheumaticum, sive gastritidem rheumaticam, itemque in alio aegro rheumaticam enteritidem.

Huc quoque pleuritides rheumaticae spectant, quae hoc tempore frequentissime viscebantur, reliquis anni temporibus *στροφιδες* fuerunt.

In rheumatismo febrili crustam summe phlogisticam in sanguine detracto semper vidimus, eamque tam crassam, ut vix aliquid cruoris, aut rubrae partis appareret. In quocunque alio morbo inflammatorio, utut gravissimo, minor tenuiorque crusta phlogistica apparebat.

Plures deprehendimus differentias inter eam inflammationem, quae rheumatismum febrilem, atque eam quae morbos alios inflammatorios committit, ut alia idcirco nobis visa sit *inflammatio rheumatica*, atque itidem alia, quam *genuinam veramque* appellare phlogosin possumus.

Discrimen utriusque inflammationis, *genuinae* videlicet et *spuriae*, multiplici observatione, atque, ut aiunt, a posteriori demonstrabatur, et novis identidem observationibus quotidie demonstratur; nam.

1. *Rheumatica inflammatio* minus longe periculosa, ut plurimum, est; et, nisi nobilissima viscera occupet, raro necat: gravior lethaliorque inflammatio *genuina* est.

2. Inflammatio *rheumatica* plerumque benigna resolutione terminatur, etsi multum fortasse temporis a morbi exordio lapsus sit, neque leges

coctionis, criseosque observat. Id in rheumatica pleuritide, materie non solos musculos intercostales plerumque, sed et ipsos pulmones occupante, constanter observavimus.

3. Etsi encephalo, utpote visceri, cuius integritas ad vitam summopere necessaria est, rheumatica inflammatio quam maxime inimica sit, atque illuc delata plerumque cito oscidat, alias tamen non ignobiles partes longe minori dum periculo obsidet, quibus *genuina inflammatio* non nisi maxime cum vitae discrimine inhaeret. Sic genuina enteritis merito inter acutissimos morbos recensetur, quae intra paucas non raro horas enecat. Nos interim rheumaticam ventriculi inflammationem, item aliam intestinorum vidimus, longo utramque durantem tempore, nec gravibus adeo symptomatibus stipatam, ac tandem benigne resolutam, etsi sanguinem emissura crusta adeo crassa obtegeret, ut vix aliquid rubrae partis conspiceretur.

4. *Genuina inflammatio* intra paucos plerumque dies concluditur, quocumque demum exitu finiatur. Rarae sunt *verae illae simulque chronicae* inflammationes, de quibus inferius erit dicendi locus. Verum *rheumatica* ad multas saepe septimanas producit, et oppido raro sibi relicta intra exiguum tempus terminatur.

5. *Rheumatica* etsi subinde partem quandam peculiariter infestet, latius tamen ut plurimum diffunditur.

Febrilis rheumatismi diuturnitas, dolorisque vehementia, et motuum omnium impotentia aegros multum excruciant. Curato etiam morbo, subinde stupor artuum, minorque ad motum ap-

titudo remanebant. Unus, alterve licet apyretos dudum esset, atque artus moveret, quemdam tamen ad omnia rebellem doloris sensum experiebatur.

Varia est variorum, in morbo summo dolorifico tardiosoque, medendi methodus, quarum plerasque in usum aliquamdiu traximus, donec, quae optima videretur, semper posthac, caeteris repudiatis, retineretur.

Methodum antiphlogisticam *Sydenhami*, qui eandem fere ac in vera pulmonum inflammatione sanguinis quantitatem detraxit, aliaque addidit vi refrigerante donata, etiam nos aliquoties sequebamur. Verum vim medicationis huius, mali diurnitas non raro elusit, viresque aegrotum citius, quam morbum fregimus. Aegri per multas septimanas immobiles decubuerunt.

Methodi huius inefficaciam ipsemet *Sydenhamus* aliquoties expertus a repetitis sanguinis detractio-nibus abstinuit, aliamque inire viam statuit, ut et sanguini parceretur, atque, quod magis iutendebat, ut certio-rem brevior-que huic morbo medendi rationem inveniret. Hinc copiosum lactis serum exhibuit, ut eo solo, et simi-lagineo pane aeger per multos dies evitaret.

Hac ratione dolentissimi rheumatismi, cum exigua sanguinis iactura et temporis non medio-cri compendio, tam ab ipsemet *Sydenhamo*, quam ab aliis quoque multoties percurabantur.

Gastritidem rheumaticam, itemque *rheumaticam interitidem*, praemissa venae sectione, et sanguine summe phlogistico educto, solo lactis sero, et tenui diæta sat cito curavimus.

Eos subinde imitabamur, qui variis diapho-

reticis multo liquido dilutis corpus replent, et regimine calidiori instituto morbi materiem, per vasculorum exitus in superficie corporis positos, eliminare anantuntur. Verum morbi pertinaciam saepenumero non vicimus.

Varia adhuc alia ratione, rebelli malo mederi fategimus, verum morbus se ipsum potius tandem confecisse, quam remediis devictus videbatur.

Ubi topica materiae rheumaticae depositio erat, eaque parti cuidam firmitus inhaeserat, optimo cum successu vesicans quam proxime ad locum dolentem applicabatur. Sic in *ophthalmia serosa*, quam ad rheumatismos locales sive topicos pertinere superius dixi, vesicans ad tempora positum votis respondet. Hemicraniam, ortam ex retropressa ophthalmiae serosae materia, vesicante penes locum dolentem applicato curavimus, quem unguento digestivo, addito pauxillo saponis, diu fluentem eosumque servavimus.

Odontalgiam serosam, sive rheumaticam sanabat facis cito vesicans ad angulum maxillae positam; hoc enim loco nervus maxillam subintrans, qui suos ramulos ad radices dentium dimittit, sero rheumatico vellicatus laceffitisque, cantharidibus applicatis, liberabatur.

Anginas, utut graves, ortas a rheumate, aut sinapismus, aut vesicans toti collo anteriori applicatum, insigniter mitigavit, et abolitam deglutiendi facultatem intra horas non multas restituit.

Dignus notatu morbus erat *pleuritis rheumatica*, sive symptomata, sive methodum medendi species. Signa diagnostica colligimus sequentia.

1. Plerumque praecedebant artuum sive superiorum sive inferiorum dolores lacerantes, rheumatici.

2. Hi ipsi dolores artuum, pleuritidem saepe penumero comitabantur.

3. Pleuritis haec incepit subinde absque horrore, aut cum frigore non diu durante et levi, ubi vera pleuritis valido ut plurimum aliquot horarum rigore tragoediam ordiebatur.

4. Statim dolor lateris cum levi illo horrore se monstrabat; cum e contrario dolor punctorius in genuina pleuritide primum post aliquot horas a valido illo rigore supervenerit.

5. Dolor in pleuritide rheumatica ad praecordia, ad abdomen, ad totum saepe thoracem, ad locum inter scapularem se extendebat; in genuina vero pleuritide dolor intra arctius spatium concludebatur.

6. Dolor pleuritidis rheumaticae saepe ab uno loco in alium migrabat: stabilior is erat in genuina pleuritide.

7. Attactum locorum dolentium per saepe non ferebant in rheumatica pleuritide; contrarium in genuina.

8. Plerumque in rheumatica sano lateri facilius; in genuina vero eidem difficilius incumbant.

9. Sensus oppressionis difficilisque spirationis aut nullus, aut perquam exiguus in rheumatica; luculentior in vera pleuritide.

10. Lingua, fauces in rheumatica albae mucosaeque ut plurimum erant; siccae in genuina.

11. Cutis magis arida, siccitas narium, oculo.

loquor squallor, urinae ruffae, perpaucae, alius exigua in genuina; nihil horum vero symptomatium, aut saltem longe minus occurrit in rheumatica pleuritide.

12. Pleuritides genuinae saepe in initio *siccae* et absque sputo fuerunt: perraro sputabant mucosa, crocea, sanguinea; pleuritides vero rheumaticae rarissime *siccae* erant, sed tussis tenuis, sputaque mucosa, glutinosa, sanguine striata, idque mox in morbi principio. Sanguis in utraque pleuritidis specie summe phlogisticus, hoc solo discrimine, quod in pleuritide *rheumatica* crusta fuerit crassior ut plurimum, maiorque, ita ut parum aut nihil ferme nonnunquam crassamenti adparuerit. In *genuina* pleuritide crusta plerumque contrahebatur fimbriis circumcirca assurgentibus.

13. Pleuritis vera acutior erat, maiorque cum periculo decurrebat, crisi diebus criticis peragendae et perturbationi criticae subiecta; etsi vero pleuritis rheumatica sputis et urina solvatur, nullam tamen certam legem natura observabat, iuxta quam haec morbi solutio contingeret. Non raro exortis sudoribus solvebatur.

Sedes inflammationis rheumaticae in hac pleuritis specie, in pleura, musculis intercostalibus, ipsis quoque pulmonibus fuit; hos enim ab inflammatione rheumatica affectos esse demonstrabant sputa sanguinea.

Septum nuper cadaver est hominis pleuritide rheumatica laborantis, cui portio materiae rheumaticae, ad cerebrum eiusque meninges delata, phrenitidem et mortem citam attulit. Si ex unica hac cadaveris sectione concludi de statu pulmonum, inflammatione rheumatica laborantium, quid

possit, statuendum erit pulmones rheumatica inflammatione affectos, si in cadavere dissecentur, aliquam duritiem cultro opponere, minorem tamen ac si vera et genuina inflammatione laborassent.

Pulmones vere inflammati hepatis substantiam duritiae in disseccando aemulantur, coloremque lacte roseum exhibent. Praeterea particula inde abscissa et aquae injecta fundum petit. Verum pulmo rheumaticorum in aqua aut omnino non subsidet, aut difficiliter, tardiusque. Colore naturali est, ita tamen, ut roseis hinc inde filamentis intertextus adpareat. Cura consistebat.

1. In venae sectione una vel pluribus, prout circumstantiae exigebant.

2. In potu emolliente, nitroso, tepido.

3. In adplicatione matura vesicantium ad locum dolentem, vel etiam quemcumque alium: subinde sola antiphlogistica methodus sufficit, quin vesicantium necessitas fuerit. Verum ubi doloris acerbitas (ea enim persaepe multo gravior est quam in genuina pleuritide) venae sectionibus non mitigabatur, vesicans latum ad locum dolentem, vel inter scapulas etc. adplicatum brevi dolorem omnem absterfit. Vix tres horae quadrantes ab admoto emplastro vesicante labebantur, cum iam doloris expertem se aeger diceret. Hinc adparet, ab resorpto vesicantium acri stimulo potius quam a diuturna loci affecti erosione levamen hoc fuisse repetendum. Num sinapismi eadem vi gaudeant, necdum experimento constat.

In rheumatica pleuritide, fractio morbi impetu, sputis vero necdum satis attenuatis, kermes egregios effectus produxit.

In exhibendo kermete minerali, itemque in propinandis quibuscunque expectorantibus ex classe mineralium, non praemature agendum censuimus. Rebus enim iam in vado propemodum positis, medicamentum expectorans, maturius ac par est exhibitum, novos febriles motus, venae sectione componendos, aliquoties excitabat.

Haec morbi curatio fuit, quoties is simplex, nullique alteri iungebatur. Verum evenit non raro, ut biliosa simul colluvies adfuerit et *pleuritidem bilioso rheumaticam* produxerit. Hoc in casu expendendum erat, quodnam in corpore vitium, *rheumaticum*, an vero *biliosum* magis urgeret: unde modo huic, modo illi occurrebatur, et methodus pariter composita adhibebatur.

Pleuritidem rheumaticam cum *genuina pleuritide* complicari, atque in hanc abire aliquoties vidimus.

Litem inter auctores Medicos de usu vesicantium in pleuritide agitatam componi modo posse existimo, si ea *verae pleuritidi*, *eique adhuc crudae* noxia dicantur; alteri vero, *rheumaticae*, proficua. Atque id adcurata praxis constanter probat.

Est fortasse, qui reponat, nunquam fuisse in controversiam adductum, utrum vesicans pleuritidi rheumaticae medeatur, id enim ab omni aetate in confesso fuisse, verum litem in eo verti, an in *vera, inflammatoria*, et *essentia* proficit aut noceat; sed respondeo: eam, quam appello *rheumaticam*, apte quidem in scholis ab *inflammatoria* diversam statui docerique; penes lectos autem aegrotantium saepenumero utramque non sine gravi aegrotantium noxa confundi, cum et in *rheumatica*

perfaepe febris valida, dolor lateris atrox, caeteraque symptomata tam accurate veram ac inflammatoriam aemulenter, ut error confusionis facillimus fit, et quotidianus. Sed an adeo difficilis cognitu utriusque pleuritidis ab se invicem distinctio est, ut exercitatis etiam in Arte viris imposuerit toties imponatque quotidie? non dignoverint practici inflammationem ab rheumate? id equidem ita esse, ex symptomatibus utriusque morbi vix dissimilibus, atque ex *Sydenhamo*, uti mox ostendam, certo liquet. Etenim capite V. ad propositum nostrum apprime faciente, quam facile utraque pleuritis pro una eademque habeatur, quid ex hoc errore detrimenti, quae mendendi indicata methodus sit, luculenter docet, ubi constitutionem adulti Autumnii, Hyemisque subingredientis sequenti ratione describit: » cum » tempestas placida ac tepens, imo vero Aestatis » simillima, praeter solitum ad postremos usque » Octobris dies perseveraret anno 1675., eam » vero mox exciperet alia multum diversa, frigidam » scilicet atque humida subito ingruens, tussis » ubique numerosiores grassabantur quam alio » quovis, quod memini, tempore, nemini fere » parcentes. Quemadmodum tussis constitutioni » opitulabatur in febre producenda, ita etiam febris » occasionem ex tussi natam arripiens, iam » pleuram ac pulmones haud aliter invadebat ac » caput invaserat, vel septimana illa, quae haurum » tussium exortum fuerat praegressa, quae » tam improvisa symptomatum mutatio nonnullis, » qui minus diligenter adverterant animum, aut » sam praebuit, *febrem hanc pro pleuritide essentiali, aut essentiali peripneumonia habendi, licet eadem*

» omnino illa maneret, atque fuerat per integram
 » hanc constitutionem. *Et quantumvis lateris dolor*
 » *punctoribus, spirandi difficultas, color detraçti san-*
 » *guinis, et reliqua signa pleuritidi familiaria, essen-*
 » *tialem pleuresin subesse innuerent, non aliam ta-*
 » *men medendi methodum postulavit hic morbus,*
 » *quam quae feбри huius constitutionis quadrabat,*
 » *ab illa vero, quae vere pleuritidi conveniebat,*
 » *abhorrebat admodum „.*

Jam vero hanc *Sydenhami* pleuritidem eandem fuisse cum *rheumatica nostra*, methodum medendi aequè eandem, *Sydenhamina* cum nostris conferenti liquido constabit: Tota enim curatio apto regimine, una, raro repetita sanguinis missione, et *epispastico* nuchae applicato abolvebatur. Hac ratione *symptomata universa placide solebant evanescere, cum, qui morbum ferocius atque hostili manu adgrediebantur, ingenti remediorum molimine bellum inferentes, vel suos aegros amitterent, vel saltem phlebotomia, saepius repetita quam vel postulabat morbi genius, vel et tuto ferebat, eorundem vitam redimere cogentur.*

Hinc rationes ex theoria ab egregio, plurimumque de re medica merito, *Trallesio* petitaè veram utique pleuritidem concernunt; verum eas ad *rheumaticam*, utut aequè periculosam, aequè laboriosam difficilemque, et saepe non nisi ab oculatissimo a vera et essentiali internoscendam, applicatas refutat certa indubitataque experientia. Nescimus equidem adaequatas rationes, quare, febre licet et hinc praesente et subinde validissima, vesicans, stimulantissimum remedium, in *pleuritide rheumatica* dolorem tollat, febrimque: at vero ratiunculas nostras, utut perpulchras, silere sida

rerum, aliter ac ratiocinabamur se habentium, observatio iubet.

Sed quomodo cantharidum stimulus cum crassa illa phlogistica, huic pleuritidis speciei praecipua propria ut eius crassities ad signa diagnostica pertineat, concordat? quomodo acerrimum hoc et summopere movens remedium cum febre convenit? Novimus has difficultates, quas aliis enodandas relinquimus, contenti utramque speciem pleuritidis bene distinxisse, aptamque utrique medelam adhibuisse.

Pleuritides ab eximio *Pringlio* observatae curataeque, praesentem in hoc morbo vesicantium opem indubiam reddunt. Sed has ex tribu *rheumaticarum* fuisse, ea, quae ex ipso praeclaro auctore referam, convincunt. Etenim morbus hic anno 1743. in Belgio, tempore verno, noctibus adhuc frigidis, nebulosis, sole vero interdiu paulo magis calente amoenoque, alterna frigoris calorisque commutatione, commoratione sub tentoriis, loco videlicet humido erectis, in milites saeviit. Plurimi fuere pleuritici et peripneumonici, nec multo minor rheumatismo laborantium copia, ut hinc, ex ipso aequali propemodum, et rheumate et affectis Pulmonibus decumbentium numero; utriusque morbi affinitatem conspiciere liceat.

Praeterea dolor pleuricus saepe adeo extendebatur, ut inflammationem viscerum abdominalium mentiretur. *Pringle* §. 4. edit. germanic. Vesicantia in morbi initio statim post primam sanguinis missionem, imo et priusquam ea instituta fuisset modo paulo post subiungeretur, adplicabantur. Dolore hac ratione sublato, consultum videbatur, alteram phlebotomiam celebrare, nisi fors abortus sudor dolorem solverit, ubi

nulla amplius remediorum necessitas supererat. Idem
ibid.

Hucusque recensita cum mea huius pleuritidis descriptione helle congruunt, morbisque genium declarant, atque usum cantharidum praestantem tot inter aegros, observante egregio *Pringlio*, cuicumque demum hypothese contrariae superiores faciunt. Id adhuc addo, cl. auctorem sedem mali non in pleura, sed in pulmonibus statuere, sectionibus *Morgagni* et *Halleri* convictum.

En jam canones circa usum vesicantium in pleuritide observandos:

1. Vesicantia in pleuritide rheumatica, ferme specifica sunt, debentque mox in morbi principio applicari, praemissa sanguinis missione, subinde et iterata.

2. Suppuratio post excitatam vesiculam excitari non debet; hinc epidermis non auferatur. Medicamenta suppurationem excitantia dolores inanes faciunt, et febrim augent; non enim suppuratio, sed stimulus vesicantium prodest.

3. Vin cantharidum medicatricem experiuntur aegri, cuicumque corporis parti vesicans applicetur. Praeplacet tamen locus inter scapulas medius. Sedes enim huius pleuritidis pulmo est; aut membrana pulmonum vestiens, uti supra ostensum.

4. Vesicantia pleuritidem veram, atque inflammatoriam exacerbant: hinc quamdiu phlogosis viget, ab iisdem omnino abstinendum.

5. Neque, instituta una allerave phlebotomia in pleuritide inflammatoria, confugiendum mox ad vesicantia est. Atque ut paucis dicam, quamdiu aliqua adhuc inflammatio adest, etsi ea ob

celebratas sanguinis missiones a suo vigore multum remiserit, quinimo, quamdiu vel prudens suspicio metusque est ne denuo phlogosis recrudescat, vesicantia periculosa sunt.

6. Quod si vero fracta penitus phlogoseos vis sit: si praecedens aegrotantis conditio in statum contrarium, nimia scilicet fibrarum elasticitas tensioque in laxitatem, humorum inflammatoria densitas in lentorem oppositum frigidumque, eorundemque abundantia in penuriam abiiverit: si praeterea expectorandae materiae copia pulmones inundet opprimatque, aut eiusdem visciditas eos infarciat, vis deiectionis vitae anacatharsis haud sufficiat, vesicantia palmare auxilium suppeditabunt.

7. In *pleuritide et peripneumonia biliosa*, catharides, antequam gastricum systema repurgatum sit, nocent. Etenim sudores noxios movent, alvum tardiozem reddunt, et materiam circa praecordia haerentem intra humorum circulantium territorium propellunt.

8. Si vero, vacuato ventriculo et intestinis, tenax illud viscidumque sputum, uti in pleuritide biliosa fieri assolet, difficilem anacatharsin faciat, potus largus, calidus, mitiori stimulo aromatico armatus, et adplicata simul vesicantia omnem paginam absolvunt.

Rheumatismos febriles ad lumbos saepe, ad coxam, et femur saepissime curavimus. Adest dolor ad acetabulum, et motus impotentia. Dolor hic per femur externum ad caput fibulae usque, quin etiam ad malleolum decurrit. Subinde et lumbi, et inguina dolent. Nonnunquam nullus dolor, sed femoris stupor, et gradiendi impotentia vexat. Hoc in casu ad caput fibulae, sive ad

externam genu partem methodo *Cottuniana* latum vesicans applicabatur cum insigni emolumento. Aliquoties vesicans acetabulo admovebatur. Dabantur lenia diaphoretica ex sambuco et sibi diaphoretico non abluto: loca vesicantibus tentata, diu fluentia conservabantur: hunc in finem unguentum digestivum cum pauxillo saponis illitum est. Eadem methodus in lumbagine rheumatica profuit.

Aliam rheumatismi speciem, superius iam explicatam, etiam hoc mense sed multo rarius vidimus, ubi colluvies biliosa systema gastricum occupat.

Habuius quosdam his artuum doloribus affectos et febrientes, qui omnes biliosi apparatus notas exhibuere, ubi dato emetico, et cacochylia biliosa reiecta, dolores artuum illico evanuerunt.

Hanc speciem rheumatismi, biliosam scilicet, a resorptis particulis acris e ventriculo, et ad artus depositis ibique nervos vellicantibus, ortam frequenter in febribus biliosis, autumnalibus, diurnisque observari tunc imprimis, quando eae praemature corticis usu sufflamantur, et materiae debita praeparatio evacuatione praegressa non est, supra iam diximus. Id adhuc praecedentibus addo, aegrum intempesta corticis Peruviani exhibitione curatum, utut a febre liberum, chronicis tamen artuum doloribus, eoque morbo vexari, quem *Sydenhamus rheumatismum scorbuticum* appellavit, quemve ex nimis diurno corticis huius usu provenire arbitratur. Verum non cortex, sed usus eius praematurus, ante requisitam materiae febrilis coctionem et evacuationem, hosce rheumaticos dolores genuit.

J U N I U S .

Mense hoc, constitutio aëris moderate calida siccare fuit: sed ventis frigidis ferme quotidie agitata, unde factum, ut quiescente vento, corpora facile in sudores solverentur, eodem denuo revertente, compressos.

Initio huius mensis ad medium usque, continuæ remittentes tertianæ, et quædam quotidianæ frequentes fuere, quæ fere omnes emetico, solventibus, et eccoproticis per epicrasin propinatis obedivere. Paucissimæ, malignitatem minatæ, cortice Peruviano sanabantur. A medio fere mense ad eiusdem finem usque, pleuritides per pneumoniae biliosæ rarius visæ sunt, copiosiores vero rheumaticæ. Rheumatismi universales, ischiades, plures ac alias, comparuere. Mense quoque ad finem vergente, quibusdam morbo bilioso laborantibus petechiæ supervenerunt, quarum eruptio morbum neque graviolem, neque faciliorem reddebat.

Et si veræ pulmonum inflammationes non hoc solum mense, sed et toto hoc verno tempore solito rarius viderentur, nihilominus cum pleuritidem bilioso inflammatoriam, sive pleuritidem veram et essentialem, cum vitio primarum viarum bilioso iunctam, multarumque seracem observationum curaverimus, iuvat eiusdem historiam referre.

Vidua annos 55. nata, quæ integra a longo iam tempore sanitate fruebatur, die 14. Junii circa vesperras horret per aliquot horas, dein aestuat, sitit magnopere: nox inquieta.

Altera die (15.) mitius aestuanti, circa me-

ridiem pectus opprimitur, latusque dextrum, a costis spuris ad mammam, more pleuritico dolet. Tussitatio frequens, sputa nulla, laboriosa respiratio, atque cubandi in latus dolens difficultas summa. Sanguis mox eductus ex brachio est: crassa summe phlogistica, et oppressionis levamen, brevi tamen evanidum; rediit enim et dolor lateris, et oppressio pectoris paulo post. Ea vespera denuo horruit mitius minusque diu ac pridie: aestus: nox anxia.

Die 16., mane eadem. Sputa nunc mucosa, sanguine tincta. Fit denuo venae sectio: sanguis idem, et idem levamen. Vesperi horror: Nox, uti pridie.

Die 17., mane eadem omnia. Ad meridiem dolor, tussis, et oppressio augentur. Sputa iam nulla. Vesperi horror: aestus. Nox ut antea.

Die 18., aegra mitius per omnia se habere asserit: tussitat: sputat mucosa, flava. Latus non dolet, et facilius in latus ante dolens cubat. Levis vesperi horripilatio: nox quietior,

Die 19., ad nosocomium deportatur. Dolor lateris vix ullus, nullus oppressi pectoris sensus. Cubatus in omnem partem facilis. Tussis rara, sputa pauca, mucosa, flavescencia: pulsus naturali modice celerior, subdurus: lingua biliosa: sinitis multa, sapor bonus: alvus hucusque facilis: Non appetit. Capite non dolet: moderate calet: animus praesens, et alacer: prompta responsio: actorum adcurata narratio, facilisque, quaecumque in partem vellet, conversio. Vis musculorum, quasi mediocriter aegrotanti, aut sanae prope modum. Respiratio, utut ipsimet aegre facilis videbatur. criticissima tamen, et abdomine potius

quam thorace peragebatur. Instituta sanguinis missio: ingens crusta. Potus antiphlogistici copiosi. Exigua emendatio. Nulla vesperi horripilatio. Somni turbati.

Die 20., nihil incommodi queritur. Omnia uti pridie: pulsus solum fortior, pleniorque hesternis. Respiratio citissima, solo ferme abdomine peracta: sit venae sectio: sanguinis crusta phlogistica tanta est, ut vix aliquid cruoris appareat. Levamen exiguum. Circa meridiem pectus sibi opprimi queritur: genae intensius rubent, cita et parva respiratio cum intercurrente levi per intervalla animi deliquio. Hinc inde parvae in pectore petechiae colore roseo conspiciuntur. Denuo sanguis mittitur a meridie, atque iterum vesperi, unde melior aliquantum respiratio fiebat: somni noctu longiores.

Die 21. Junii, omnia ut heri vesperi. Sed eum spirandi difficultas denuo inciperet, pulsusque semper pleni, fortes et subduri, et magna identidem sanguinis copia demeretur, presisterent, binae hoc die venae sectiones institutae sunt, et applicatum ad pectus vesicans est. Crusta phlogistica eadem. Vesperi larga diaphoresis, et respiratio multo quam hucusque melior. Somnus tranquillus, protractus.

Die 22. Junii, cum diem morbi octavum agit, diaphoresis heri coepta continuat. Urina per totum morbi decursum tenuis, atque ex ruffo crocea, nunc citrina est. Pulsus, qui, toto morbi tempore naturalibus non multum celeriores, pleni tamen et subduri fuere, nil modo vitii habent. Paucissimae petechiae: alvus hodie saepe mota suapte est. Sputa vix ulla, et respiratio mendata: nox bona.

Die 23., continuat diaphoresis, alvus cocta, frequenter sua sponte mota; caetera ut heri. Nox bona.

Die 24., larga diaphoresis; per omnia bene habet.

Die 25. Junii, mane nulla diaphoresis, oris amaror, sitis magna: a meridie alvus denuo sponte fluit: nox bona.

Die sequenti cum adhuc aliquoties sponte deliceret, oris amaror et sitis disparuere, atque inde nil amplius molestiae passa, recuperatis brevi viribus a nobis sana discessit.

En periculosam pulmonum inflammationem vitio biliosa systematis gastrici stipatam.

Vere exacto, sub exordium Aestatis, morbi inflammatorii sensim pedem quotannis retrahunt, disertamque ab iis stationem biliosi occupant. Hoc fere tempore, quod utramque hanc anni partem, Ver scilicet et Aestatem, necit, mixtum quoddam morborum genus plerumque dominatur, ex verna phlogosi et bile aestiva compositum. Medendum utrique malo est, sed illi promptius, quod gravius urget.

Hinc omnem propemodum in solvenda pulmonum inflammatione operam consumimus, crudam ventriculi colluviem, quae modum non excedebat, copioso potu enervantes.

Transitum pleuritis in peripneumoniam malum esse *Hypocrates* asserit, et assertum hoc observatio comprobavit. Cum enim inflammatio pulmonum, quae et pleuritidi et peripneumoniae ex aequo convenit, alius penetraret, difficilisque per hoc viscum humorum, circuitus sanguinis, a capite refluxum moraretur, rubuere genae, respi-

rationem abdomen peregit, immoto thorace, praesumque ab accumulato humore cerebrum doloris sensum, praesente licet eiusdem causa, abstulit. Hinc pleuritidem eousque intensam, ut omnis molesta sensatio cerebro laborante pereat, cum periculo in peripneumoniam abiisse Hyppocrates iure dixit.

Mentis praesentia, alacritas insolita, praetorium exacta memoria, et narratio prompta cum insolita quadam, etsi ad rem accurate pertinente, loquacitate, attentum Medicum adeo non decipit, ut hoc ipso *infido levamine* de gravissimo periculo admonitus, perniciem aegri iugulo intentatam, universo artis apparatu quantocius avertere conitatur.

Infidum id levamen esse praecipue respiratio docuit, quam maxime ac fere unice in morbis pectoris observandam *Baglivius* voluit. Haec, si prava fuerit, time semper, etsi omnia reliqua eventus exoptatos portendant.

Inito calculo, septuaginta sanguinis unciae, teratis venae sectionibus, educatae sunt; copiosi potus ex decocto hordei, et oxymelle propinabantur. Regimen universim frigidissimum fuit: nihilominus petechiae, etsi paucae, comparuere. An ergo petechialis eruptio soli regimini calido debetur, et prava artis pravae progenies est?

JULIUS.

Ineunte Julio, minor atmosphaeram calor, quin et frigus tenuit, ac pro huius temporis ratione alias solet. Circa medium; aër incaluit, at neque hic iuxta morem aliis annis solennem. Ul-

timi mensis dies eiusdem principio respondebant. Fructus horaei pauci, insipidi.

Febris hoc mense inter infimam plebem saepius ac praeteritis mensibus apparuit, quam malignam, et petechialem ab efflorescentiis petechialibus, aut petechizantem appellant, ob id, quod etsi aegros praesaepe nullo exanthemate pingat, eadem nihilominus ratione decurrat, et iisdem caeteroquin symptomatibus stipetur.

Quae circa febres exanthematicas, aliasque congeneres observavi, in futura tempora reieci, donec lectis collectisque aliorum, quae huc faciunt, ac inter se et cum meis comparatis observationibus, cum tam multiplex hasce febres contemplandi occasio in eo populi ad hosce Nosocomium affluxu sese quotidie offerat, limatius quid dare potuero, quodve, in tanta opinionum circa hanc rem tamque ancipiti varietate, in emolumentum artis et miserorum Mortalium cedere queat.

PLEURITIS OCCULTA SIVE LATENS.

Morbus est, aut potius morbi cuiusdam gravioris fomes perpetuus, quem *Baglivius* pleuritem, aut peripneumoniam *latentem* appellat. Hanc cum initio huius mensis aliquoties, et fere solito frequentius viderim, breviter delineandam censui.

Cognitu non raro difficilis hic morbus est, quod characteribus formatae iam, veraeque pleuriticides aut peripneumoniae maximam partem destitatur. Febris nulla prorsus plerumque est; detubitus in utrumque latus aut facilis, aut non multum molestus. Tussicula rara, sicca, aut cum

spatis paucis, coctis, mucosis. Lingua modicissime albescens, sitis nulla, oppressio pectoris non nisi in motu corporis, appetitus vicens, nulli febriles per intervalla motus, aut exigui. Nihilominus malum hoc si negligatur, aut in formatam gravemque, et universaliorē pulmonum inflammationem exurgit, aut quod pluries fit, in pulmonum indurationes abit, atque tubercula producit, aut, quod aequè frequenter contingit, in phthisin terminatur.

Plures sunt phthisici ex neglecta exigua hac pleuritide, quam ex saeviori graviorique pulmonum inflammatione facti, non quod maior in phthisin huius morbi proclivitas sit, sed, quod aut parva tractetur methodo, aut curae indignus habeatur, negligaturque.

Detegitur haec occulta pleuritis aut peripneumonia.

1. Ex descriptis superius symptomatibus.
2. Si aeger modo in hoc, modo in alterum latus sese convertere iubeatur, atque attendere, num quilibet decubitus aequè ipsi facilis sit; num fors uni lateri incumbens tussitare debeat: num angustiorē ipsi, difficiliorēque fieri spiritum in hoc potius situ, quam in alio experiatur.
3. Aeger iubeatur fortius inspirare, exploreturque num is inter respirandum aliquid in pectore incommodi, aliquem dolorem punctorium, ardorem, pressionemque sentiat.
4. Data opera validius aliquoties in vario corporis positu tussitet, et attendat, num quid molesti, pungentis, ardentis, prementisque doloris sentiat.
5. Status aegri praegressus diligenter examine-

netur. Sunt enim morbi, qui haece pleuritides occultas et peripneumonias saepissime post se relinquunt. Nam

1. Post veram et essentialem pleuritidem, eamque debite curatam, iudicatamque, nihilominus restitat nonnunquam aliquid in thorace incommodi, ea ratione, qua paulo ante dixi. Nulla interim febris adest, et perfecta adesse sanitas videtur, si exiguum illud molestiae sensationis excipias, ob quam, postquam reconvaluerint iam ex morbo, data quacunque occasione relapsis de novo in peripneumoniam aut pleuritidem fit; nam leve hoc post pleuritidem incommodum rarius ab adhaesionibus novis pulmonum cum pleura, frequentissime vero a superstite exigua phlogosi, particulam pulmonis pertinacius occupante, deduci posse videtur. Hinc eiusmodi aegri, etsi a morbo restituti, perpetuum tamen novarum pleuritidum fomitem intra thoracem fovent.

2. Post rheumatismos febriles, ac inflammatorios, post pleuritides, ac peripneumonias *rheumaticas* idem accidit.

3. Sunt, qui praegresso catharro, per multas septimanas, quin et menses, levi alterutrius lateris dolore, ardore, quodam licet exiguo oppressionis sensu, sputis non purulentis, sed puriformibus coctisque vexantur, quin propterea decumbant. Hos levior haec et occulta *Baglivii* pleuritis ac peripneumonia afficit.

4. Qui pulmones tuberculis obsitos habent, si quacunque ex occasione incaluerint, vino, motu, sole, atque circuitum humorum incitarint, his saepe unum alterumve tuberculum inflammatur, quin propterea febre, universali totumque corpus prehendente, corripiantur.

Diagnosin ex hucusque dictis formare facile est. Est scilicet levis inflammatio particulæ solum pulmonis, quæ diu latere non raro potest, quin propterea noto quodam phlogoscon exitu terminetur. Certum enim est, dari morbos inflammatorios *etiam chronicos*, phlegmonem *veram sed chronicam*, quæ diuturno tempore cruda persistit, antequam vel benigne resolvatur, vel in suppurationem abeat, vel induretur, vet gangraenescat.

Prognosin quod spectat, id sciendum, occultas hæc pleuritides ac peripneumonias vel in morbum gravem, acutum, inflammatorium abire, vel benigne resolvi, si detegatur et apta curatione tractetur, vel more aliarum partium inflammatarum in suppurationem verti.

Hæc vomicarum clausurarum in pulmonibus frequentissima genesis est. Cura est antiphlogistica omni modo. Venæ sectio una, quin et plures subinde requiruntur, et emulsa nitrosa, potus emollientes cum oxymelle, et nitro. In pleuritide hæc *occulta*, quæ a materie rheumatica illuc deposita provenit, vesicans ad locum dolentem applicatum optime convenit.

Pleuritidem *veram inflammatoriam, sed chronicam*, aliquoties videre est in hominibus collo longo, corpore gracili, pectore compresso, exiguo ve, genis roseis, fibra tenera delicataque, ac summe irritabili donatis. Hic longissimo tempore cruda inflammatio persistat absque aliquo consueto inflammationum aliarum exitu. Tandem sputa cocta, non *purulenta*, sed *puriformia*, qualia concocto catharro solent, prædire incipiunt, copiosaque, quæ pectoris oppressionem doloremque punctorum minuunt. Verum, cum ea magna quantitate et diuturno tempore evicuentur, aeger emaciatur,

contabescit, moritur; quin unquam vere purulenti quid deprehensum fuerit. His si emollientia, mucilaginosae praescripseris, facile ferunt, pectore non gravantur; interim aucta sputorum quantitate magis emaciantur. Remedia tonica, lichen islandicus, egregius alias in alia phthiseos specie, materiam expectorandam supprimunt, et pectoris incommoda augent. Balsamica, cortex, equitatio hanc phthiseos speciem brevi mortiferam efficiunt.

Qui descripto corporis habitu, tenui delicatoque, praediti sunt, multoties sanguinem sputant: hos iterato, sed parca semper quantitate missus sanguis, diaeta vegetabilis, et antiphlogistica vivendi ratio ferme semper relevat, in multosque conservat annos, quos methodus roborans, adstringens, balsamica in phthisin veram consummatamque, ac mortem, malorum finem, praecipitat.

AUGUSTUS.

Constitutio sicca, aestus magni, nullis, aut non nisi raris imbris subinde temperati. Ultimi mensis dies sereni aequae, sed quidam eorum perfrigidi fuerunt.

Fructus horaei paucissimi, immaturi, inspidi.

Diarrhoeae multae, dysenteriae non paucae, choleraeque viscebantur: mense inclinante febres putridae, petechiales, continuae, quotidianae, tertianae.

Maximus hoc mense aegrotantium numerus fuit, at morbi plerumque faciles, non diuturni: funera pro tanta aegrorum copia perquam rara.

Hoc tempore aequae ex primis viis labora-

bant, ac praeterito: attamen id discriminis inter morbos biliosos huius et praeteritorum mensium intercessit, quod, qui nunc aegrotarunt, vomuerint difficilius, vitellina, amurcosa, glutinosa, gluten scribaniariorum aut ichtyocollam aemulancia, et universim pauciora, non ex defectu materiae gravantis, sed quod ob eius tenacitatem pars magna restitaret nondum mobilis aut excretioni apta; pars autem alia, eaque non exigua, absorpta infarciret vasorum systema, massam circulantium humorum coquinaaret, et vasculis infixae haereret altius. Ob eam rationem repetita emesi non raro opus fuit, quam per epicrasin exhibita saepius ipecacuanha movimus.

Id hoc mense aliquoties nobis contigit ut radix haec, quaecunque ratione exhibita, aut nullam, aut non nisi unicam civerit emesin, quia, ut opinor, eiusdem vis, stimulusve multo glutine obvolutus iners reddebatur. Id praeterea est observatum, eos, qui dato emetico non vomuerant, ea ferme proportione peius manifesto habuisse, qua, qui probe vomuerant, statim a vomitu levabantur. Circa finem mensis, relicta ob rationem recensitam radice ipecacuanha, eius vires hucusque periclitari voluimus, solutionem tartari emetici resumpsimus, eventu, quem sperabamus, exoptato.

Continuae remittentes, quarum exacerbationes aut stata rediere lege, aut per incertas periodos recurrerunt, medicamentis solventibus, et interposita nonnunquam tartari emetici solutione, eaque saepius aliquando repetita, sanabantur. Id solum peculiare huius temporis febres habuerunt, quod et potentioribus indiguerint solventibus, et emetico validiori. Hinc quibuscumque spissum in ore glu-

tēn, lingua glabra, praerubra, praecalida, consimili vitio praecordia laborare ac morbum difficilius solvendum monstraret, remedia convenerant, quae praeter saponēs vegetabiles, salem quoque amoniacum, glutinosa potentius discindentem, continerent. Solennis nobis formula fuit, quae aquae sambuci Unc. v. oxym. simplicis et roob sambuci aa Unc. i. sal. ammon. dr. ij — iij commiscet, et partitis vicibus intra 24. horas propinat.

Hisce usi continuo sumus, nisi quod intercalari tempore subinde data potio emetica fuerit.

Observatum hac tempestate est, neminem aegrorum nostrorum, assumpto hoc sale, de molleto ad cardiacam sensu questum fuisse, quod tamen vernis mensibus frequenter evenerat, ut tunc temporis a multo minori eiusdem dosi non raro ob aegrorum querelas abstinere debuerimus. Maior solidorum inertia, mucusque hoc tempore et copiosior et tenacior, ventriculi latera obliniens, observati phaenomeni rationem, ipsiusque medicamenti, incidentis attenuantisque, aptitudinem demonstrat.

Plerisque, quibus vis vitae sufficiens, et subigendae materiae par fuit, hac sola ratione profuimus. Verum ubi materiae alienae copia aut tenacitas tanta erat, ut vires coctrices, fors ineptis venae sectionibus, aut undecunque deiectae, solo salis huius adiumento eandem subigere, et per vias congruas eliminare non valerent; optato cum effectu radicis arnicae pulverem iunximus. Multae rationes sunt, alia occasione explicandae, cur in febribus plerisque gastricis, mesentericis, putridis, malignis, quibus vulgata modo praxis corticem Peruvianum opponit, radicem hanc a solertissimo *Collinio*, viro de arte nostra egregie

merito, multiplices in usus tractam, praestantissimo caeteroquin Peruviano remedio praeponam. Diarrhoeas maligne febrientium diuturnas, quaeve vires convellunt, haec radix prae quovis alio medicamento fortunate compressit.

Salis quoque ammoniaci multiplex commendatio apud Practicos semper fuit, isque in antisepticorum non vulgarium familiam recipiebatur. Verum cum morborum horum Autumnalium genesis, praecipue paulo pertinaciorum, in crasi sanguinis soluta, septicove fluidorum statu repnerent, et effectum non necessarium pro causa reputarent, cumque insuper non paucos hoc sale adiuutos, eos potissimum quibus incisum hocce remedio gluten fuerat, conspicerent, conclusionem de vi salis ammoniaci antiseptica formarunt.

Dysenteria longe lateque, per urbem, suburbia, atque circumiacentem agrum, hoc mense grassabatur. Morbus hic quosdam bene per omnia se habentes repente invasit, ita ut alvum primo bonam, dein cruentam mucosamque ponerent. Ad finem mensis quosdam tormina, et alvus statim cruenta, cum recte paulo ante adhuc valerent, quasi ex composito et non opinantes corripuere. Quidam febrim per dies complures passi sunt ex continuarum remittentium classe: tandem in dysenteriam morbus convertebatur. Alii per multos dies tormina patiebantur: demum alvus supervenit dysenterica.

Fuerunt, qui per aliquot dies lassitudinem, et dolorem urentem circa ventriculum questi sunt, dein eo cessante, torminibus vexari circa umbilicum, succedente paulo post alvo dysenterica, coeperunt. Obscurior febris in plerisque observabatur, quamdiu dolor abdominis et tenesmus ur-

gebat. At symptomatibus hisce evanescentibus, etsi cruenta mucosaque persisteret alvus, motus tamen febriles nulli amplius advertebantur. Paucis et ante dysenteriam, et ea vigente, febris continua fuit, mitior ut plurimum, et per incertas periodos exacerbari solita: Deiectiones primae fuere rariores, faeces vero copiosiores: aucto sequentibus diebus deiectionum numero, et tormina et tenesmus aequis fere passibus increvere, at minor tunc excretorum identidem quantitas fuit, et faecibus ad initium bonis successit varia colore et consistentia materies, aerugiouosa non paucis, quibusdam amurciosa, profunde viridis, mucosa, sanguini commixta. Morbo iam confirmato accessit mictus frequens stranguriosusque: lotium parca quantitate singulo mictu missum, biliosum, ac saturate flavum fuit. Dolor abdominis quibusdam continuus, plerisque per intervalla solummodo recruduit, proxime secuturae deiectionis nuntius. Abdomen dolens attactum paulo rudiorem non tulit. Paucissimi ingens solummodo pondus absque dolore circa umbilicum querebantur. Cardialgia, morbi subinde prodromus, eo iam virgente, aut nulla aut multo minor. Lingua pura, aut parum abluens ab habitu naturali: sapor vitiosus, attamen minus ac tempore morbum proxime praecedente: et universim is oris et ventriculi status, qui sordes biliosas acresque profundius sitas demonstraret, quam ut eius praesentiam lingua et fauces loquerentur. Nulli vomendi conatus: nau-seae nullae.

Varia methodo huic morbo medebamur, et plurimos sanitati restitimus integrae. Unus, cum diutius iam extra Nosocomium decumberet, mortem occubuit dysentericam, atque alius in hydro-

pem incidit. Morbum in quibusdam pertinacem experti, animum omnem in partem convertebamus, ut breviorē tutioremque medicinam faceremus. Tandem sub mensis finem, atque per totum septembrem, et sub oxordium octobris stabilem dysentericis medendi rationem amplexi, quam plurimos intra non multum tempus, et cum constantia sanavimus. Nunc, quae ad initium Augusti acta sunt, paucis referam.

Ipecacuanham primis, qui obvenerant, aegris propinabamus. Verum deestantatum hoc antidysentericum non ita profuit uti binis consequenter annis profuisse in Hungaria videram. Rationem hanc esse arbitrabar, quod materies morbum committens crassa supra modum esset, parietibus systematis gastrici firmius adhaereret, aut ipsa fortassis materiae dysentericae sedes profundius in intestinis, atque ita sita fuerit, ut ipecacuanha revocari, et per os reici nequiverit.

In Hungaria, ubi radicem ipecacuanhae eximie conduxisse dysentericis dicebam, oris amaror, vomitus, vomituritiones, anxietas, praecordiorum molesta sensatio, gravius multo aegros affixerunt, quam in huius tempestatis dysenteria, ubi ventriculi laesi signa perpauca visabantur.

Levioribus dysentericis, et ad quas sanandas primis statim diebus accerserem, sequenti ratione in urbe et suburbio vicino medebam: scilicet, in iuncta tenui diaeta; aeger omnia hora, aut singulo saltem bihorio, diu noctuque vasculum seri lactis sumpsit, in cuius lib. iij. solutae erant pulvae tamarindorum Unc. iij. adiecta exigua dosi liquoris anodynii mineralis Hoffmanni. Quibusdam infusum rhei aquosum cum emolumento dedi. Hoc remedium continuabatur per duos plerumque dies,

quo tempore dolor abdominis, tenesmus, stranguaria, ferme ex integro disparuere: at eadem defectionum cruentarum mucosarumque frequentia mansit. Contigit aliquoties, ut post numerosas defectiones liquidas dura tandem scybala subsequerentur. A vespertino anodyno destiti, ni continuæ fors defectiones omnem omnino somnum praepedirent, quod cum fieret, granum laudani exhibitum exiguum saltem aegro quietem, refocilandis viribus adeo necessariam, conciliavit. Tandem ubi a doloribus immunitas aderat, alvus tamen frequens aequæ ac antea esset, pulveres exhibui e mirobalanis, rhero tosto, et opii pauxillo compositos.

In quibusdam gravioribus dysenteriis, alvo tenesmoidea, frequentissima, mucosa, cruenta, torminibus stipata gravibus, plus emolumenti, durante primo stadio, mihi visus sum observare a pulpa tamarindorum aut prunorum soluta in decocto hordei, omisso stimulo quocunque salino, omissa et ipsa, miti licet, tinctura rhei aquosa. Alvi frequentia adeo quidem minuta non est, ut et augetur, sed omnis in abdomine, circa anum molesta sensatio, sensim diminuta, tandem disparuit. Lotium et libere et absque doloribus mitabatur, faeces reiectae cocti quid continebant, ut adeo primum dysenteriae stadium feliciter decurreret, et malum medicamento roboranti, abstringenti, mucilaginoso, opiato, aut illi, quod ex omnibus hisce coaluit, postmodum cito auscultaret.

Fuerunt qui, etiam eorum dysenteria a gravissimis symptomatibus ordiretur, lenissimis paulo ante recensitis eccoproticis in decursu stadii primi usque, praeter illam a torminibus, tenesmo et strangu-

guria immunitatem, etiam id commodi obtinuerunt, ut alvus non solum absque doloribus, sed et parcius rariusque flueret, et rederet sanis similia, donec eodem continuato remedio, nullis nec opiatis nec adstringentibus in auxilium vocatis, res in integrum restitueretur. At hos nihilominus invigorante remedio, stomachicove, contra facillimum in priorem infirmitatem relapsum, praemunire oportebat.

Inter aegros fuere quidam quibus alvus terminosa uno alterove die moderate fluxit, atque aeruginosa reddidit: verum suapte fluxus alvi substitit intestinorum, cruciatu persistente, dolore ventriculi gravante, urente: mictu parco stranguriosoque: oris amarore: iactitatione: atque ubi malum gravius urgebat, delirio quoque superveniente. *Dysenterias has imperfectas* datum emetico catharticum, solutio scilicet tartari emetici intra breve tempus egregie certoque sustulit.

Alii iisdem, quibus dysenterici solebant, symptomatibus affecti, oris amarorem, cardialgiam, ventris tormina, mictum difficilem, sed alvo aut naturali, aut suppressa querebantur. *Colicam hanc biliosam* eiusdem cum dysenteria profapiae, iugis potus solvens, datumque antimonialia emeticum cito et tuto absterfit.

Circa finem huius mensis calculum ex vesicae sectione eximi curavimus, cuius historiam referre hic iuvat.

Juvenis 15. annorum, filius militis, a triennio circiter post emissum lotium ardorem in perinaeo experitur, qui per octavam horae partem a mictu durat, evanidus postea. At si stando, aut ambulando mingat, nullus post mictum ardor affligit, neque etiam, si super fellam perforatam,

aut ita fedeat, ut inter sedendum nulla perinaei pressio fiat. Die 15. Augusti ad nos venit. A duobus fere mensibus arenulae prodeunt, subinde et mucus *ductilis*, aut *materies mucosa* quidem, carens tamen ductilitate. Cum arenulae solae, tum et mucus ductilis cum ardoris per urethram sensu prodit. Ab hoc duorum mensium spatio et mictus solito frequentior est, et praeprimis noctu molestus.

Aqua calcis cum aequali lactis copia et saepe Veneto febriculam, mictum frequentiore, stranguriosum excitavit. Hinc mutata mox medendi ratione, praecipue cum ab applicato difficilius cathetere partium levis confusio accederet, praescriptum est medicamentum sequens:

R. Decoct. hordei adiecta

liquiritia parati lib. i.

gummi arabici Uns. i.

Diaeta quoque maximam partem vegetabilis iniungebatur. Die 29. Augusti aeger asserit, se raro iam, et singula vice plus lotii mittere, cum antea frequentius quidem, attamen parcius mingeret; ardorem in perinaeo iam nullum sentiri, sed sensum quemdam ibi loci rei alienae percipi, utut exiguum, nec multum incommodum, statimque evanidum, neque post singulos mictus. Exigui calculi saepius, sub usu medicamenti huius, mucilaginosi et maiores ac alias, sed minori cum molestia prodivere: quod si malum nulla posthac incrementa sumpturum esset, se hac sorte contentum fore aiebat, seque ad omnes aptum labores arbitrari.

Nihilominus cum hac ratione levamen solum temporarium conciliaretur, et aeger, utut nunc doloris propemodum expers, tamen probabilius in priorem statum relapsurus erat, placuit sectione calculum eximere, quam dexterrimus huius Nosocomii chirurgus, dominus Sartori manu exercitata, die 30. Augusti peregit. Usus eo cultro est, quem *Lithotomum occultum* appellant.

Operationem aliquantum morabantur frustra aliquot confracti intra vesicam calculi, qui totus asper, et friabilis erat, si nucleum multo duriorum excipias.

Finita sectione, repositus in lectum aeger toto reliquo tempore nil praeter morem incommodi patiebatur. Victitabat iusculo tenui, decocto hordei, emulsis. Elapsis aliquot diebus, oleibus cum iusculo carniū vesciebatur. Die 26. Septembris, nulla amplius per vulnus urina prodibat, idque penitus eo die coaluisse visum est. Lecto quoque exemptus horam sedendo exegit. Die 10. Octobris, prima vice lentis et exiguis passibus per cubiculum gradiebatur. Die 17. Octobris sanus discessit.

Ad feliciorum operationis eventum plurimum contulit, quod eam aeger non nisi probe praeparatus subiverit, tenuiori diaeta ac vegetabili antea usus.

Lithotomiam instituturis suadendum ne, si de presentia calculi, certi per catheterem facti sint, aegrum posthac frequentius adplicato cathetere vexent. Vesica instrumento frequentius irritata difficiliter sectionem sustinet, et secta, facilius maiore cum periculo phlogosin concipit.

Varia instrumenta ab artis peritis pro facilitanda lithotomia excogitata prostant. At vereor

ne et hic ea optima sint, quae simplicissima. Scalpellum firmum firmo donatum manubrio fors omni alii instrumento praestat. Secabit enim, qui scalpello utitur, quousque et quantum volet, nec hilo plus minusve. Sectionem visus diriget, et firmiter manus: nec alio, quo eandem perficiat, instrumento opus erit.

S E P T E M B E R.

September ab initio ad finem usque, perfrigidus fuit, siccusque. Febres continuas, remittentes, ex putridarum et biliosarum familia, populum affligerunt; minor tamen aegrotantium numerus hoc mense fuit, quam praeterito, etsi, qui nunc aegrotabant, diutius decumberent. Paucissimas intermittentes, quotidianas tertianasque vidimus, et quartanas non nisi duas brevi et absque negotio, praeter indolem quartanarum hoc praepriis anni tempore, solis propemodum solventibus salinis cura constantia persanatas.

Circa finem prioris mensis, et toto reliquo per Autumnum, tempore quo dysenteriae saeviebant, aliam dysentericis auxiliandi viam invenimus, quam cum tutam certamque experiremur, fere solam posthac, reiectis aliis, sequebamur.

Aegris hisce, ut primum ad nos venerant, copiosum potum ex decocto hordei et oximelle simplici exhibuimus: die sequenti antimoniale emeticum, tartari videlicet emetici solutionem, propinavimus. Mictus ante paucissimus, stranguosus, tenesmi, tormina, plerumque miraculi instar statim ab emetici operatione emendabantur. Alvus longe minus frequens brevi ita comprimebatur, ut post duos tresve dies medicamento in-

digerent alvum denuo molliter sollicitante: Finita emetocatharsi solo ferme decocto hordei, cui oxymel et pulpa prunorum intabuit, utebantur, donec intra exiguum tempus medicamento invigorate contra relapsus praemunirentur.

Paucissimis post emesia rheo tosto, mirobalanis, atque opio in pulverem commixtis opus fuit.

Vir diligentissimus, atque egregius observator *Collinius* aequo certo suis dysentericis sola arnicae radice medebatur. Nullam is evacuationem, uti ex fidis relationibus accepi, instituere solebat, etsi humorum biliosorum copia non mediocri gravarentur. Ope radice huius materies dysenterica subacta, immutataque, atque in benignum humorem conversa nocere desit.

Hanc methodum etsi perutilem audieram, ob id tamen hucusque non sum amplexus, eamque in futura tempora reservavi, quod haecce mea me hac tempestate nunquam defereret.

OCTOBER.

Ut caeterae huius anni partes minus solito caluerunt, sic et October frigidior ac plerumque solet et siccus fuit: circa finem nebulae multae.

Morbi chronici, hydropes, icteri, infarta abdominis viscera, ob praegressas hac aestate biliosas febres, nos multum exercuere. Multi catharum questi sunt, tussimque noctu praepremis per molestant, quam sensus in hypocondriis, ad ventriculum, vel et inferius in abdomine dolorificus et praecedere et comitari solebat, ita ut hoc abdominis dolore de mox adfutura tussitatione praemonerentur.

His antea febres fuerunt intermittentes, aut
suapte, aut non ex arte curatae.

Tussis haec ad stomachicarum tussium spe-
ciem pertinens remedia pectori alias dicata nequa-
quam admisit, sed ea quae glutinosa potenter in-
cidunt solvuntque, ac soluta reiectaque per eme-
to-catharsin materie, ventriculo et intestinis ro-
bur addunt. Rheum, elixirium stomachicum tem-
peratum, decoctum lichenis et polygalae profue-
runt.

Quicumque intermittente aut remittente qua-
dam febre hoc mense laborarunt, de spurio hoc
pectoris affectu, difficili scilicet respiratione et op-
pressionis sensu, tussique multa querebantur. Spu-
ta aut nulla prodire, aut pauca glutinosaque.

Perdifficile nonnunquam nobis accidit, *verane*
an *spuria* haec pulmonum affectio esset, an malum
in ipso thorace infarto inflammarique incipiente,
natum sit, an vero a primis viis attractum, pro-
be internoscere: idque eo difficilius erat, quod
hoc tempore utrumque saepe vitium, levior nem-
pe pulmonum inflammatio, et biliosum quid mu-
cosumque a ventriculo oriundam, una iungeretur.

Hinc consultum arbitrabamur, iis, qui com-
plicata hac pectoris affectione laborabant, aut quos
ea laborare suspicabamur, pauxillum sanguinis de-
trahere, eosque diuturniori solventium et diluen-
tium usui addicere, donec, quam coelum frigidius
pulmonibus adspertisset phlogosin, dissipatam existima-
remus, intra paucos ut plurimum dies evandam.
Interea vero, quod in tubo intestinali latuerat vi-
tium, biliosum, mucosum, putridum, sese luculen-
tius exerere, pluresque praesentiae suae, et indubi-
tatos dare characteres coepit. Vomitorium tunc,
quod in initio *propria* thoracis affectio prohibuerat,

insigniter profuit, cui fortunate salis ammoniaci largiores doses subiunximus.

Frequentior multo venae sectionis necessitas fuit hoc, quam elapsis mensibus, et, si ab ipso met aegro, priusquam ad nos veniret, praeter rationem instituta esset, minus nocuit.

Quartanas iam multo plures, quam priori mense, habuimus non rebelles, solventibus salinis, sale imprimis ammoniaco, datoque emetico usum solventium interpolante, vel ex integro curatas, vel ita cicuratas, ut sumpto cortice cito et cum constantia profligarentur. Quasdam quartanas remittentes aequae levi brachio et eadem methodo pertanavimus.

Observare mihi visus sum, eas quartanas, quae aut remitterent solum aut vix intermitterent, citius faciliusque dicta ratione curari, quam illas, quae paroxysmos habuere breves; sed inviolabili lege modoque redeuntes, quaeve intermedio tempore aegro nil aut perparum incommodi reliquerunt.

Quartanarum maxima pars priori adhuc mense nata fuit, verum aegri post exantlatas primum aliquot accessiones nostram opem implorarunt: hinc factum ut, etsi September quartanarum prae aliis feracior esset, plures tamen mense primum Octobri nobis curandae obvenerint.

Quotidianae et tertianae febres nec numero, nec pertinacia eas superarunt, quae alios aliorum annorum autumnos infestant.

Dysenteriae paucissimae hoc mense, plures tamen immitis morbi reliquiae comparuerunt, dolores videlicet, tumoresque, ac immobilitas articularum. Accidit id in illis, quibus mala medicatio fluxum ventris fuit. Hic diversa profuere. Ma-

teriem dysentericam non raro male sedula medicatio intra viscera dato opio concludit; retentus vero fomes tunc sanguinem subit, et aut corpus oberrat, aut articulis locisque illis, ubi tardior humorum motus, vasaque angustiora sunt, profunde insidet, maximeque sensibiles partes vellicat.

Multi quoque hoc mense, uti etiam proxime elapso, fuerunt, quos tormina stranguriave cum oris amaro eum in modum vexabant, quo dysenterici solent, silent alvo. Id mali, sive colicam biliosam, sive siccam dysenteriam, malis appellare, eandem, ac ipsa vera dysenteria, curam postulat, et ni ventrem probe vacues, sed solis diluentibus ac involventibus impugnes, tardam aegro, taediosamque, et perhaepe inutilem medicinam facies, morbumque, qui modo in ventrem detonat haud difficulter inde pellendus, ad articulos, locave exquisitissimis perhaepe medicamentis inaccessa, convertes.

Morbus articularis non raro etiam febres hiliosas excipit, eas duntaxat, quas cortex praemature silere iussit, aut, quae sensim suapte fatiscabant.

Nullam hic cortici, remediorum principi, notam iniustam volumus, cum praematurum solummodo eiusdem usum inculamus. Uti enim duntaxat solvendo, praeparando, eliminandoque materiam febrilem, febris ipsa multoties alitur, donec sero licet, ad corticem confugiatur, ita e contrario inepti est artemque ignorantis, audito mox febris nomine, nullo prorsus ad materiam febrilem respectu habito, largas corticis doses ingerere.

Vidimus ex multiplici hac origine natus arthritides non paucas. Profuerunt lenia purgantia,

salina, et, si morbus levior erat, ea ipsa remedia, quibus morbus, arthritidis genitor, si Medicum scientem nactus esset, procul dubio aufcultasset. Verum, quorum articulis malam profundius infixum hæsit, iis remedia ex potentiorum solventium classe deprompta profuere. Kermes minerale, sulphur antimonii auratum tertiae præcipitationis, hisque nonnunquam potiora, aconitum, flammula iovis (vicina interea loca vesicante erosimus) saturata chamaedryos et chamaepyttos decocta sæpissime votis respondebant. Quibusdam malum adeo alte insedit, ut potentissima remedia eluserit: his, ternis quaternisque consequenter diebus emplastrum latum vesicans ad eundem semper locum apposuimus. Post aliquot dierum tormenta, dolor omnis ubicunque, atque etiam extra locum vesicante tentatum existens, aut corpus oberrans, orta diaphoresi larga, vel et pustulis prurientibus per totam corporis, artuum præcipue, superficiem excitatis, evanuit.

N O V E M B E R .

Mense hoc, varia tempestas lusit: coelum modo serenum, modo pluviosum: nives: tepor: frigus, ita tamen ut nulla aeris qualitas aut exorbitaret nimium; aut diutius persisteret. Morbi longe pauciores ac reliquo totius anni tempore, lidemque propemodum, qui præterito mense, si dysenterias iam modo compressas excipias.

D E C E M B E R .

Mensis hic, ad 20. usque, raras pluvias, frigus tolerabile, nives copiosas habuit. Inde rigi-

dum gelu, nives copiosissimae. Hoc tempore lumbagines non paucae, item tumor in alterutro genu summopere dolens, et motum impediens, cum vel etiam sine ischiade. Quibusdam articulus humeri doluit cum immobilitate brachii. Multis glandulae subaxillares tumebant dolebantque, quae subinde in suppurationem abivere. Plurimis, iisque potissimum feminis, dolor noctu ingravescens femora, cura pedesque per intervalia pervasit: febricitabant plerumque, sed moderate, et more vago. Tusses multae, multoque plures ac aliis hucusque mensibus.

Prout ab aestivo et autumnali tempore longius provehebatur, ita rarius mitiusque ex primis viis laboratum est, ingruente frigidiori anni parte eroci sentem aestatis bilem comprimente. Verum per hoc tempus spissior facta humorum fere omnium indoles alios produxit morbos, atque alias ac antea, corporis partes occupavit. Sanguis et compactior, et ad vasa frigore nunc magis constricta validius attritus phlogosas non paucas generavit. Aquosa humorum portio aequae tenacior, vascula minutiora, circa articulos partesque tendinosas ac glandulas locata, difficilius permeavit. Facilis hinc explicatio est et rheumatismum complurimum, et inflammationum nunc seorsum, nunc iunctis una viribus affligentium.

Numerus aegrotantium multo minor erat, quam per aestatem: et, qui nullam infirmitatem chronicam ad hunc morbum attulere, facile convaluerunt. Funera, si qua fuere, ea morbis longis, phthisi maxime, et consummato hydropi debebantur.

Exanthemata *σποραδική* et rarissime, et paucissima visa hoc et praecedente mense sunt, ac ea

fere ratione sensim disparuere, qua morborum biliosorum dominium contrahebatur.

A N A C E P H A L A E O S I S .

Πολυμορφον morborum popularium genium per huius anni decursum saepius mirabamur, cum in alio alia sit et morbi facies, et intensio, duratio, et eventus alius. Nihilominus in tanto symptomatum lusu ejusdem epidemici morbi, atque in ipsa diversarum epidemiarum successione mir quaedam simplicitas obtinet, sive causam morbificam, sive vero genuinam methodum medendi spectes; illa enim varios ad speciem morbos sive potius unum solummodo morbum producet, sed qui diversissimos, atque alios in aliis mentiatur, prout vel aeris constitutio, vel corporis diathesis, quam quisque sibi propriam atque ab alio diversam habet, *ejusdem* morbificae causae vires *diversimode* applicuerit.

Haec vero paucorum remediorum, eorumque simplicissimorum usui, quem efficacem experientia docuerit, facile acquiescit, non quod plura non suppetant, sed quod pluribus in tanta causarum simplicitate superfedere queamus.

Juvat nunc unico quasi intuitu totius anni ad finem modo perducti constitutionem contemplari.

Ineunte anno inflammationes pulmonum frequentes fuere: his pleuritides et peripneumoniae successerant a pile prognatae. Denuo febribus biliosis intermittentibus, remittentibus, varia periodo legeque recurrentibus, aestas infestabatur. Autumnum proxime et praecedebant et comitabantur dysenteriae, biliosae utique prosapiae;

febris aestivis sensim vela hoc tempore contrahentibus.

Sub initium hyemis febres inflammatoriae denuo caput exerebant, morbi que alii ad phlogosion familiam pertinentes.

En per totius anni decursum modo sanguinis, modo bilis praedominium, vel temporibus intermediis aequale utriusque imperium, iunctasque vires. En a gemina hac origine multiplicem morborum faciem, sed non adeo multiplici remediorum supellectile perfanandam.

Fortunate medebitur, qui remedii exhibendi occasiones sagax captat, quive repertae indicationi potius quam specificae cuidam remediorum virtuti confidit.



SECTIONES CADAVERUM.

SECTIO PRIMA.

Sub finem Aprilis anni 1776., sectum cadaver fuit, cuius historia morbi, et anatomes haec est.

Vir 40. annorum, opilio, cum praeterita aetate per Italiam percudes ageret, vino Italico, cum et itinere ipso et fervidiore coelo frequentius aestuaret, solito largius indulgit. Domum redux in Germaniam, sero Autumno tussitare primum, pectore oppresso esse, et asthmaticorum instar spiritum trahere coepit. His incommodis per totam hyemem conflictatur absque remedio, si duas tresve per tempus hoc venae sectiones excipias, quas semper insigni cum levamine instituit.

Die ipso Paschatis, rigor horarum aliquot

cum succedente aestu hominem corripuit: respira-
 tio longe difficilior, oppressio pectoris maior quam
 hucusque, dolorque punctorius ad mammam dex-
 tram cum sputo cruento accedit. Ter vena secta
 est, sed quo morbi tempore, quaeve sanguinis
 missi quantitas fuerit, ignoro: id solum ab eius
 uxore rescivi, sanguinem crassa inflammatoria,
 crassa tenacique contactum fuisse. Caeterum an
 ullum et quale remedium fuerit adhibitum homi-
 ni, ruri habitanti, et solius chirurgi curae com-
 misso, non scio. Negavit tamen uxor, quidquam
 fuisse adplicatum. Die morbi decimo septimo in
 Nosocomium deferitur: respiratio summe laboriosa,
 dolor punctorius ad mammam dexteram, pulsus
 celerior naturali, et in brachio affecti lateris ob-
 scurior multo, mollis, non debilis. Sputa multa
 mucosa, pauca cocta; decubitus in latus dolens
 impossibilis, sed talis ut nec supinus omnimode,
 nec etiam in latus sinistrum cubaret. Strepitus in
 pectore inter respirandum quasi ferventis aheni.
 Sanguis illico missus crustam summe phlogisticam
 exhibuit, unde levamen doloris punctorii secutum,
 persistente eadem streperae respirationis difficulta-
 te: pulsus evolutior: sputa eadem.

Altero die, denuo vena secta; idque etiam
 quarto die factum, tum quod memorata inflam-
 mationis symptomata perseverarint, cum etiam
 quod recrudesceret pungens in latere dolor. Hoc
 die pulsus minus mollem, vere fortem ante ve-
 nae sectionem deprehendi; at a venae sectione
 celebrata paucis horis exspiravit, die morbi vi-
 gesimo.

Cadaver, pectore hirsuto, et musculorum
 robore insigni, ab assistente chirurgo incisum se-
 quentia exhibuit:

Pulmo dexter ex toto inflammatus erat, portione suprema, praecipue qua dorsum respicit, excepta, quae sana omnimode quartam pulmonis partem effecerat. Lobi, in quos pulmo dividitur, tum inter se, tum ad pleuram, ubique validioribus cohaesionibus nectebantur, eamque illaesam ac nullibi inflammatam. Dexter hic pulmo maiori suo volumine sinistram urgebat, presso sinistrorsum mediastino, et remoto sterno multum protuberabat. Ex sectorum bronchiorum orificiis albidus ac subflavus prodibat humor, qualem sputa mucosa, alba, intermixtis quibusdam coctis referunt. Pulmo sinister sanus, excepta parte eiusdem media, dimidii fere pagni magnitudinem aequante, et inflammata. In corde, ac vasis maioribus, polyposae et albae ut plurimum concretiones erant. In pericardio plus feri collectum inveniebatur, quam communiter fieri assolat. Serum pariter in sinistro thoracis cavo repertum 20. fere uncias aequabat. Viscera abdominalia sana per omnia fuerunt.

In hac historia plura occurrunt quae nostram attentionem promerentur:

1. Status ille asthmaticus per totam hyemem miseram affligens, quemque sola venae sectio solabatur, nullas alias asthmatis causas videtur admittere. Pulmones, qua parte inflammatio absuit, omni modo sani fuerunt, inflammati vero sat luculenter demonstrarunt, se ante hanc inflammationem omni alio vitio caruisse. Hinc asthma hoc, quo per hyemem premebatur, ex *continua et chronica inflammatione* perfectum fuisse, indubitatum videtur. Constat enim nullos dari certos inflammationis terminos, quibus elapsis ea noto quodam exitu solvatur, cum, per multas saepe septimanas

et menses, cruda inflammatio p̄stet. Sunt quos respiratio difficilior, dolor exiguus punctorius in latere, longissimo tempore infestat, etsi omnibus caeteroquin munitis fungantur cum pulsu aut sano, aut ab eo non multum abluente. Subinde sola difficilior respiratio est cum pulsu naturali, tussicula, et p̄ctoris oppressione: abest dolor punctorius, nisi, si fortius inspirent, aut validius data opera tussiant, aut quacunque ratione cursum sanguinis incitent.

Morbi hi *verae pleuritides et peripneumoniae* sunt, verum *chronicae*: cumque, ut plurimum, absque motu febrili sint, et ita affectos lecto non affigant, ac characteribus, alias hosce morbos pulmonicos comitari solitis, destituantur, *latentes a Baglivo* appellantur, quas magno aegrorum emolumento saepius detectas fuisse asserit, dum pungens lateris dolor, aut validiore tussi aut profundiore inspiratione studio facta, sese exsereret, aut quodnam in latus difficilior decubitus esset, exploraretur. Sed de his superius actum abunde est.

1. Aeger fuerat pleuro peripneumonicus: dolor vividus admodum, etsi pleura nullibi inflammata deprehenderetur.

3. Cum die morbi 20. morbus crudus adhuc deprehenderetur, apparet nullum posse statui dierum numerum, ultra quem venae sectiones non admitti quaeant, neque ubique obtinere aphorismum octavum L. 5. *Quicumque pleuritici fientes in 14. diebus non repurgantur, his ad suppurationem transitio fit.*

4. Aeger in statu cruditatis, ex eo moritur quod pulmo inflammatus alterum sanum comprimat, omnemque humorum circuitum suffocet. Largissimae venae sectiones, quae se invicem ex-

ceptunt, si primis statim morbi diebus instituantur, suffocationem fors subinde praepedire valent.

Recenset clarissimus *Morgagni* L. II. epist. anat. med. XXI. art. 26. 27. 28. epidemicam pulmonum inflammationem, quae hyeme anni 1738. nusquam magis quam in quibusdam monachorum coenobiis saeviit, et plures, paucos intra dies, sustulit. Cadaverum dissectio exhibuit gravissimam totius pulmonis inflammationem, qua aegrotae brevi suffocabantur, eae praecipue, quae laxioribus ac imbecillioribus antea pulmonibus fuerant.

Statum hunc morbi crudissimi, ubi pulmo alteruter, infarctu inflammatorio turgens, spatio suo contineri nequit, et in vicinum thoracis cavum protuberat; atque sufflaminando sanguinis per corpus periodum occidit, *Hippocrates* designasse videtur, dum de pulmonis ad latus prolapsu L. 2. de morbis sic ait: » Si pulmo ad latus pro-
 » lapsu fuerit, tussis tenet, et erectae cervicis
 » spiratio, et salivam tussiendo reiicit albam, et
 » dolor ad pectus, et dorsum emergit, et in-
 » cumbens pulmo impellit, et grave quiddam in
 » pectore incumbere videtur, et dolores acuti
 » pungunt, et sanguis stridet velut pellis, et spi-
 » rationem cohibet, et ad affectum quidem latus
 » decubitus sustinet, non autem ad sanum. Ve-
 » rum velut grave quiddam ipsi de latere pendere
 » videtur, et per pectus transpirare se putat .,.

Subdit dein curam: *hunc calida multa bis in die lavato, et aquam mulsam ipsi bibendam dato:*

5. Pulmonis inflammati color laete ruber erat, consistentia tali, qua hepar esse solet atque ea gravitate ut, particula abscissa, atque aquae immissa fundum petierit.

6. In utroque aegrotō, quin in aliis compluribus verum deprehendi effatum *Hippocratis* in eodē prae-not. afferentis: quibus pleuriticis strepitus spiritus multus in pectore stet, et facies tristis, et oculus morbi regii colore infectus ac caliginosus, hi pereunt.

7. Ratio quare in letus dolens cubare non potuerit, non adeo in propatulo est nisi hanc hujus rei causam esse existimemus, quod pulmo sinister in medio inflammatus, atque ad latus hinc inde religatus, suo pondere dextrorsum premens pleuram abstrahere conatus fuerit; sicque modestiam intulerit.

8. Quorsum referre causam doloris punctorii oporteat in pleuriticis, vel pleuro-peripneumonicis necdum videtur exacte constare. Id solummodo certum per observationes est, pleuram ea ratione absolvi posse, ut dolor ab ejus inflammatione, utpote quae saepius adest, non semper repeti debeat, quamvis, si revera phlogosi teneatur, ea sic affecta, circa acuti doloris sensum, respiratio thoracis motu distrahi nequeat.

Fars non inepte doloris causam ex actis illis pulmonum cum pleura nexibus multoties explicare possumus, cum pulmo turgens, seque ipso durior majorque factus, versus alterum thoracis latus prominat, aut, ut phrasi *Hippocratica* utar, ad latus prolabitur, quod certe fieri nequit, quin simul nexus hi urgeantur, ac distrahaantur, et pleuram sollicitent.

9. Seri collectio primum hoc ultimo morbi tempore facta fuisse videtur; pressis enim majoribus vasis, et retardato sanguinis per pulmones circuitu tenuiores particulae per ramulos laterales elabuntur, aut verius, exprimuntur. Accedunt et aliae rationes, ex quibus haec hydrothoracis spe-

cies explicari potest, quasve cl. Morgagni L. II. epist. anct. med. art. 34. paulo accuratius persequitur.

10. Pulsus arteriarum obscuri, umiles contractique in latere, aut unice aut magis affecto ferme semper observantur. Insuper praeterea indicatio est, quam tum in quocumque thoracis morbo, cum, et praecipue, in pulmonum inflammatione ex pulsu venamur. Securior illa est, quam respiratio, maiorve aut minor morbi tolerantia subministrat.

SECTIO SECONDA.

Virum aetatis mediae saeculi circa medium Aprilem, cui nono, ni fallor, morbi pleuro peripneumonici die ad Nosocomium delatus est: omni hucusque auxilio caruit. Respiratio strepens, difficillima, elevatis summo cum labore scapulis ac thorace, ore ac pinnis narium diductis, et erecta cervice peragenda. Ad lectum delatus, cum decumbere non valeret, inter maximos trahendae respirationis conatus sedens moritur.

Palmo sinister per totum inflammatus, et vicinae pleurae per multas fibras membranasque nexus, magnam thoracis dextri partem oppleverat, et ejusdem lateris pulmonem sanum per omnia arte compressit. In cavo thoracis dextro aquae ad duas facile libras repertae sunt. Vasa cordis coronaria mirum in modum dilatata et multo sanguine turgida viscebantur. Pleura ubique sana etiam hic ostendit, doloris pungentis sedem, in pleuritis aut pleuro peripneumonia, male in eiusdem inflammatione quaeri.

Viden et in hoc casu *pulmonum prolapsus ad*

latus, et serum in cavo thoracis, quo latere si sanus fuit, collectum? Vasa coronaria solito longe ampliora facilem habent explicatum ex laborioso sanguinis per pulmones meatu. Cor ipsum post repetitas pulmonum inflammationes magis amplum, et ferme aneurismaticum non raro reperiri, captae per anatomen observationes docent.

SECTIO TERTIA.

Pistor 32. annorum, prima Martii saeva pleuro peripneumonia correptus ad Nosocomium deferitur. Institutae quatuor venae sectiones sunt, aliaeque, quae antiphlogisticorum nomine veniunt, ea qua par est attentione applicata. Melius inde, licet tarde, habere coepit: mansit nihilominus respiratio naturali pauli impeditior cum dispositione quasi catarrhosa. Accessit anxietas: pulsus celeres semper, et diuresculi: sitis nulla: decubitus in *latus dextram*, quod sanum fuerat, impossibilis. Die morbi 19., dolore corripitur acutissimo in molli hypochondrii sinistri parte: sitis febrisque urgent: facies hominis quasi exsanguis, ac labia pallidissima fuerunt. Omnibus, quae indicata videbantur, in usum tractis, factaque terna missione sanguinis summe phlogistici, qualis pleuriticorum esse solet, dolor, qui in abdominis latere sinistro, et non multum intra septum transversum haerere visus est, non longo post tempore disparuit. Mansit tamen pulsus celer supra modum absque exacerbationibus. Dyspnoea maior: facies, et totum corpus tumere incipit tumore leucophlegmatico: in abdomine fluctuario persentiscebatur. Hinc atque etiam ex aliis quae praecessere, hydrophis purulenti suspicio nata. Sudores nocturni

copiosi et alvus subinde citatior aegrum exercebant. Diarrhaea tamen facili pulvere myrobalanorum, at rheu tosto compressa fuit. Urinae tum in dolore illo acuto, qui abdominis esse putabatur, cum et postmodum, citrini coloris et fere naturales fuerunt. Aprilis septima, orthopnoea subito correptus, dum ex lecto in vicinum mundiorum reponeretur, vivere desit. Prima morbi tempora, quae, ipsemet non vidi, fida narratione accepti.

Cadaveris tumore leucophlegmatico ubique tumentis thorax sinister ultra duodecim libras puris dedit. Pleura sana fuit, eique hinc inde laciniae quaedam adhaerebant, quae parietes sacci in pulmone nati, et in cavum thoracis rupti ex parte effecere Diaphragma tam alte in abdomen, ex illo latere ab incumbentis puris copia pressum, descenderat, ut dolor, qui abdominis esse putabatur, in thorace facit, atque inde ortus, quod saccus pure plenus ad ruptionem urgeretur, et divulsae membranae dolerent. Pulmones ambo, magis vero sinister, erosi reperiebantur. Abdomen duas circiter feri libras continebat, aqua tam exigua quantitate manifestam fluctuationem non facile repetere licet, ut adeo etiam hinc constet. quantum huius fluctuationis sensui fidere quis possit. Sana omnia abdominis viscera reperta sunt.

Febris, qua detinebatur, uno tenore perseveraverit, nullis, quae sub sensus eaderent, exacerbationibus stipata, et notis illis destituta, quae alias febrim a pure resorpto natam produunt.

SECTIO QUARTA.

Die 26. Maii cadaver, me et aliquot medicinarum candidatis praesentibus, ab assistente chirurgo sectum fuit, cuius haec morbi historia est.

Vir 54. annorum a multis iam annis aurigae officio functus, die 13. Mai ad Nosocomium deferretur, queriturque urinam a quatuor diebus penitus suppressam, Adplicato mox cathetere multum lortii educum est, sed obstaculum; circa cololum vesicae repertum, difficilem instrumento aditum fecit. Post, ut relatum a chirurgo erat, nullum est animadversum. Quae tunc ab ipso aegro, eum et eius uxore post mariti mortem rescire poteram, narrabo.

Junior in Italia apud Principem quemdam munus aurigae faciens, aliquot annos exegit: ibi se aegrotasse ex suppressa urina, et cathetere aditum fuisse, uxori in hoc ultimo morbo setebatur.

Ab illo tempore complurium cum utraque uxore (alteram enim iam duxerat) liberorum parens, potui, ut hoc hominum genus affolet; multum alias deditus, hoc tamen ultimo, quo vixit anno, vino moderate admodum, et ferme omnino non utebatur. Hoc etiam anno frequentiori mictu, eoque difficiliori, praecipue noctu, exercebatur, ut his terve praeter morem de lecto surgeret, urinam missurus.

Initio Martii ab equo ad partes genitales percussus magis conqueri de frequenti et dolorifico mictu coepit, itemque de urinae stillicidio. Circa initium Aprilis domi ex pleuritide diebus tredecim

decubuit. Bis ipsi, primis diebus morbi, vena facta est: caeterum, praeter mixturam quamdam a Medico prescriptam, nullo alio auxilio utebatur. Convalescere ex morbo videbatur, ita ut denuo aurigae vices subiret. Verum tussicula cum sputis flavescentibus, et quaedam non magna oppressio pectoris ex morbo supererant.

Post initium Maii mictus difficilior, et magis stranguriosus ac antehac, quin et subinde penitus suppressus aegrum torquebat: cerei tunc tenuioris auxilio, quem ipse ea methodo qua olim in Italia usus est, versus apicem magis extenuaverat, ac oleo inunctum urethrae immiserat, lotium misit, educto cereo suppressum.

Tandem ad nos delatus est, cum a quadri-duo nullam amplius urinam misisset, et toto hoc tempore nihil potulentorum assumpsisset, ne, ut aiebat, urinae quantitas accresceret. Febricitabat pulsu forti duroque, siti multa, faucibus siccis, uti inflammati solent. Secta vena est: sanguis eductus crustam phlogisticam, eamque crassam exhibuit. A venae sectione urinae libertas fuit: verum cum noctu denuo supprimerentur, sitiisque urgeret magna, denuo secta vena est: sanguis crassissima crusta phlogistica tegebatur. Usus interea est decocto hordei, oxymelle, emulso seminum frigidorum cum nitro. Adplicatum praeterea est emolliens cataplasma ad perinaeum, radicem penis, et ad pubem. Inde urina libere posthac fluxit, sed fluxu continuo stillante. Verum, quarto die ex quo ad nosocomium venerat, diarrhoea accedit, nulla ratione comprimenda, etsi aliquoties rheo tosto, myrobalanis, Mudano fuerit suspensa. Nullas ullibi dolor: animi indifferentia peculiaris: pulsus antea celer, fortis, durus, nunc

humillor sit, debilisque, celeritate non nimia. Lingua pura siccescere primum, dein arida, lignea fieri: accessit et is oris habitus, quem risum far-
donium appellant, quive continuo per septem octove ultimos, quos vixit, dies morbi persistit. Subdelirium, delirium, decubitus membris inordi-
nate proiectis. Varia data sunt, quae vi antiseptica celebantur. Rediit subinde mens per inter-
valla, pulsus non raro clamores facti denuo subsi-
debant. Sinapismis, vesicantibus, aliisque excitantibus, antiseptiis morbum frustra tentavimus. Vesicantia fortissima binis vicibus eisdem loco
apposita vix exiguas vesiculas hinc inde excitarunt.
die 15. Maii moritur.

Proximo die sectio eadaveris frequentia exhibuit.

Thorax sectus ex cavo dextro fudit libram propemodum aquae pauco pure inquinatam. Plura cum pulmone abscessus non magni parietes effecit, quibus ruptis illud pauculum puris aquae mixti profluxit, in sinistro thoracis latere pulmo ubique cum diaphragmate necebat, si locum excipias, qui duas fere puris uncias intra pulmonem et diaphragma conclusas habuit. Inter pulmonem et pleuram, qua illa locum scapulae obiectam investit, pariter abscessus latebat, puris uncias facile quinque continens. Idem cavum libram dimidiam aquae dedit. Pulmones variegata superficie, et sani caeteroquin reperti sunt. In corde et vasis eius maioribus concretiones polyposae.

Recluso abdomine hepar solito longe maius, sed sanissimum, offendimus: lien duplo maior, quam alias solet, sanus et ipse per omnia, sed si digitis paulo rudius contrectaretur, nimis friabilis. Ren sinister innumeris et exiguis abscessibus
ple-

plenus, solito longe maior, et tubulorum bellinianorum, qui pure turgebant, is habitus, ut abscessus potius viderentur: ita quoque interna renis substantia mutata reperiebatur, ut pus non aliunde delatum, sed ibi natum apparuerit. Socius ren et intestina nil praeter ordinem habuerunt. Nulla bubonum vestigia, aut cicatrices inventae. Vesica, carneis crassisque parietibus donata, pauca granula, uti ovula formicarum, sed rubra in fundo suo exhibuit, quae discissa pus fudere. Urethra, e corpore exempta dissectaque, ostendit duos abscessus ruptos utrinque, atque in prostrata locatos, quorum dexter minor facile nucem moschatam caperet, sinister autem triplo maior. Plures quoque in illa vicinia hinc inde positi abscessus perquam exigui, qui dissecti pus bonae notae dederunt. Nullae alias alibi excrecentiae, et canaliculi Morgagniani frequentes visebantur. Urethra, versus glandem, praerubra et quasi inflammata apparebat. Testis dexter fere duplo maior vitulus secabatur, verum aqua, intra eundem et membranam vaginalem collecta, eum tumorem mentiebatur. Caput ob temporis penuriam non est sectum, neque urethres, aut vesiculae feminales examinantae.

Plura sunt, hoc in casu notanda. Utut aeger toties examinatus, nil fateretur quod ipsum gonorrhoea quondam laborasse demonstraret, multa tamen sunt, quae hanc opinionem admodum probabilem reddunt. Videntur a longo iam tempore obstacula in urethra latitasse, a male curatis aut neglectis, ut fere fit, gonorrhoeis nata. Hinc aliquando fit ut, nisi diutius adhibito mingendi nisu, urina non prodeat, tot obstaculis, penes quae transprimi debet, effluere prohibita. Sunt

qui per omnem vitam huic difficultati obnoxii vivunt, quin gravius quidquam inde unquam sequatur. At vero, si ea obstacula phlogosis prehenderit, seque ipsis maiora evadant, canalem obturent penitus necesse est.

De natura horum impedimentorum multum disputatum iam saepe fuit. Cl. *Brunnerus* ephemer. N. C. cent. 1. observ. 97. excrescentes in urethra carunculas inter figmenta chirurgorum retulit, et naturam horum obstaculorum in quadam potius urethrae insigni constrictione, ac coarctatione posuit; cum e contrario cl. *Genfelius* eph. N. C. cent. 6. observ. 84. acriter pro carunculis contenderet. Verum cum per sectiones anatomicas constet, vestigia cicatricum in urethra reperta esse, cumque ora canaliculorum Morgagnianorum, quo sedes gonorrhaearum leviorum verosimiliter locatur, inflammari, erodi, coalescere, atque communi illa lege, qua id omnes reliquae partes possunt, luxuriante carne, nodosaque cicatrice repleri queant, non video, quid improbabilis, vel etiam ab observatis alieni haec opinio habeat.

Urethram, subinde ab exstantibus obstaculis liberam, nihilominus in uno vel in pluribus locis praeter modum coarctari constringique, uti cl. *Brunnerus* voluit, non paucae observationes probant.

At vero alterius natura obices praeter superius enarratos reperiri pariter extra dubium est, glandulas videlicet in urethra locatas, induratas tumentesque, quae si proprius sphincterem sint, impedimento sunt, quominus exacte vesica claudiqueat, ut adeo urina penes tubercula haec utrinque continuo stillicidio elabatur, donec eiusmodi tumores altius affurgant, et urethram ex integro obturent.

Hoc ultimo obstaculorum genere, glandulis videlicet tumentibus, inflammatis dein, et accrescente multum phlogosi tandem suppuratis, aeger postea laborasse videtur. Hinc ille mingendi nifus ad transprimendam urinam; hinc etiam explicatur quomodo urinam penitus tandem suppressam, tenuiori cereo immisso, quamdiu is urethrae impositus maneret, denuo evocarit.

Cerus immixtus equidem urethram magis obturasse videtur, at vero pressis ope cerei tuberculis, non ita exacte canalis obstruebatur, quin non utrinque via restaret, per quam urina se subducere poterat.

Hoc adiumentum a cereo vel specillo quocunque etiam illi experiuntur, qui carnes habent excrecentes, et urethram obstruentes.

Quibus vero urethra constricta, coarctataque, praecipue si tortuosum eius iter sit, nihil ab hisce specillis auxilii habent, nec etiam a candelis vi medicamentosa, absumente erodenteque imbutis, plurimum vero non raro incommodi; irritata enim urethra fortius stringitur; urina tenuissimo filo, et stranguriose abit: accedit irritatarum partium inflammatio, et ischuria.

Morbi urethrae, utut frequentissimi, tamen nescio quo infortunio, curatu difficillimi sunt; et maxime discrepantes de medendi methodo opiniones vigent. Sunt qui omnes candelas medicamentosas rejiciant, et nullas admittant, nisi quae sola mechanica ratione superius explicata obstaculum reprimant, et urinae exitum parent. Sunt iidem alii, et forte maxima medentium pars, qui iisdem eo scopo utuntur, ut obstacula absumantur.

Viri, qui multum in hac re experientiae habent, quique saepissime hisce candelis apud aegros

suos usi sunt, parum aut nihil levaminis, et plurimum incommodi suis aegris hac medendi ratione attulisse mihi aliquoties fatebantur. Meae autem observationes circa usum candelarum pauciores adhuc sunt, quam ut certi quid de illis statuere queam. Id interea verum est, in his paucioribus meis casibus candelas medicamentosas iuvisse nunquam.

Curationis difficultatem inde ut plurimum provenire opinor, quod mali diagnosis perdifficilis sit, et de obstaculi natura ac indole difficulter constet.

Quaerendum itaque est an glandularum in urethra sitarum tumor, morbi, sive is stillicidium, sive stranguria, vel et ischuria fuerit, causa sit? dein, et quae tumoris illius species sit? alium enim medelam scirrhusus tumor, aliam is, qui ex inflammatione glandulam prehendente nascitur, atque aliam glandulae habitus laxior, tumorque ortus a mucositate, copiosius collecto et glandulam distendente, postulat.

Vidi ischuriam, et mictum tenesmoideum, qui mucositate albido benigno per urethram fluente cessabat, verum, elapso ferme dimidio die, sensim denuo nascebatur, prout mucositate huius excretio minuebatur, qua penitus sublata, omni fere horae quadrante ingens ad matulam tenesmus redibat, donec maximo adhibito mingendi conatu denuo mucus ille exprimi, emulgerique inciperet cum mali decremento.

Hanc scenam morbus vix non quotidie semel lussit. Raro factum est ut per duos continuos dies aeger absque obstaculo mingeret. Profuerunt solventia salina, praecipue aquae felteranae sine lacte potae. Aeger sensum rei canalem, versus

ipſius radicem, obſtruentis toties habuit, quoties urina difficilius pergeret, at fluxu reſtituto nullum alibi dolorem ardoremque, aut obſtaculi ſenſum quarebatur. Interpoſita ſolventibus roborantia ſunt, ſed nullum remedium topicum adhibebatur, quod aeger id omnino renueret.

Examinandum praeterea, an conſtrictio coarctatioque urethrae, an vero prominentes carnes aut cicatrices nodosae adſint, ut, ſi facta accuratior diagnofis, ſit ſcire poſſimus, quid potius *non facere* expediat, quam ut incerti de morbi natura, per varias et ſibi non raro quam maxime oppoſitas methodos, abſque certa lege vagemur.

Febris inflammatoria, ſiti, pulſu forti, pleno, duro, aliisque ſe manifeſtans, et alii quidam non abſimiles caſus nos determinabant, ut omiſſis candelis, educta per catheterem urina, methodum mere anti-phlogiſticam arriperemus, et cataplaſmate emollientiſſimo vicinas partes ſoveremus. Glandulas tumente illam in tranſprimendo lotio difficultatem, quam a tot annis experiebatur, attuliſſe opinor: ſed cum tumores hi non aſſurgerent magis, minus inde mulctabatur, donec tandem phlogoſi correpti in maius volumen expanderentur.

Aarigae officium multum poterat conferre, quo facilius inflammatio haec tubercula afficeret, cum concutiente carpenti motu, vel ei magis adhuc, ſi quis equo infideat, partes urethrae vicinae exagitentur, atteranturque.

Accedit, quod hominum genus, uti de hoc noſtro ex relatione uxoris conſtat, vino et cereviſiae deditum ſit, iſſque vilioribus, acidis, diureticis, inflammantibus.

Praeterea et illud notandum, quod totius

mali origo est, gonorrhoeas in eiusmodi hominibus aut negligi omnino, aut prava admodum methodo curari.

Plura male curatarum gonorrhoearum exempla nosco; non a chirurgis solummodo minus expertis, sed aliis, etiam medicis, quos diuturna et luculentior praxis commendabat.

Saepe mirabar quid fiat ut in morbo tam frequenti, tam non exacta medendi methodus sit, et tot graves quotidie errores committantur. Plures vidi casus, ubi dato validiori purgante, quos quondam etiam inter doctissimos viguit; et nondum, ut video, inter omnes est abolitus, fluxus virulentae materiae substitit cum delirio paulo post subsequente, et dirissimo morbo acuto nulla arte sanando.

Qui in nostro Nosocomio ex hac causa acute decubuerunt (contigit enim nonnunquam, ut ex lue occulta, quam perversa medicatio modo superius recensito exasperaverat, validissime febrentes, tanquam simplici acuta febre affectos, causae praegressae ignari, et nec aegri confessione, nec alia insuper signo adiuti, susciperemus) qui inquam ex hac causa acute laborarunt, plerique mortui sunt.

Cum hi per aliquot dies decumberent apud nos, quaedam veneni latentis signa vel in ipso aegro deteximus, vel undecunque demum causam mali, et quid ante adventum ad nos actum fuerat, expiscabamur. Gonorrhoeam purgante valido suppressam, morbumque acutissimum inde natum aliquoties deteximus; plerorumque enim animis, eorum praecipue qui ex plebe sunt, prava haec opinio insidet, posse virus venereum ex parte affecta revocari, et per alvum eliminari.

Hinc ipsi sibi medicinam persaepe faciunt, et spiritum vini purgantem, sive resinam ialappae spiritu vini solutam ex pharmacopaeis repetunt.

Sed haec methodus, uti perniciosa est, sic alia, non quidem mortem tam citam, at tamen innumera alia mala, quibus etiam noster auriga conflictabatur, producere solet.

Multi videlicet gonorrhoea affecti unice exoptant, ut fluxus virulentae materiae quantocius sistatur: hinc aut chirurgorum inexpectatorum consilio, aut proprio Marte therebinthinam deglutunt, vel alia styptica, quae fluorem sistunt, aut infusiones ex aqua calcis et aceto lythargirii adhibent.

Hinc illa malorum Ilias, hinc aut radicata lues, aut si benignius quid aegro accidat, morbi urethrae non raro immedicabile nascuntur. Imprius autem hac methodo fit ut partes, quas inflammatio venerea corripit atque in tumores elevat, indurentur, idque maxime, si glandulosae fuerint: unde difficilis mictus, aut nullus omnino, nisi mediante specillo, atque perpetuus metus, ne tubercula haec, etsi nunc indolentia, motu humorum quacunque ex causa aucto, doleant, inflammentur, tristemque tandem tragoediam ludant.

Methodus, qua recentibus gonorrhoeis felicissime medeor, sua simplicitate, quodve morbi naturae accurate respondeat, atque idcirco fortunato se eventu commendat.

Huiusmodi aegri carnibus vinoque penitus abstinent: solum iusculis cum oleribus vescuntur; assumunt magnam quantitatem decocti foliorum althaeae, malvae, quibus subinde aliquid ficuum vel filiquarum dulciam incoquitur.

Fuerunt, qui p̄auxillum lactis addidēre, et duodecim, pluresque etiam, libras per diem huius decocti hauserant.

Adhibentur continua ferme balnea penis tepida, ubi simul glans penis perpetuo abluatur, ne quid materiae venereae intra praeputium et glandem ressitans, rosiones et ulcuscula venerea faciat. Plurimum semper ad breviorē curationem facere credidi, si aeger quam saepissime pudenda abluat; si enim sanus ex impuro coitu ideo vitium trahat, quod materies venerea ad glandem penis allapsa resorbeatur, nonne qui infectus iam antea est, se ipsum continuo de novo coinquinabit, et morbum alet, nisi identidem materiam hanc, si qua intra glandem et praeputium haeserit, eluere conetur? quemadmodum scabiosus morbum prolongat, seque ipsum identidem contagio afflat, si vestes scabiosa materia infectas non saepius purget, neque cum aliis commutat.

Qui gonorrhoeam recentem curat, meminisse semper debet, se *inflammatae parti*, eique *glandulosae* mederi, semperque benignam phlogoseos resolutionem omni modo tentandam esse.

Horum memor, a therebinthinaceis vel aliis stypticis, siue iniiciendis per urethram, siue ore assumendis, a purgantibus etiam lenissimis abstinēbit, probe gnarus, nullum revera antiphlogisticum dari purgans, quod, utut parum, sanguinis motum non incitet, et hoc ipso phlogosin non auget. Horum loco clysmata emollientia adhibebit.

S E C T I O Q U I N T A.

Hoc loco iuvat historiam alterius pariter augeae referre, prout illam, autumno proxime elapso, in mea adversaria retuli.

Vir 43. annorum, ante quatuor annos a quodam chirurgo ex gonorrhoea curabatur. Suspicio est eum et ante et post haec illa saepius laborasse. Ex saeva pleuritide iam aliquoties convalevit. Jam ab anno dimidio de ardore urinae saepius queritur.

Die 2. Octobris anno 1775. dysuriam, solita toque maiorem stranguriam patitur.

Die 3. 4. 5. Octobris mitius habet: lotium expeditius, et copiosius mittit. Hucusque officio augriae impigre adhuc fungitur.

Vesperi die 5. Octobris domum rediens post cerevisiam largius haustam, cubitum petit, sed paulo post de ardore, et dolente admodum ad matulam tenesmo conqueritur: eiulatus: iacitatio: dolor in hypogastrio, et ad radicem penis: somnus nullus.

Die sequenti, scilicet 6. Octobris, itemque septima, eadem symptomata, sed multum aucta, inquietum summa: corporis ad anteriora ob dolores summos incurvatio: nisus mittendi lotium frequentissimi, dolentissimi. Hucusque ferme obambulando aegrotabat.

Vesperi die 7. Octobris, prima vice catheter applicatur, sed ad vesicam non pervenitur: in ipso applicandi catheteris conatu, educto filo argenteo pus boni moris ad unciam per canulam effluit: urina nulla. Catheter saepius frustra tentatur.

Die octava Octobris, mane, omnia uti praedie. A meridie huius diei, dum alvum deponit, inter continuos ad matulam tenefmos, circa tertiam horam pomeridianam subito exclamat, sibi quidpiam in corpore ruptum esse: riget livetque toto corpore. Sudor frigidus, copiosus in gutta collectus. Paulo post decumbit quietior: abdomen tumet doletque ad tactum. Nullus amplius ad meiendum conatus.

Die nona, vocatur medicus, qui, cum chirurgus ipso praesente denuo catheterem applicare, sed frustra, conaretur, paracentesin in perinaeo suavit. Facta punctura circiter uncia urinae saltu prodit, et dein paucillum sanguinis. Tandem cum nihil amplius tentatis omnibus efflueret, educta canula est.

Die 10. Octobris vespere, advocatus alius medicus paracentesin vesicae supra os pubis fieri curavit: at nec gutta urinae prodit. Circa mediam noctem eiusdem diei, lotium ab lib. v. sponte per urethram fluxit. Abdomen insigniter detumuit. Nullus amplius ullibi dolor. Circa meridiem diei proximi, cum bene speraret ipsemet aeger, et adstantium quidam proxime futuram sanitatem serio praedicerent, vegetis omnino sensibus, animaeque semper praesente, cito et tranquille moritur.

Sectio 12. Octobris mane facta est. Urethra primo dissecta exhibuit circa vesicae sphincterem: 1. ulcera exigua gangraenosa, 2. prostatam proximamque eidem glandulas tumentes inflammatasque, et magna ex parte gangraenosas.

Dissectis herniae scrotalis (nam etiam hac laborabat) integumentis, inventus sacculus est ex producto peritoneo natus, partem intestinorum

tenuitum continens. Intestina facili negotio per dilatatum abdominis anulum redierunt.

Aperto abdomine, urinae magna quantitas profluxit. Vesica urinaria in fundo disrupta inveniebatur; ruptura duos transversos digitos facile aequante. Intestina tenuia levem hinc inde inflammationem, et incipientem gangraenam exhibuere. In urethrae superiori parte, ossa pubis respiciente, vulnus secundum urethrae ductum ad unum cum dimidio pollicem decurrens, recenterque factum, quodve circa radicem penis paulo ante sphincterem terminabatur, est observatum. Punctura in hypogastrio facta; intra peritonaeum et musculos abdominis, versus pelvim progressa, evanuit.

Plura nos docet haec morbi et sectionis historia.

1. Vulnus illud in urethra recenter factum catheteri debetur. Quod si paulo maiori vi instrumentum adigatur, saepius accidit ut novae viae eidem aberranti parentur. Optime serviunt catheteres minus curvati, et ex lamina tenui in spiram contorta confecti.

2. Optimus pro paracenthesi vesicae locus videtur (dummodo nihil peculiare id prohibeat atque aliud suadeat) is ipse, quo a recentioribus lithotomia institui solet, in perinaeo videlicet. Quod si punctura in hypogastrio fiat, minus certa operatio erit, licet enim vesica eo usque assurgat, utpote ingenti lotii quantitate turgens, tamen cum sint qui hypogastrio praepingui gaudent, puncturae profunditas admodum erit incerta. Praeterea facile fieri potest, ut, dum vesica, educta iam aliqua urinae portione, se denuo in pelvim profundius recepit, canula subtrahentem se vesicam non amplius contingat, praecipue si chirurgus

gus eadem acu triangulari utatur, qua hydropticorum abdomen pungit.

3. Grave monitum hic casus praebet, scilicet, auxilia serua in rebus seriis haudquaquam differri debere. Punctura vesicae, die septima aut octava Octobris ante meridiem instituta, procul dubio hominem seruasset.

4. Eo tempore quo paracentesis celebrabatur, abdomen lotio inundatum iam erat. Catheter die 9. Octobris in urethram immissus, et paulo post denuo extractus, colore plumbeo inficiebatur.

5. Ratio cur urina fluxerit sua sponte, 12. ante mortem horis, haud obscura est; nam praesente iam gangraena tumores, urinae transitum prohibentes, subsidebant, uti omnis inflammatorius tumor affolet, si eum gangraena iam prebenderit.

6. Doloris absentia, animus tranquillus, superstitite sola breviori respiratione, mentis continua praesentia, et magna ob superatum, ut credunt, periculum hilaritas, minus attentos persaepe fallunt, dum, instante iam iam ob praesentem gangraenam morte, salutem proxime secuturam promittunt.

Mors haec saepius in illis fit, qui ex aneurismate, aut hernia incarcerata moriuntur.

7. Iteratae gonorrhoeae, diathesis sanguinis phlogistica, de qua ex repetita saepius pleuritide constat, item potus cerevisiae largior, in ipso morbo sufficientes nobis rationes suppeditant, unde primo tubercula dein eorum inflammatio explicentur: accessit aurigae munus, quod et ipsum suam symbolam contulit cur inflammatio hasce partes prae reliqui occuparit.

S E C T I O S E X T A .

Auriga 47. annorum, multis consequenter annis sanus, ultimo Bacchi festo huius anni in peripneumoniam incidit, cum rigidissimum tunc temporis faeviret gelu, quo plures eo die horas carpento insidens praeter morem urebatur. Domi suae decubuit; ubi sanguinem bins vicibus misit, morbum medicatrici naturae committens. Circa festum Paschatis eas primum vires receperat, ut consuetum aurigae munus denuo subiret.

Die 12. Junii, horis pomeridianis valide riguit: vesperi ingesta evomuit: appetitus deiectus, sitisque: accessit dolor subborum et sinistri thoracis pungens cum tussi. Nox insomnis.

Die proximo, symptomata augebantur. Vespera illius diei venae sectio facta est cum aliquo levamine, sed brevi evanido. Die 14. et 15. omnia exacerbabantur.

16., suo Marte vomitorium ex tartaro emetico sumpsit, unde septies flava, fusca, amara, inter gravissimos pectoris, praecordiorum, abdominisque dolores vomuit, et fere toties deiecit.

Noctu somnus nullus, iactitatio multa.

Die 17. Junii, sexta morbi, ad nos delatus sequentia exhibuit: dolor a mamma sinistra usque ad os ilei, et ultra, multa tussi, inspiratione, et tactu exacerbatus: sitis magna: decubitus in latus affectum impossibilis: sputa spumosa, sanguine tincta: respiratio strepens: pulsus celer, fortis, durus: lingua alba, humida. Larga venae sectio facta mox est, et cataplasma emolliens dolentibus locis adplicatum: datus potus emolliens, tepidus, copiosus, antiphlogisticus: sanguis pleuriticus. Noctu somnus perquam turbatus.

Die 18. Junii, morbi septima, dolor lateris nullus: decubitus in omnem partem facilis: respiratio cita, strepens, exiguo ac fere nullo thoracis motu, sed solo abdomine peracta. Inspiratio duplicata: pulsus antea fortis, nunc debilis valde, mollisque ac celerior multo: urina ruffa absque sedimento: tussis non multa: sputa spumosa, pauca: alvus diarrhoeica: lingua alba, humida. Caeterum vigor: animi praesentia: praeteritorum exacta recordatio, ad minutias usque adcurata, et, ut hoc hominum genus solet, iocosa ac potius hilaris narratio: vivacitas magna: aptae ad interrogata responsiones: facilitas magna sese, quodcunque in latus vellet, convertendi. Faciei habitus ab eo sanorum non abludens, nullus oppressionis aut difficilis respirationis sensus.

Hoc rerum statu cum cerebrum impeti animadvertetur, latum vesicans cervicis adpositum est. Pulsus mox e debili factus est fortis, plenus, durus supra modum, et perquam celer; hinc facta denuo venae sectio est, sed absque levamine. Cum alvus immoderatus flueret, remota omnia sunt, quae eam vel levissime sollicitant, nitrum et oximel. Emulsa, mucilaginosae, diacodiata nil profecere. Hoc die sputa quaedam cocta adparuerunt. Vesperi frequentes pulsuum mutationes. Caetera uti antea. Noctu leve delirium, et ad auroram mors.

Die sequenti, facta cadaveris sectio est. Aperto thorace pulmo dexter sanus reperiebatur, sinister vero ex integro inflammatus, attamen sic ut inflammatio non ex gravissimis fuerit, nam et substantia pulmonis inflammata, durior quidem fuit ac in statu naturali solet, minus tamen quam in graviore phlogosi consuevit, et resecae eiusdem

particulae, si aquae iniicerentur, tarde ac ne vix quidem fundum petiere. Quaedam omnino infra aquae superficiem suspensae manserunt.

Praeterea materies quaedam, qualis illa sputorum coctorum esse solet, bronchiorum ramos opplevit, et copiose ex pulmonis leniter pressis profluxit. Inter sinistrum hunc pulmonem, diaphragma feri subflavi paucae unciae repertae sunt, quo loco materies lardacea medium fere digitum crassa, crustam phlogisticam et colore et tenacitate referens, pulmonis infimas oras obtexerat, ea ratione ut primo intuitu rupti abscessus parietes mentiretur: sed laciniae hae avellentem digitum facile sequebantur, et subiectam pulmonis partiumque vicinarum substantiam integram demonstrabant.

Mediastinum subinflammatum: pleura sana, ad quam, plerisque in locis in utroque thoracis cavo, pulmones carnosus et quasi ligamentosis crassisque nexibus religati fuerunt. Vasa coronaria ampliora solito, sanguine multo infecta, et fere varicosa.

In abdomine omentum inflammatum ex toto. Intestina tenuia multis in locis inflammata, et hinc inde incipiente gangraena tentata apparebant.

Dissectum caput duram meningem, sanguine turgentem, et hinc inde inflammata, qua vero parte cerebrum a cerebello disjungit, crassis fibris parallelis intertextam exhibuit. Pia meninx maiori, ac fere universali phlogosi tenebatur. Cerebrum assulatim sectum medullarem substantiam pluribus ac maioribus punctis rubris, quam alias solet, distinctam monstrabat.

Viden effata Hippocratica etiam hic demonstrata: *spiritus densus et parvus inflammationem in*

locis principalibus significat. L. de coac. praenot. spiritus extendens, et urgens, et obscurus, et dupla intro revocatio velut superinspirantibus lethalis. ibidem.

Inde praeterea constat et strepentem respirationem, et dolores citra rationem levatos Hippocrati merito damnari.

Hinc prognosin, distante id etiam Baglivio, non ex hoc utpote infido symptomatum levamine, sed ex sola spirandi libertate maiori minorive in morbis pectoris formare convenit.

In hoc casu illud quoque Celsi obtinuit L. 2. C. 7. ubi mens laborare iis dicitur, quibus causa doloris neque sensus eius est, et protinus insaniam timendam esse, ubi expeditior alicuius, quam sani fuerit, sermo est, subitaque loquacitas orta, et haec ipsa solito audacior.

SECTIO SEPTIMA.

Femina coelebs 30. annorum, habitu frigido biliosoque, die 24. Julii ad nos venit, cuius historia morbi haec est.

Ab octo diebus extra Nosocomium quotidie paroxysmum febrilem sustinuit. Febrilis accessio plerumque a vomitu bilioso spontaneo ordiebatur. Subinde, idque primis morbi diebus, praeter vomitum etiam alvus movebatur, attamen non praeter modum. Obambulando hucusque aegrotabat.

In nosocomium suscepta linguam habuit biliosam, os amarum, glutine tenaci obductum, appetitum deiectum, respirationem difficilem. In paroxysmo febrili apud nos non amplius vomuit, Color leviter flavescens totum corpus, faciem praesertim infecit, at paucae hinc inde petechiae non latae,

latae, et coloris obsolete rubri viscebantur. Auditus paulo gravior.

Praemissis solventibus ex oxymelle, roob sambuci cum sale quodam medio, vomitum exhibitum radice ipecacuanha movimus. Difficiter vomuit, et ter solummodo, pauca, vitellina, crassa supra modum, tenaciaque: subiungebatur de novo solventium usus.

Die tertio, ab assumpto emetico pulsus admodum debilis, intermittens, remittens, ac omni modo inaequalis fieri, somnolentia, ac somnus fere continuus accedere, frigus extremorum, sudorque frigidus quasi mox morituram per intervalla occupare. Ad interrogata expergescit, et apte respondet, et solum oris amarorem quaeritur. Viribus ita vacillantibus cortice Peruviano, camphora, sinapismis, et vesicantibus suppetias fere studebamus. Vesicantia nullas vesicas excitarunt.

Die quinto, ex quo ad nos venit, totius morbi decimo tertio, moritur.

Sectum cadaver sequentia monstrabat.

Resecto cranio corticalis cerebri substantia colorem solito magis fuscum, et ex levissimo rubore lividum exhibuit. In utroque choroideo plexu racemus hydatidum fuit, quarum maxima cicorem magnitudine aequabat. Medulla oblongata, prementi digito et cultro dissecanti, duritiam hepatis opposuit.

Aperto thorace, pulmo dexter validis nexibus ad costam 3. 4. 5., numero a superioribus ducto, religatus inveniebatur.

In abdomine color omnium fere intestinorum lividus fuit, multumque a naturali abludens. Omentum fuscum, putridum. Ventriculi interior membrana maxima ex parte colore fusco erat.

Pars I. I

praecipue in eiusdem fundo. At versus pylorum levis inflammatio eandem interiorem membranam prehenderat. In cavo ventriculi materies, colorem medicamenti referens, sed mucosa plurimum et ductilis reperiebatur.

Vesicula fellea admodum turgida saturatissimo colore flavo tingebatur, quem et omnes vicinae iecoris partes referebant. E dissecta vesicula prodit materies primo aspectu atra, tenax, oleum pervertutum, et amurcolum referens: charta bibula huic immissa profundo colore flavo imbuebatur. Substantia hepatis bona, sed obscurioris magisque fusci coloris ac alias solet.

Ex hac sectione anatomica, aliisque consimilibus per alios factis, morborum malignorum petechialiumque causa et sedes, mortisque inde prognatae ratio, constare videtur. Non enim crudus, putridusque solummodo primarum viarum apparatus huiusmodi morbos generat, sed et bilis quantitate peccans, peccans itidem prava qualitate; tenax quippe, glutinosa, amurcosa, acrisque partim intra vesiculam collecta, eandem sollicitans, distendens, partim vero quoad tenuiores suas particulas ex systemate gastrico et bilifero resorpta, symptomatum in morbo maligno observari solitorum explicatus non obscuros suppeditat.

Biliosa haec materies occidere videtur diversa ratione; vel enim, quas allabitur partes, ventriculum, et intestina inflammat, vel absque praegressa inflammatione necrosin ac gangraenae aut iphaceli speciem quandam iisdem visceribus infert.

Inflammatio haec ab acri hac bile generari solita alterius speciei videtur, et *maligna* esse, ac ab illa multum differre quam cum venae sectionibus, curemus diluentibus, emollientibus haud difficulter curemus, *benignam* appellare convenit.

Haec biliosa et acris materies absorpta, et ad alias partes delata, idem mali, videlicet vel inflammationem vel necrosin lethalem, producit. Hinc in quibusdam cerebrum, in aliis pulmones, aliaque viscera male affecta reperta sunt, prout quis viscum quoddam ante morbum quacunque ex causa imbecillum habuit, ad quod materies biliosa resorpta decubuit.

Scriptores medici, qui sectis cadaveribus causas, effectusque morborum rimabantur, haud ab similes viscerum noxas in iis reperiunt, qui ex febre maligna decessere.

Spigelius Lib de semitertiana, *intestina tenuia partim inflammata partim sphacelata* in omnibus febre maligna demortuis inventa memorat, etsi de nullis in vita doloribus ventris unquam questi essent. Non raro *lividas in ventriculo maculas, tanquam ab hausto veneno viderat.*

Cornelius Gemma in cadaveribus hominum hermitritaea pestilenti defunctorum praeter dictas partes, etiam hepar et cor cum pulmonibus, ex integro aut magnam saltem illorum partem, nunc *instar carbonum nigra, nunc tuberculis suppuratis plena* observavit.

Constat praeterea auctoribus *Sphigelio, Schenckio, Helmontio, Diemerbrockio* etc. eadem, quae in corporum externa superficie prostrare alias solent, exanthemata, et anthraces, etiam in ventriculo ac passim alibi in corpore reperta esse.

Teste *Hieronymo Occone*, cum terras *Prixianas* tetra olim lues funestaret, secta mortuorum cadavera cerebrum ipsum graviter affectum, *combustum, nigrum et arefactum* exhibuere.

De emeticorum usu in morbis malignis in praesentierum quaedam dicam. Vis radice ipeca-

evanhae ea ratione propinatae, ut singulis horis grana decem eiusdem radicis devorentur, donec tertia dosis absumpta fuerit, dummodo materies sat mobilis sit, et evacuationi apta, multiplici ex causa convenire hisce morbis praeprimis videtur.

1. Enim evacuat ea via, qua brevior nulla datur, quidquid alieni in ventriculo et proximo intestino hospitatur.

2. Ipse vomendi conatus turgentem prava bile vesiculam emulget.

3. Radix ipecacuanhae vi antiseptica, aromatica, roboranteque, hoc in casu perutili, commendatur.

Hinc illa methodus, qua cl. *Vagnerus* Lubecensium medicus, *Heisteri* discipulus, adeo fortunate usus est, peculiarem commendationem meretur; cum enim febres exanthematicas, petechiales, purpuram, et consimiles pro morbis gastricis, si ve mesentericis haberet, mixturam propinavit ex unciis tribus quatuorve aquae cardui benedicti, et drachma dimidia radicis ipecacuanhae cum sale quodam medio tritae concinnatam, unde omni vel dimidia, vel integra hora cochleare ordinarium sumebatur, donec ipecacuanha effectum fortiretur. Mixturas postea solventes, quae et alias excretiones, diaphoen, et diutesin promoverent, exhibuit. At, si morbus intra horas circiter duodecim gravius urgeret, si vestigo, faucium affectus, et lithymia nondum remisissent, si pulsus et respiratio nondum emendarentur, praedictam potionem evacuantem denuo ac toties repetiit, donec symptomatum remissio morbum in meliora tendentem ostenderet.

Ad respirationem prae caeteris attentus fuit, cuius difficultatem in morbis exanthematicis inter signa pathognomica iure recensuit.

Cl. hic vir (ut id modo dicam, cuius gratia haec praemisi) pauca grana ipecacuanhae mixturis morbo convenientibus semper addidit, donec signa malignitatis evanuerant.

Exiguas haec ipecacuanhae doses continuas vomitiones, subinde et vomitum excitant, maioremque hac ratione humorum salivalium, lentescantium, glandulas infarciendum, et ipsius bilis vesiculam distendentis, irritantis, putrescentis, ac iam iam resorbendae, affluxum ad cavum ventriculi et intestina conciliant; quin et sordes biliosae iam absorptae denuo revocantur, ut excitato salutari vomitu, alvoque mota eliminentur.

Hac methodo etiam ego aliquoties exoptato cum eventu usus sum: morbi materiem, solventibus mobilem reddi, emetico paulo post excutiendam. Mota emesi denuo solventia praebui, ut, quod restabat sordium biliosarum aequae aptum efficiatur, quo iterata emesi eliminari totum queat. Medicamentis hisce solventibus exiguas ipecacuanhae porciones adieci, quibus nausea continua, subinde etiam vomitus concitabatur.

Utilem hanc praxin censebam, quotiescunque os supra modum mucosum, dentes sordidi, lingua crassa, tenacique materie conspurcata, consimilem et ventriculi et tubi intestinalis statum indicabant, et quotiescunque post primos vomitus insigne levamen non sequeretur.

Haec crudae tenacissimaeque materiae conditio tempore verno rarius apparebat, aestate vero et autumno frequentissime. inde potissimum morborum, adulta aestate, et autumno regnantium, pertinacia est, etsi et aliae accedant nonnullius momenti causae.

Id praeterire in recensenda hac methodo non

possum, plurimum scilicet interesse, ne exhibitis illis refractis ipecacuanhae dosibus res intra solas nauseas, vomituritionesque consistat. Quid enim utilitatis, aut quid non damni potius aegrum experiri necessum est, si, nulla nec emesi, nec catharsi mota materies, praecordia inundet, et de novo vi alterantis et alexipharmacae radice, intra humorum circumstantium alveum adigatur? Hinc nauseas vomituritionesque, subinde vomitus salutaris interpellat oportet.

Cum viscerum noxas in hoc cadavere, per me, in aliis vero per alios repertas, recensco, alterius cuiusdam sectionis recordor, a me, dum inter Hungaros Physici, ut vocant, officio fungerer, institutae, quae etsi alio et tempore et loco facta sit, nihilominus ob argumenti similitudinem, aliaque quaedam scitu non iniucunda, apprime huc facit. Hanc, quemadmodum tunc fuerat in adversaria relata, excerptam dabo. Sit ergo

SECTIO OCTAVA.

Die 6. Augusti 1772. Anna Maria Kazyl annum aetatis quintum a nativitate, nullo graviore morbo decubuit, morbilis et variolis necdum defuncta. Verminosa nihilominus perpetuo fuit. Excrevit. Non raro lumbricos et ascarides, communioraque ac leviora vermium symptomata saepius patiebatur.

Mense Octobri anni elapsi, cum per sex fere septimanas tertiana laborasset, a medico sanabatur. Nuper quotidiana corripiebatur: paroxysmi leviores, pomeridiani. Exacto secundo paroxysmo, a parentibus convocatae in consilium vicinae matronae sunt, quarum disquisitioni puel-

lae genitor remedium quoddam proposuit, illis in terris ad curandas in iunioribus febres solenne: balsamum id est ex balsamo Peruviano, oleis stillatitiis, et spiritibus quibusdam confectum. Matronae in id coivere, dandas esse saepius per diem guttas tres quatuorve penetrantissimi remedi. Habuit puella tres adhuc paroxysmos.

Die 3. Augusti, loco paroxysmi, qui omnium universim paroxysmorum sextus fuit, calor solum advertebatur. Puella solum sub ipsis paroxysmis, nec sub his semper debuit: ita facile aegritudinem tulit.

Die sequenti, quarta scilicet Augusti, puella consuetam alias gentaculum nauseat, laequet parumper, et alvum ponit paucam, paucos floridosque sanguine commixtam. Circa nonam matutinam pauca vitellina vomit: prandium more consueti, et eum appetitu sumit. Circa quartam pomeridianam, quo tempore febrilis accessio fieri consuevit, dolore colico item ventriculi hypochondriorumque corripitur. Circa septimam vespertinam somnus: ad mediam noctem vigilat. Dolor acerbis praecordiorum, et totius abdominis, eiusque tensio; eiulatus, iactatio per reliquam noctis, diem subsequenter, et noctem proximam. Alvus nulla: vomitus nullus.

Die 6. Augusti, eadem symptomata. Vesperti vocatus multas maculas petechiales in cruribus reperi: color earum diversus, roseus, intense ruber, profunde ruber, castaneus, livescens, nigrescens, varia magnitudine, aliae lenticulares, latae aliae. Una alterave tantum amplior macula et livescens in trunco corporis et brachiis. Pulsuum frequentia stupenda, caler ad attactum mordax, iactatio, et eiulatus continuus.

Die 7. Augusti, eadem omnia. Plures interea maculae petechiales latae et nigrae per corpus viscebantur: in brachio sinistro supra cubitum macula latissima livida. Circa meridiem frigus extrema. Nullus amplius ad carpum pulsus. Eiulatio, et iactatio perstans: a meridie frigus extremorum auctum: nulla mentis praesentia, iactatio, et circa septimam vespertinam mors.

Die 8. Augusti cadaver secui. Aperto abdomine omentum leviter inflammatum deprehendebatur; intestina vero tenuia, si tractum duos circiter transversos digitos longum excipias, partim profunde rubra, partim ex rubro livida. Intestina crassa sana.

Per totum intestinorum tenuium, partim inflammatorum, partim gangraenosorum, tractum, crebrae petechiae conspiciantur, parvae, magnaeque, et coloris varii, vel ex rubro nigricantis, vel atrii penitus. Mesenterium, et peritoneum simillimis, ac tenuia intestina, petechiis large conspergebantur. Glandulae mesenterii, maiores multo ac in sanis solent, ex rubro nigricabant, et totidem quasi sanguinis grumos referebant.

Macula petechialis scalpello per medium secta humorem fudit *extravasatum*, ac si pars quaedam fugillata dissecaretur, et eiusdem coloris, quem macula ipsa petechialis, antequam secta esset, monstravit.

Ventriculus exacte maculatam tigridis pellem referebat, albidam videlicet, et maculis nigris amplis crebrisque interstinctam. Pulmones sani. In ipsa cordis externa superficie petechiae variae magnitudine, et colore diverso viscebantur.

Petechias per brachia et crura cum examinarem, eas per totam cutis substantiam, et quasdam

non exiguam saepenumero subiectae pinguedinis portionem penetrare, eodemque has partes colore afficere deprehendi, quem petechia visui exhibuit non dissecta.

Macula illa lata, omnium in corpore maxima, supra subitum in externa sinistri brachii parte visa, cum in eam scalpello inquirerem, ad musculos usque per profundam satis pinguedinem penetrabat eo modo, ut cozum referret, cuius apex musculos tangeret, basis vero in externa brachii superficie formaretur.

Lumbricos aliquot, paucos tamen, in intestino colo reperi:

Dolo me in tanta festinatione disquirere non potuisse, an et in aliis, et quibus in partibus petechiae reperiantur.

Nota, in tanta ventriculi inflammatione, quam dira necrosis excepit, vomitum non adfuisse, nisi levem, et semel tantum cum ad initium huius ultimi morbi pauca vitellina reiiceret; etsi aegri gastritide correpti vomitum dolentissimum statim ab omni ingesto, cum singultu dolorifico, docente Boerhaavio, experiantur.

Gravissima omnium fere tenuium intestinorum inflammatio ileum non excitavit.

SECTIONONA.

Iuencula annum vigesimum secundum agens ad Nosocomium venit et sequentia queritur.

A sex annis ulcera crurum habet non ampla quidem, nec profunda, sed cicatricem recusantia. Ab aliquot annis in fabrica, ut appellant, conficiendis taeniis fericis dicata, texendo sibi victum comparat. Corpore ibi proclivi sedent, et parte

sterni infima ad machinam fortius adpressa laborem exercent. Tempus inter texendum cantando salant.

Sana caeterum fuit. Menstrua ordinata. A quinque mensibus se catarrho laborasse ait. A sex autem septimanis spiritum fieri multo difficiliorem, tussim frequentiore, adventante praepremis vespera, noctuque: sputa purulenta reddi, sitire, levi per intervalla horrore perstringi, et insomnes noctes agere. Non multum emaciabatur, et laboribus suis ita fungebatur, ut per duos solum dies domi suae decubuerit.

Die secunda Septembris 1776. nos eccedit. Pulsus febrilis, non debilis, attamen nec durus: decubitus difficilis in latus sinistrum: dolor ad infimam sterni partem: rubor perfrequens genae sinistrae: sudores nocturni, et diarrhoea aegram exercent.

Cum usque ad diem eius mensis 25. praeter sudores, qui comprimebantur, nil emendaretur, alvusque sex octove vicibus intra nycthemeron, uti antea, moveretur, et nihil in peius conversum arbitraremur, ecce, cum sedens in lecto et cum infirmariis loquitur, plenoque decocti vasculo epoto, decumbit, et facillime in alterutrum latus se convertit, vegetis omnibus sensibus, nihilque praesentens vix non inter loquendum moritur.

Cadaver pro iuenculae habitu torosum fatis, et macie nequaquam confectum apparuit.

Aperto thorace pulmo dexter levioribus membranaceis nexibus cum pleura cohaesit. Pulmo ipse pondere gravis hepaticam duritiem cultro operosuit. Sectus, innumeris exiguis abscessibus, purulentam materiem plorantibus, scatebat, quorum plerique lentem vix caperent, pisum aliqui, pau-

et nucem avellanam. Bronchia, bronchiorumque ramos pus inundabat. Reliqua pulmonis substantia, abscessibus interposita, gravi crudaque inflammatione tenebatur. Pulmo sinister sanus fuit.

Pericardium feri uncias fere octo continebat: sectum abdomen libras feri circiter duas, viscera vero sana monstrabat, glandulas mesenterii si excipias, grandiores videlicet ac in sanis solent.

Cum collo strumoso esset, glandulam *thyroideam* secuimus, quae substantia gelatinosa glutinosaque hinc inde distendebatur.

Vix ullus morbus est, in quo tam varia remedia, ac in phthyfi sananda, celebrantur. Verumtamen ni quis exacte morbi causam inter tot alias dignoverit, infortunatam medicinam faciet. Ob neglectam hanc in phthyfi disquisitionem accuratam, tum etiam ob ipsam mali, licet probe cogniti, gravitatem, quotidie fit ut morbus hic tot hominibus exitium afferat.

Phthyfis purulenta, ex haemophthyfi, vel peripneumonia, vel pleuritide suppurante orta, omnium pessima est; et, si iuncta febris hectica sit, si sudores colliquantes, et diarrhoea supervenerint, brevi perniciosa.

Multae rationes sunt, quae ulcera pulmonum coire, confanarique prohibent.

In phthyfi pulmonali a fomite purulento aliud quoque vitium praeter ascessum in pulmonibus plerumque repetitum, inflammatio videlicet partium abscessui vicinarum: hinc nova sanandae phthyseos difficultas.

Qui haemophthyfi aut laborarunt, aut adhuc laborant, purulenta sputant, sanguine subinde tincta: per intervalla auctum lateris dolorem queruntur; omniaque illa signa monstrant, quae la-

rentem et chronicam pulmonum inflammationem indicant superius descriptam.

Phthysios ex hac haemopthysi natae, vel cum eadem iunctae ideam exactam habebit, qui *continuum et chronicam pulmonum inflammationem* concipit, vel *chronicam quandam peripneumoniam cum sputo cruento ob vasa pulmonum debiliora solito largiori*, ubi pars quaedam inflammata in suppurationem transit, reliqua reliqui pulmonie inflammatione cruda persistente. Sermo hic est de illa haemopthysis specie, quam *inflammatoriam* appellare convenit, ab aliis alia ex origine natis probe distinguendam.

Abcessus pulmonum ex pleuritide, et peripneumonia acuta (nam et chronicam dari, supra ostensum est) comitatur aequae partium ulceri vicinarum inflammatio, minor tamen ut plurimum, quam in *haemopthysi inflammatoria*.

His praemissis facile patebit, quid in phthysi pulmonali, ex haemopthysi, vel peripneumonia, aut pleuritide suppurante orta, prosit noceatve.

Balsamica, ut balsamum *Locatelli*, therebinthinam, myrrham aliaque huius generis a multis celebrata remedia *Morgagnius*, et ipsa toties repetita observatio reprobatur: calorem augent, febrimque: peripneumoniam comitem, et suppurationem promovent.

Salina, aquae felteranae aliaque consimiles, uti in lentore, et infarctu pulmonum frigido, eorundemque tuberculis et serophulosa diathasi eximie profunt, ita certo hic nocent.

Cortex Peruvianus phthysin, ab haemopthysi inflammatoria natam, ipsamque hanc haemopthysin adeo non sanat, ut illam insigniter promoveat, et aegros in perniciem praecipites agat. Inde etiam ratio habetur, quare adstringentia in *hae-*

phthysi phlogistica, etsi vulgata praxis iisdem toties utatur, morbum plerumque immedicabilem reddant.

Attamen cum magni viri corticem Peruvianum in internis suppurationibus laudarent, alii vero haud inferiores reprobarint, dispiciendum est, quibus sub conditionibus remedium hoc exhiberi cum emolumento queat.

Si a ratione et experientia consilium petatur, cortex proderit, si nulla in sanguine phlogistica diathesis fuerit, si liber puri exitus pateat, sique penes abscessum nulla insignis inflammatio sit.

In suppurationibus externis, atque etiam in iis internis, ubi libere profluere, atque extra corpus ferri purulenta materies potest, corticis vis sanguinem a labe contrahenda praemunit, et talem averruncat.

Pure alicubi intra corpus concluso, aut praesente sanguinis phlogistica diathesi, aut pulmonibus penes abscessum graviter inflammatis, hic cortex aut inutilis, aut perniciosus artem ludit.

Decantata ab omni aevo cura lactea fuit. Lac febricitantibus, ad quos nostri quoque phthysici pertinent, teste *Hippocrate* et experientia non convenit: in diathesi phlogistica ob partem caseosam omnino prohibetur. Hinc mirum non est, curam lacteam, utut per multa saecula vel inter plebem depraedicatam, in hac *phthysi* spem medicantium et aegrorum semper fallere.

Lac quadrupla aquae quantitate dilutum, vel ipsum lactis serum potiori iure praescribitur. Lac asininum, humano magis analogum, a Veteribus celebratum, expectationi nostrae in hac *phthysios* specie nequiquam satisfacit.

Hinc etiam patet, quid a lacte humano ex mammis sugendo sperandum timendumve sit.

Antihecticum *Poterii* eviluit,

Accubitus corporis iuvenilis hoc in casu aegro nihil prodest, et accumbenti nocet.

Sed quid de equitatione ab *Sydenhamo* summis encomiis celebrata, qua et sudores, et diarrhoeam colliquativam vir iunus curasse se asserit, sentiendum?

Doleo male intellectam a multis, in aegrorum pernicipem, *Sydenhami* mentem esse; certe multiplex experientia docuit, hoc remedii genus, utus praestantissimum in plurimis morbis chronicis, phthysicis ex ulcere interno laborantibus aequae parum convenire ac pleuriticis et peripneumoniacis: eosque equitatio, et vectio in curru

Ad stygias limite ducit aquas.

Aptius utique hoc exercitii genus adhibetur in iis quibus deiecta vis ventriculi intestinorumque, ingesta male assimilata, atque hinc atrophiam et maciem inducit: aut ubi diu perdurans tussis stomachica eum corporis habitum effecit, qui phthysin mentitur: in tussi *habituali* dicta, a congestione lenta viscidoque pulmonum infarctu orta: in hypochondriacis, sedentariis: viscerum abdominalium pituitoso infarctu indeque nata atrophia laborantibus: post febres biliosas, intermittentes diurnas, rebelles quartanas, lentas, mesentericas, colicam biliosam, dysenteriam: post quoscunque morbos, qui atoniam solidorum, et humorum bonorum penuriam, vel suapte, vel longa et difficili medicatione, post se reliquerunt: post nimiam nobilium succorum, sanguinis, feminis, liquidi nervei deperditionem. namque inde prorsum tabidamque corporis diathesin.

Lichen Islandicus laxo imbecillique pulmone pulchre medetur. Quibus udum corpus est, et pulmo serosa colluvie frequenter inundatur, his catarrhosam hanc diathesin plastica, simulque tonica lichenis virtus cortigit.

Decoctum polygalae iisdem ac lichen prodest, cui apte non raro iungitur. Haemophthysi, et phthysi inde natae, ob rationes supra narratas aequae parum ac cortex Peruvianus, aut alia roborantia, convenit.

Lichen Islandicus et polygala in spuria illa phthysi, quam equitatione sanari supra diximus, vires non contemnendas possidet: veram pleuritidem, aut peripneumoniam nunquam sanat, saepius vero spuriam, serosam, pituitosam.

Quod si post veram pulmonum inflammationem, fracta dudum phlogosi, vis vitae languens auacatharsi non sufficiat, et materiae expectorandae copia pulmones gravet, virium imbecillitati lichen et polygala robur addent, et spuriam hanc peripneumoniam auferent. Verum etiam in alio casu polygalae decoctum admodum efficax observavimus, ubi scilicet sputa, inflammationem pulmonum indicantia, diutius ac par est, ac copiosius prodeunt, viresque aegri residuas convellunt, eundemque consumunt.

Qui frequentes parvasque sanguinis missiones instituerunt, adurationem phthysios, ex haemophthysi inflammatoria natae, notionem habuisse videntur, ac ipsorum, a quibus damnabantur, adversarii. Venae sectiones morbo et viribus aegri respondentes, decocta herbarum et radicum emollientium, emulsa, et victus mere vegetabilis, in sananda phthysi purulenta insigniori reliqui pulmonis inflammationi iuncta, omnibus aliis remediis palmam praeripiunt.

SECTIO DECIMA.

Vetula, habitu corporis frigoso, et icterica, circa finem mensis Junii ad nos venit, dolorem ad hepatis regionem, versus ventriculum, et ardorem insignem inde a costis infimis ad cristam ossis ilei ab aliquot diebus quæsta. Se ante tres septimanas e Nosocomio Pazmaniano discessisse ex ictero sanam vegetamque aiebat, quo ibidem septem fere septimanis decubuerat. Plura, utpote aliquoties interrogata, non retulit.

Adplicatis, tum externe, cum interne, iis omnibus quæ ex usu esse arbitramur, en repente post paucos dies sanguinem copiosum, pinguem, leviterque grumosum vomit. Cum aqua simplex multo spiritu vitrioli alterata pro potu, omniaque alimenta frigide darentur, ligaturis artuum adhibitis, cruentus hic vomitus brevi quievit; quo compresso, exigue portiones rhei cum tartari cremore præscriptæ fuere, eductæque feces multæ, multo sanguini grumoso mixtæ.

Ad quotidie circa meridiem febris quotidianæ accessio non diuturna, nec vehemens, et paucis diebus elapsis iterum evanida observabatur. Dolor in abdomine inde ab illo sanguinis vomitu pedetentim mitior factus, tandem in delicationem tantummodo, et rudioris attactus non omnino patientem sensationem convertebatur, quin tamen reapse contractata abdominis plaga vere doleret. Pulsus nihilominus exiles obscurique, et frequentiores quam tunc fuerant cum ad nos veniret, continuo observabantur.

Octo fere a ultima febris quotidianæ accessione elapsis diebus, cum iam abitu e Nosocomio meditaretur, subito moritur.

Cadaver sectum exhibuit in cavo thoracis singulo feri uncias fere octo. Pulmones, fani caeteroquin, sed flaccidiores multo ac alias esse solent, dissecti serum stillabant.

In abdomine ventriculus dissectus, in medio, inter utrumque orificium, arcui eiusdem maiori insidentem tumorem cancrum, inaequali superficie, ac tuberis solani forma praeditum continebat. Tumorem hunc vasa varicosa caeruleaque perreptabant, et pressus ichorem fudit. Inde a tumore ad pylorum usque, ventriculus angustos, intestini potius duodeni quam ventriculi figuram referebat.

Duodenum longo tractu artis supra modum validisque nexibus, quos cultro solvere, quin nexa viscera laederentur, non licuit, cum hepatis cavo cohaeserat, ita, ut vesicula fellea ab utroque viscere intercepta elideretur penitus, eiusque loco abscessus, nucem iuglandem aequans, ac foetidissima amurcofaque materie plenus, reperiretur.

Ductum communem choledochum, quo loco is intestino duodeno inseritur, calculus triplici obtuso angulo praeditus obturabat, ita ut ibi natus videretur, cum receptaculum quo continebatur exacte repleret, et quodam suo angulo ductum, quo is in intestinum aperitur, perfecte clauderet.

Calculus minorem nucem moschatam magnitudine referebat, et circumcirca materia tenaci flavaque oblinebatur, quae, paulo post exsiccata, firmiter ac fere lapidea evasit. Cum frustulum eius calculi vi avelleretur, diversa strata apparebant, quae calculum effecere. Quousque ductus supra calculum, hepar versus pertingeret, an cum abscessu amurcam continente, an vero recta cum hepate communicarit, non constat.

Substantia hepatis sana, sed tunicae vasorum sanguiferorum per hepar dispersorum praeter modum crassae, vasaque ipsa solito ampliora. Totum ileum, et ieiuni maior portio, profundo ac obsolete rubro colore tingebantur, quem non a sanguine gumoso transparente multoque, per omnem intestinalem tubum collecto, fieri, portio ablati elotique intestini demonstravit. In ileo lumbricorum, viventium adhuc, glomeres reperti sunt.

Robur musculorum, doloris absentia, et animus praesens salutem promittebant: at vero *ευφοριαν* hanc insidam esse ictus arteriarum per ultimos octo vitae dies obscuri fractique indicabant.

Icterus chronicus in seniculis, diuturna cardialgia, dolor vel tumor praecordiorum continuus, vitium grave et *organicum* systematis vel gastrici, vel biliferi plerumque notat. Aliarum quoque sectionum recorder, quae hoc assertum comprobant.

Medicus medicinam his faciens, et famae suae et aegris consulat, si a *potentiori solvente* remedio caverit; id enim incautius datum noxios, brevique funestos motus concitat, mortemque, serius alias occupantem, ni intempestive sedula medicatio accessisset, accelerat. Victus blandus, et decocta radice graminis ac taraxaci tutius praescribuntur.

SECTIO UNDECIMA.

Vidua 74. annorum, militis officialis quondam uxor, a multis iam annis sanissima, corpore *ευσπαρω ευχρηστος*, cum more consueto alacris esset et vespere paulo lautius coenaret, hausto inter coenandum

meraciori et generosiori vino ac alias consueverat, die 12. Augusti cubitum sanissima concessit. Mane cum consueto tempore ad ientaculum sumendum non compareret, a domesticis in lecto aphonos, et toto latere dextro paralytica reperitur. Hæsternæ coenæ reliquiae, vomitu per noctem procul dubio reiectæ, et lectum, et penes eundem, pavimentum conspurcabant.

Medicus accersitus venam secuit in pede sinistro, et tria vesicantia applicuit.

Die 14. circa noctem ad Nosocomiam deferretur, cum noo haberet, qui sumptus ferret, atque ipsa penuria pressa iisdem ferendis impar esset. Adq̄licatis iis, quæ convenire visa sunt, cum nec domi, nec in Nosocomio ulla mentis præsentis indicia daret, aut saltem pauca et per intervalla solummodo, nocte diem excipiente moritur.

Cadaver, aliquot a morte horis sectum, exhibuit intra meninges in utroque latere ferum multum. Meninx pia solito durior crassiorque membranam aponeuroticam æmulabatur. Vasa eiusdem meningis in latere sinistro multo ampliora ac in altero latere, et admodum infarcta plurimo sanguine turgebant. In ventriculis paucillum feri continebatur.

Cerebri substantia mollior solito apparebat: arteriæ carotides, ubi cranium subeunt, osseæ ex toto reperiebantur, talesque fuere, quousque illas intra canalem osseum persequi ob penuriam temporis licuit. Rami carotidum, magnam partem ossei, ita tamen, ut portionem osseam alternatim exciperet alia naturalis. Arteriæ, in latere cerebri sinistro, longiori tractu osseæ erant quam eae lateris oppositi. Quidam ramuli solum lamellas osseas exhibebant.

Sinus falciiformis, qua is vertici capitis opponitur, ossiculum tribus lineis crassum, quatuor latum, et fere pollicem longum, ea parte continebat, qua falx proxime corpus callosum respicit.

Sinistra carotis in suo intra cranium introitu amplior multo, pluribus, ac amplioribus donata ramis erat, quam socia lateris dextri.

Vertebrales arteriae idem omnino vitium exhibuere, atque ita primitus comparatae videbatur, ut sinistra vertebralis capacior multo esset, et in plures ramulos aequae latiores dispesceretur, quam vertebralis dextra.

Cor et eius valvulae iuxta morem consuetum fuere. Arcus aortae solito amplior, et arteria pulmonalis in superficie sua interna granulis asperis, ossibusque hinc inde obsidebantur. Aorta descendens usque ad locum, ubi in iliacas dividitur, lamellas osseas exhibuit sat magnas, et quibus hinc inde vix una tertia pars defuit, quin integrum circulum complerent. Iliacae utriusque initium tubulum osseum longitudine fere dimidii pollicis referebat.

Alia aut non fuere quaesita, aut iuxta naturam se habuere.

En causam apoplexiae in latere cerebri sinistro maxime repertam, et latus oppositum corporis paralyticum.

Originaria praedispositio aderat in inaequali arteriarum utriusque lateris capacitate. Id etiam praeter consuetum morem fuit, quod vasa sinistri lateris prae vasis lateris alterius ampliora fuerint, cum alias plerumque contrarium obtineat.

Apoplexiae causa praedisponens, vasorum videlicet et maior capacitas et ossescentia, emendari non poterat.

Ex vomitu ab hesternâ ingurgitatione orto, et cerebro dicta ratione prædisposito, apoplexia facile explicatur.

Periculosus plane vomitus in senibus est, et quidquid validius sanguinem versus caput urget, prandium lautum, vinum meracius, sex dura, sternutatio, opium, etc.

Neque id ordinarium est cerebrum fuisse solito flaccidius, etsi vetula fuerit, et arteriæ ossescerent.

Ad serosas apoplexias hanc, de qua loquimur, pertinere non rebamur, etsi multum seri intra meninges in utroque latere contineretur. Resistente enim congestoque intra calvariâ sanguine, tenuiorem partem, serum nempe, per lateralia vascula vi transprimi percolarique necessum fuerat. Attamen productam a sanguine apoplexiam serum extravasatum auxerat.

In apoplecticorum fæcto cerebro frequenter leguntur *vasa cerebri sanguine turgida et serum multum effusum*. Huius generis apoplexiæ plerumque serosæ audiunt: verius *sanguineæ* appellarentur; accumulatus enim intra caput sanguis, et seri effusi et applexiæ causa est: serum ipsum effusum ad concausas pertinet serius accedentes, quæve morbum ipsum non producere, attamen productum augent.

Discrimen non intra sola vocabula consistit: medendi enim methodus alia est, si *serosa* apoplexia fuerit, atque alia, si *sanguinea*. Porro diversitas utriusque methodi tanta est, ut, si alterum pro altera adhibeas, nil agas indifferens, quodve si non proficit non noceat, sed ægrum data opera iugules.

Morgagnius apoplexiam, ubi *vasa encephali sanguine turgentia, et serum intra meninges effusum deprehenderit*, inter serosas retulit. Veruntamen erro-

rem practicum prudens cavet, dum in quibusdam apoplexiis serosis necessitatem venae sectionis stabilivit, ibi videlicet, ubi sanguis vasa distendit, et turgescencia vasorum cum aqua conicitur.

Refert idem cl. auctor, esse quosdam, qui aquam nunquam apoplexiae causam arbitrentur, sed effectum causae apoplecticae, sanguinis nempe in cerebro et vasis circa cerebrum resistentis: sed addit, id quidem plerumque ita se habere, tamen non semper.

Vere et originarie serosas apoplexias dari certo constat: ibi venae sectio occidit. Succi pravi, et diuturna cacochyma diathesis praecedens: senectus, non cruda illa vegetaque, quae actionum integritate ipsam persaepe iuventutem superat, sed fracta et imbecilla: acidulae a debilibus feniculis largius et consulto potae: sanata crurum antiqua ulcera, quae feram copiosum fundere diu consueverant: humida, frigidaque tempestas: corpus catarrhosum longo ante apoplexiam tempore signa suppeditant, quibus diutius serosam apoplexiam a sanguinea non difficulter dignoscas.

SECTIO DUODECIMA.

Juvenula 26. annorum, die 28. Augusti ad Nosocomium deferbatur. A multo iam tempore sana fuit, et mensuris stata periodo redeunibus usa, quorum reditum proxime expectabat. Die 21. Augusti praegressa, artuum lassitudine figuit, caluitque per intervalla, et capite doluit. Eadem die facta venae sectio est: die altera purgans a chirurgo datum alvum diutius fluentem reddidit. Die sequenti denuo vena secta est, et emeticum exhibitum, unde multa mucosa biliosaque vomuit; continuata diarrhoea.

Cum

Cum ad nos veniret, querebatur alternos horrores, caloresque: os amarum mucosumque fuit: lingua glabra, praerubra, praecalida: pulsus debilis, admodum celer: petechiae lenticulares coloris obsolete rubri prostabant.

Indicatio a vacillantibus vitae viribus desumpta est, dataque ea sunt quae imminentem compagis dissolutionem praepedirent, cortex Peruvianus, camphora etc. aliaque, quae morbo convenire arbitrabamur. Verum indocilem prorsus immorigeramque nacti aegram, et operam et medicamenta perdidimus. Remedia enim aut non assumpsit, aut sumpta in faciem custodem expuit, mentis semper compos, et eorum, quae faceret, probe conscia: hinc factum est, ut toto morbi tempore potior medicamentorum pars pessum iret.

Interea pulsus frequentiores debilioresque fieri, lingua asperari, sicari, ut assae potius carnis frustum referret: ardor circa praecordia, et in abdomine, qui attactum non ferebat, sentiri: tandem tussi valdissima, sicca, vesperi praecipue vexari, noctu demum subdelirare, etsi morbo multum iam progresso, et subinde tantum id fieret, ac adstantes, si quis ipsam alloqueretur, probe nosceret. Faeces nunquam in lectum misit sui suarumque necessitatum nunquam penitus oblita. Caeterum robur musculorum ita viguit ad mortem usque, ut ad alvum ponendam, ad ultimum usque vitae tempus vel sola vel unica custode adita facile surgeret.

Die 23. Septembris, cum per tres ultimos dies stupenda pulsuum frequentia et exilitas esset, moritur.

Cadaver apertam exhibuit omentum corruptum, sphacelatumque magna ex parte: intestina

vero hinc inde partim inflammata, partim vero gangraenosa. Ventriculi interior membrana, praecipue versus pylorum, maculis rubris lenticularibus, totidem petechias referentibus, distinguebatur, et hinc inde leviter livebat. Vesicula fellea bile multa, quam ex aspectu laudabilem diceres, turgibat. Glandulae mesenterii solito maiores erant, et grumos sanguinis referebant. Uterus antrosum, versus ossa pubis, et sinistrorsum ita inclinabatur, ut cervix eiusdem cum vagina in angulum acutum coiret, et uteri osculum latus dextrum ac retrorsum respiceret: ligamentum latum lateris sinistri multo brevius dextro fuit: interna uteri facies lineolas rubras, punctulaque rubra non extantia referebat.

Pulmones sanissimos, nullaque in iisdem tussis validissime, morbo multum iam provento, vexantis vestigia reperimus.

Febrim vel continuam, vel remittentem, quam cruda et *biliformis* materies praecordis infidens producit, *biliosam* alii, alii *putridam* appellant. *Eandem hanc febrim*, si morbi materies alius infixa et tenacior sit, ac, magna ex parte in sanguinem traducta, ad nobiliora viscera deponatur, et gravia hoc ipso symptomata producat, *malignam* nominabimus, quae varias alias febres *petechialem*, *petechizantem*, *miliarem*, *scarlatinam*, *febrim carcerum*, *nosocomiorum*, *castrensem*, etc. sub se quasi totidem eiusdem febris differentias accidentales continet.

Alia nominum vis et potestas in denominandis febribus apud veteres fuit. Quas non modo *inflammatorias* dicimus, illi *biliosas* appellabant ob crustam sanguinis phlogisticam et flavescensentem, quam ii *bilem*, *sanguinem biliosum*, *puitosum*, *ωμωρ*

etiam nominantur. *Ballonius* omnes ferme pleuritides *biliosas* vocat, eas videlicet, quae nobis *inflammatoriae* sunt. Ipse Hippocrates L. de locis in homine, nomine *bilis*, pleuritidem notat. *Pleuritis biliosa* nobis toto genere diversus morbus est.

Qui veterum libris uti cupit, eorum phraseologiam, et vigentes quavis aetate opiniones, modosque loquendi, quin peculiarem cuiuslibet scriptoris medici philosophandi rationem nosse debet, ni in graves errores abduci velit. Iisdem enim per saepe vocabulis cum veteribus utimur, sed quae alias nobis ideas quam illis expriment. Sic cum Galenus in comment. ad aphor. 23., L. 1., in febribus *biliosis* venae sectionem etiam ad lipothymiam usque praecipit, e contrario vero Arabes sanguinis missionem in morbis iisdem reformidant, manifesto constat, non eandem et Arabibus et Galeno biliosi morbi notionem fuisse: et hunc et illos verum dixisse, si Galenum de *inflammatoriis* loquentem, quas is *biliosas* dixit, Arabes vero de *biliosis* nobiscum sentientes accipiamus.

Venae sectionem, in morbis putridis gastricisque, intempestive vel ab ipso aegro, vel ab aliis male consulentibus, antequam ad nos venirent, institutam saepius lugebamus. Dolenda plebeculae fors est, quae, ut primum morbo corripitur, plerumque a medicastriis, cum pecuniarium et ipsius nonnunquam carissimae vitae dispendio, opem petit, etsi tot aetate pauperibus pateant, ubi omne auxiliorum genus gratis porrigitur.

Nescio an morbi ipsi, qui in populum faevunt, an vero ii qui artem quam non addidicerunt, illotis manibus tractant, numerosiores strages edant.

Prae-

Praepositorum nostrorum sagaci providentiae debemus, quod haec populi pestis in dies mitius affligat, et a sacris Aesculapii, profani, quantum fieri potest, arceantur.

Emesin cum emolumento in eiusmodi febris moveri per innumeras observationes constat. Id auxilii medicastri raro negligunt, at nullo sano consilio, nullis observationibus ducti quadratis rotunda miscent, ac purgationes, emeses, venae sectiones, intra quae ipsorum tota scientia consistit, nulla habita temporis, sexus morbove ratione, instituunt, repetunt, quemadmodum coeco impetui et vanae ipsorum empiriae libuerit.

Lingua *glabra*, *praerubra*, *praecalida*, aut *inaequalis* ob papillas eiusdem magis elevatas tumefactasque, etsi caeteroquin humida sit; aut in medio *sicca*, *asperaque*, quasi lingua bovilla; vel vero *sicca*, *non aspera sed laevis*, multiplici nostra observatione febrem gastricam putridam, eamque difficiliorem curatu longioremque portendit. Quosve hac linguae diathesi affectos accipimus, praemissis solventibus, emetico vacuumus, ac dein solventibus, sale ammoniaco, iuncto persaepe cortice consanamus.

Exhibito primis 14. horis decocto solvente, solutionem tartari emetici propinamus. Postea, ubi maior virium iactura fuerit, vel solum corticem, vel samphorae maritatum, vel in decocto, vel vero in substantia, ut aiunt, prout ex aliis circumstantiis magis convenire arbitrabamur, exhibemus. Ipecacuanha apud eiusmodi aegros impar, ut plurimum, tanti mali vindex est.

Linguas albas humidafque, aut virescente materia obductas minus timebamus: his etsi vomitoriorum antimonialia cum utilitate dabatur, nihil.

hilominus ipecacuanha per epicrasin data satifecit.

Purgans vices emetici rarissime subit. Febrim purgans frequentissime incendit, quam emeticum uno quasi ictu iugulat.

Inanis plerumque metus emesin prohibet, eique alvinam purgationem substituit.

Et si alvus minori impraesentiarum cum molestia moveatur, quam emesis, peracta tamen operatione, citius motae ab emetico turbae componuntur, quam quas purgans pharmacum concitavit.

In febribus putridis, sive biliosis, observatum frequenter est, datis solventibus, motaque emesi, alterutrum ex duobus statum obtinere; val enim eliminata morbi materiae aeger insigne omnium symptomatum, cephalalgiae, remulgentiaeque praecipue, ac cardialgiae levamen experitur, ac ferme apyretos est, vel vero reiectis licet copiosis fordibus, caput aequè propemodum ac antea gravatur: pulsus debiles, exigui, frequentesque perseverant. Quod si prior aegroti conditio obtineat, sufficet continuatus solventium, salis praecipue amoniaci usus.

Salem hunc aliis remediis salinis antefendum ex eo existimo, quod glutinosa tenaciaque potenter incidat, et torpescentes simul fibras stimulet, quo resistentes saburrae reliquias excutiant.

Verum si alter aegroti status sit, ubi eliminata licet ingenti materiae mole, quae praecordia citra noxam occupare non poterat, levamen evacuationi conveniens non respondet, et pulsus molles, humiles, frequentesque sunt, illico ad corticem Peruvianum, camphoram, serpentariam virginianam confugere oportet. Hoc rerum statu

radi-

radicem arnicae vel solam, vel camphorae tantam una alterave vice perutilem observavi.

Feminae laxae, imbecilli ventriculo praeditae chloroticae, viri debiles, sanguinis missionibus inrempeſtively inſtitutis exhausti, ſi morbo bilioſo teneantur, utut emeſi indigeant, nihilominus raro ſolis ſolventibus, et emetico perſanantur, ſed plerumque in cortice Peruviano et antiſepticis ex claſſe roborantium deſumptis ſalutem inveniunt.

Omnes qui graviori morbo putrido ſive maligno laborant, ſi diutius decubuerint, moleſta tuſſi, veſpera noctuque praeprimis inſeſtante corripuntur. Hi ſputa aut nulla, aut ſpumofa reddunt, aut, ut in non paucis eſt obſervare, *puriſſima*. Dolorem in thorace nullum, niſi ſi diutius et validius tuſſitent, nullam inter ſpirandum difficultatem queruntur: at ſcrobiculum dolet, indeque, ſi attentius obſerves, irritamentum ad fauces, gutturve, et demum ad thoracem prodit. Hinc tuſſis haec, ſi geneſin ſpectes, a gaſtrico ſyſtemate orditur, et illaeſis pulmonibus ſit, niſi forte et hi a ſaepeſus repetitata ac validiori ſucuſſione, tuſſique diuturna proprium quoque vitium traxerint, et humores ſpiſſi illuc allecti decubuerint.

Tuſſis haec *ſtomachica* reconvaſcentibus diu non raro moleſta, roborantibus, ſtomachicis, polygala, et lichene Islandico tollitur.

De hac tuſſi, illa *Ballonii* valent, dum ait: *in validis tuſſibus praesentim cum inanes ſunt, dolorem avdivimus tantum in ventriculo natum, ut neceſſario opitulandum ipſi ventriculo fuerit. Quemadmodum difficultas reſpirationis facit, ut vi ſympathiae dolores in partibus ventris inferioribus oriantur. ſic difficultas aliqua ſpirandi oritur ob laeſionem doloremque partium in-*

terne contentarum, et tunc est opitulandum partibus ventris inferioris, relicto thorace et partibus eius. Causa saepe latet in hypochondriis.

Tussis stomachica apud alios aegros nullo alio morbo laborantes frequenter occurrit. Res est subinde difficilioris indaginis, ut oppressionem pectoris, ardorem in thorace, tussim a pastu praecipue affligentem, sputaque puriformia, quod horum causam generatimque concernit, probe dignoscas. Uti enim haecce symptomata pectoris originarie affecti esse possunt, sic in hominibus laxis, debili ventriculo donatis, et male digerentibus, in sedentariis, feminis, pueris, etc. frequentius a precordiis, et relaxato systematis gastrici tono nascuntur.

Profuere aliquoties purgantia lenia, rhabarbarina, salina, et continuatus postmodum amarificantium polygalae, lichenis Islandici etc usus.

Quod si crudus apparatus ventriculum gravet, et irritationem ad pulmones propagando, eisdem continuata validaque tussi concutiat, ut sputa cruenta ruptis pulmonum vasculis appareant, ipecacuanha instar miraculi aliquoties profuit. Sed ea de re alibi erit distinctius differendi opportuna occasio.

Uteri obliquus in hac femina situs ea nobis in memoriam reduxit, quae apud Hippocratem, de uteris transmotis, de utero in lumbis incumbente, ore uteri complicato, uteris sursum progressis, ad vesicae stomachum, ad lumbos, ad noxas conversis, in inguina et urinae meatus incumbentibus, ad sinistram partem et coxam inclinatis, uteri commotis, et aliquo allapsis, ad sedem conversis, et secessum secedere prohibentibus, uteris circumversis ad dexteram partem, puerperii purgamentis non sientibus, uteris obtortis, foras egressis, dependentibus, etc. diversis in locis consignata leguntur.

Haec de vera uteri, aliter ac in statu naturali solet locari, positione accipienda omnino esse, et haecce nostra dissectio, et aliorum, atque haud infrequens *Morgagnii* observatio probat. Etsi, quae divus medicinae parens de uteris, ad cor atque ad caput progressis, et strangulantibus, etc. habet, ad spasmos ex hypogastrio oriundos, aut ibi loci se primum exerentes, qui et alias corporis partes in consensum trahunt, et mutatum uteri situm mentiuntur, pertinere clarum sit.

In *Morgagnii* epistola Anatomico-medica XLVIII., latorum uteri vinculorum laxitati tribuitur, quod is antrorsum concidat: eorundem vero, vel et utrorumque nimia ex alterutro latere aut brevitatis, aut laxitas, uterorum obliquitatem facit, undecunque hanc vinculorum inaequalitatem sive a nativa constitutione, sive ab adventitio primum alicuius ligamenti vitio, sive etiam a gibbo, qui spinam dorsi, cum eaque partes nexas vicinasque, ad obliquam detorquet situm, derivare libuerit.

Ne vero has de obliquo utero observationes usu carere pratico, atque inanes quis arbitretur, idem cl. vir, et frequenter in partu perrumpi uterum ob obliquum infantis positum, et hunc ipsum, ob ipsius uteri saepius ac vulgo creditur eventientem obliquitatem, fieri, ex aliorum quoque praeter suam, experientia docet.

SECTIO DECIMA TERTIA.

Pistor annos viginti tres natus, initio Augusti cerevisiam vinumque promiscue ac affatim bavit, cum die festo, ut hoc hominum genus solet, genio una cum sodalibus liberius iadulgeret. Altero mox die alvo eita, torminibus ac tenesmo

corripitur. Primi morbi diebus vigesies per diem deiecit; at, exactis duabus septimanis, cum circa medium Augusti nos accederet, sexies intra nycthemeron aquosa purgabatur, quibus quaedam quasi albae laciniae, aut minutula quasi pastae farinaceae frustula innatabant; nullus amplius in abdomine dolor, tenesmus nullus. Os amarum, lingua albescens, pulsus humilis, non febrilis. Data est radix ipocacuanhae per epicrasin: non vomit, verum alvus frequentissima facta est, et vires minuebantur. Exhibebatur pulvis ex nyrobalanis, succo catechu, et opio, unde alvus compressa quidem est; at circa 24. Augusti sine voce, facie hippocratica, et artubus frigidis, pulsu frequentissimo, debilissimo, tremuloque quasi iam iam morituro tacet. Vesicantia, acres siuapismi, camphora radiei arnicæ mixta, tenuem vitam resuscitarunt.

7. Septembris, deglutitio difficilis, vox rauca, tussis dein maior in dies aegrum exercere incoeperant. Nil vitiosi in faucibus conspiciebatur, praeterquam leves hinc inde rubores absque tumore.

Hæc remediis etsi morti praesenti ereptus videretur, nihilominus, circa nonum Septembris, cum reliquam sanationem iisdem perfici posse desperabamus, ad corticem, iuncta simul camphora, accessimus.

Excoriari ad os sacrum, et trochanterem utrumque, summa licet adhibita diligentia, coepit. Tussi primum sicca, clamosa, sonora, quasi ex cavo tussitaret, ad vesperam nocturne vexari; demum et sputa copiosa puriformia reieci. Macies in dies maior. Pulsus repentes, obscuro, naturalibus celeriores: decubitus in latus dextrum impossibilis:

hypochondrii sinistri dolores punctorii crebri: non
 est nonnunquam copiosus et foetidus sudor: hor-
 ror validus et ossa concutiens aliquoties accessit.
 Alvus naturalis.

Die 23. Septembris in auxilium, praeter cor-
 ticem et camphoram, polygalam et lichenem Islan-
 dicum vocabamus. Sputa subsequenter diebus
 minuebantur: vox paulo melior: at ab aliquot
 iam diebus foetor peculiaris, qui absque sensu in-
 eipientis deliqui ab adstantibus ferri diutius non
 poterat. Reliqua symptomata persistere.

Die 25. Septembris a meridie pulsus magis
 humiles, admodum exigui, et frequentissimi: do-
 lor per aliquot momenta immanis in hypochon-
 dro sinistro: eiulatus, animus praesens, et die
 sequenti mors.

Latus thoracis sinistrum, lividum in cadave-
 re, lividi nigrescentesque illius lateris muscoli fue-
 re. Apertum sinistri thoracis cavum duodecim pro-
 pemodum libras feri turbidi, virescentis foetidissi-
 mi que continebat. Pulmonis externam faciem,
 pleuram, pericardium, diaphragma, qua parte se-
 ro hoc contegebantur, membrana albescens quasi
 ex pasta farinacea confecta obvestit. In pericar-
 dio libra eiusdem feri, minus tamen turbidi, et
 absque eiusmodi pseudo-membrana, invenieba-
 tur.

Pulmo illius cavi, ita compressus et in exi-
 guum spatium redactus erat, ut a sua functione
 diutius iam vacasse visus fuerit, etsi dissectus nil
 vitiosi monstraret. Cavum thoracis dextrum pul-
 mo sanissimus replevit.

Secto abdomine, omentum convolutum, ut
 intestina non obdaceret, exiguum, et putridum
 reperiebatur. Intestina lividissima ac ferme nigra
 fue-

fuere, excepto intestino recto, si colorem spectes, sano. Ad initium intestini ilei praenaturalis coarctatio, futuri fors morbi ilei rudimentum. Faeces consistentes per totum intestinum ileum, et vera stercora. Colon, per plures prius anfractus in pelvi fixos circumductum, tandem inde ascendens in rectum abiverat. Ventriculus externa facie sanus, interna lividus.

Resecto cranio aqua sub arachnoidea contenta gelatinam mentiebatur: reliqua sanorum instar se habuere.

Pistores, morbis acutis correptos, prae aliis multo facilius saepiusque perire, tum meis, cum et aliorum, qui per aliquot iam annos aegris in Nosocomio adstitero, observationibus comprobatur. Morosi ut plurimum sunt, tardi, stupidi, sermonis pauci, aspectu torvo, facie pallida, et usque coloris, quem Graeci *κλωρον* dixere. Morbis malignis maxime subiacent, ex quibus raro convalescunt.

Horum ratio a vivendi genere et opificio repetenda est. Frequenter et valide incalescunt aestuantque. Igne, motuque corporis percalescunt, subito refrigerantur potu largo et frigido, atque insuper ob id, quod rigente etiam gelu ex hypocaustis se foras proripiunt nudi, et non nisi linteo pudenda tecti.

Tussis valida, sonora, ad vespuras et noctu aucta, facile explicatur. Sed unde spata copiosa, *puriformia*, pulmonibus integris? unde seri tanta collectio? an ea ante praesentem morbum adsueverat, an eodem inchoante, cum pridie vino et cerevisia, corpore fors aestuante, se ingurgitasset, primum nata? an, cum circa 24. Augusti evacuationibus praegressis exhaustus, micante pulsu tenuissimo, et extremis frigidis iamiam moriturus

videretur, extrema vascula relaxata ferum dimisere, posthac non amplius resorbendum, idque in sinistro thoracis cavo potius quam alibi, ob praesistentem fortasse pulmonis illius lateris quandam debilitatem?

Colon solito longius, et per gyros, antequam in rectum terminetur circumductum, faecum in anfractibus coacervatarum exitum morari necessum est. Hinc nasci aliquando fors hernia, ad quam intestino ita se habente praedisponebatur, a *prolabente collo* potuisset, quam *raram* auctores dicunt.

Vomitus stercoreus, etiam illaesa Tulpii valvula, uti per aliorum quoque observationes constat, fieri potest.

SECTIO DECIMA QARTA.

Sartor, 34. annos natus, a duodecim prope modum annis ad scorbiculum per intervalla dolet, sanus caeteroquin. Vesperi cubitum concedens horruit aestuavitque: mane sequentis diei, dedolatus, aestuans, difficili respiratione, tussi et dolore punctorio utriusque lateris in thorace correptus iacet. Difficilis in utrumque latus decubitus.

Terna venae sectio dolorem pungentem minuit, at maior postmodum pectoris oppressio orta.

Die morbi octavo, ad nos delatus pulsum frequentem, non durum exhibuit. Calor ad attactum magnus: respiratio laboriosa, frequens: tussis moderata: sputa pauca, aquosa, mucosa: lingua humida, modice albescens: mens constans: alvus liquida, septies octiesve per 24. horas sponte mota. Factis compluribus per intervalla venae sectio-

nibus sanguis semper cruita phlogistica, contracta, margine fimbriato contactus. Levamen a venae sectionibus nullum omnino, si respirationem spectes, minor tamen utrinque punctorius dolor.

Die totius morbi 17. ad finem vergente, cum se vesperi mox suffocandum, ob brevissimum difficillimumque spiritum, diceret, denuo sanguis, isque ultima vice detractus est aequè phlogisticus ac antea. Inde levamen exiguum, donec malorum omnium solamen post mediam noctem mors afferet.

Secto cadavere, pulmo uterque ita inflammatus deprehendebatur, ut exiguae solum eiusdem portiones sternum versus a phlogosi immunes essent: sinister, qua is claviculari respicit, exiguis tuberculis, ciceris magnitudine, intra spatium exiguum interstringebatur, duris et nigricantibus. Pulmones ambo arcibus nexibus ad pleuram ligabantur, excepta ea eorundem portione, quae anteriora thoracis spectat, quamve ab inflammatione liberam esse diximus. Firmissima adhaesio, et cultro, nisi alterutrum laedatur, haud dividenda, pulmones diaphragmati utrinque iunxit.

Pleura inflammatione caruit. Omentum convolutum in funis speciem, intestina non obtegebat, et explicatum perexiguum fuit. Colon ex latere dextro adscendens sub hepate contra se ipsum replicabatur, et flexum fecerat, mirum quantum expansum ac *tympaniticum*; at transversa coli pars, cum portione eius per latus sinistrum descendente, angulum rectum, quin tamen contra se ipsum retorqueretur, in regione lienis formabat: utraque intestini coli portio, et quae ventriculo subtendebatur, quaeve per sinistrum decurrebat latus, angusta contractaque, funiculi nor-

erassi spectem referebant. Curvatura; *sigmoidea* nuncupata, denuo iusto amplior, et tractu semi- alterum pedem aequante vere *tympanitica* fuit. Ventriculi interna superficies colore plumbeo foedabatur, versus pylorum maculis et punctis rubris distincta. Vasa vero ventriculi multo ampliora solito, et ubi in ramos dispescebantur, varicosa, sanguinem multum nigrumque continebant.

Gravissima ea thoracis inflammatio est, quae utrumque pulmonem, eumque ferme integrum sorripit; priusquam enim noto quodam; atque omnibus aliis inflammationibus consueto exitu terminetur, *suffocando* occidit, cum auctum visceris volumen, intra angustiorem thoracem conclusum, spiritum elidat. Sed et totius oceani sanguinei fluxum et refluxum *sistendo*, vitam adimit, cum e contrario, ubi alteruter solum pulmo laborat, sanus alter aegrotantis vices subit.

Quod si quid auxilii contra diram hancee totius pulmonis inflammationem suppeditare ars possit, id erit solummodo sub exordium morbi gravissimi, si sanguinis subita largave evacuatio, ex vena lato vulnere pertusa, instituat, antequam fixa penitus phlogoseos sedes sit. Alterum post haec subsidium cruenta scarificatio habet, non ubique instituta, sed in dorso, et inter scapulas facta, cuius rei ratio ex nexu vicino affecti visceris patet. Sed et hic meminisse oportet, quod, morbo iam adulto vigenteque, omnis medicina plerumque fera sit.

Sartores quam plurimos vidimus pulmonum morbis prae aliis laborantes. Cum enim corpore antrorsum incurvato inclinatoque capite, continuo ferme sedeant, necesse est, sanguinem per corpus inaequaliter dispensari, cumque in pulmonibus

plus aequo accumulari, tum quod compressa, ob situm corporis, abdominis viscera minus sanguinis admittant, hinc ad superiora maior humorum copia urgeatur, cum etiam, quod ob exiguas, quas sedentarii hi homines faciunt, inspirationes, aggestus in pulmonibus sanguis non aequè prompte ac oportet, promoveatur. Plethora hinc *topica* nascitur, pulmonum videlicet, multaque alia incommoda ab hac origine fieri consueta.

Praeterea, cum hocce hominum genus, praeterquam quod sedentariam agant vitam, nullos inter sedendum labores peragant, qui exercendis musculis, firmandoque corpori pares sint, eos laxos, molles, et carniū esse effeminatarum oportet.

At vero pulmo et imbecillus, laxusque, et multo sanguine turgidus, si aërem frigidum forte incautius admiserit, universalem, lethalemque ut plurimum, inflammationem suscipit. Sed etiam sanguinis sputum, tum in factoribus, cum aliis quoque, qui vestibus supra abdomen arctius confriētis, pressoque idcirco abdomine multum sedent, et scriptitando occupantur, frequenter occurrat, chronicum plerumque, et *απυρετον*, quove ad seram usque senectutem nonnunquam conflictantur. Huc pertinere illa haemoptoes species videtur, quam Hippocrates L. 2. *proph. periculi expertem* dicit.

Hanc haemoptoes speciem haud satis exacte a recentioribus descriptam, utut frequentiore ac vulgo aestimatur, Hippocrati nihilominus cognitam fuisse, depictamque ab eo, ex L. 1. de morbis videmus, ubi *venarum varicosam dilatationem* in pulmonibus adstruit, quam his *σπασμωα* appellat, quod venae pulmonum ob copiam inundantis

sanguinis distrahantur, et varices, *κίρσοι*, producantur.

Et in ipsa Hippocratis verba, rem egregie, ut ubique solet, et paucis exprimentia: *si vena quidem non omnino rupta fuerit, sed ea praecipue velut varix distenditur, quod etiam confestim quidem, ubi factum fuerit, dolorem quemdam tenuem, et tussim siccau exhibet, si vero diutius traxerit, et neglecta fuerit, primum quidem paucum, et subatrum sanguinem transmittit; mox etiam copiosorem, et maxime sincerum, deinde pus. His confert, si circa exorvia curandos susceperis, ut manuum venae relaxentur, et victus ratione utantur, ex qua siccissimi, et maxime exsanguies evadant.*

Pulsus arteriarum in nostro homine non duros, et progrediente morbo molliores, continuo deprehendimus.

Flexus coli hepaticus, quem tympanicum vidimus, multarum in sedentariis molestiarum fons et origo est, apud illos maxime, qui gulae liberius simulque otio indulgent. Flatus ibi loci conclusi, a partu praecipue, et turgente ventriculo, a longa sessione, anxios, morosos, capite gravatos, praecordiis dolentes faciunt, quos medici visceribus infarctis, hepate praepressis obstructo laborare perperam subinde arbitrantur, et ob eam rationem diuturnae medicationi subiciunt, donec, quam restituere satagunt, sanitatem, penitus labefactent. Frugale prandium, matutina abdominis frictio, motus, et usus frigidae hypochondriacos nostros epulones feliciter sanaret, quam quaecunque solvente, roborante, nervinoque, ac carminante scopo pharmacopoea suppeditat.

Vasa ventriculi dilatata, et ferme varicosa, ea nobis in memoriam revocant quae cl. Joan.

Kaempf. de infarctu vasorum ventriculi, peculiari et lectu dignissima dissertatione, et post eum vere egregius *Tissotus* inſea quam *cl. Zimmermanno* inſcripſit, epiſtola de morbo nigro, ſcripſere. Multa feſſio, corporis inclinati ſitus, et impeditior idcirco per gaſtricum ſyſtema ſanguinis circuitus facilem cardialgiae illius, quam aeger a duodecim fere annis que- rebatur, explicationem ſubminiſtrat.

Ruptus ſucceſſu temporis fortaſſe varix morbum nigrum Hippocratis, ſeu atram bilem exhibuiſſet.

SECTIO DECIMA QUINTA.

Muſicus annorum 32., die 8. Octobris ad nos deſertur, delirus, pulſibus celerrimis et exiguis, et digito vel leviffime appreſſo, evaneſcentibus. Per eos, qui aegrum huc detulere, id ſolummodo reſciturum eſt hominem ab integro menſe domi decumbere, uſumque eſſe chirurgi cuiuſdam opera, qui dolenti teſticulo medebatur. Cum genitalia examinarentur, deprehenſum eſt praeputium calloſum, et glandi firmiter ita circumcirca nexum, ut nec retro glandem penitus, neque ex integro antroſum trahi potuerit, et glans ſemidenudata proſpiceretur. Nulla caeteroquin ullibi exulceratio viſa eſt. Sinifter teſticulis aliquantum maior dextro apparebat. Oriſicium urethrae ita arctum, ut cereis noſtris aditur praeccluderetur.

Indicatio vitalis urgebat, et quidquid cauſarum vitiiſque ſubeſſe poterat, quod nos latebat, id nihilominus in propatulo erat, tenuiffime micantem vitae ſcintillam omni ſtimulantium, cardiaco- rumque apparatu, quaſi aſuſo oleo animandam eſſe, priuſquam ex toto extingatur. Veſicantia, ſinapiſmi, infuſum radicum ſerpentariae, virginia-

nae, et contraiervae cum larga camphorae dosi, pleniores magisque vividos arteriarum ictus effecere, mensque post biduum ad exiguum tempus rediit, ut diceret, se ob plures gonorrhoeas ab octennio difficulter et filo tenuissimo lotium misisse. Plura narrare volentem, delirium denuo superveniens prohibuit.

Hoc tempore quod apud nos fuerat, urinam perpauca misit, et difficillime. Tandem tenuiori cathetere imposito lotium praerubrum, et sanguine tinctum evocabatur. Die 12. Octobris ad finem vergente, moritur.

Dissecta urethra insignem circa frenulum coarctionem monstravit, quae difficilem in vivente catheteris applicationem fecerat, cum superato hoc angustiore urethrae principio nullum amplius, nec cereus immissus, nec catheter, obstaculum in reliquo ad vesicam itinere offenderet. Sana per reliquum urethrae tractum omnia: nulla cicatrix, nullaeque excrescentiae, aut alia laesarum quondam partium vestigia. Sana feminalis caruncula, nisi quod utrumque ductum eiaculariorum orificium solito magis ampliatur hiaret, et sinistrum compressa prostata pus funderet. Ex eadem glandula digitis leviter compressa per omnes eius excretorios ductus, fanos quidem ipsos, pus proliciebatur, sectaque, exiguos abscessus, lentis quosdam, circiter alios magnitudine, continuit.

Vesicula feminalis sinistra pure plena fuit, ipsa ex membranis duris crassisque, et hinc inde inflammatis composita. Sana dextra, et liquore feminali turgens. Cum teste sinistro, quem dextro maiorem diximus, tunica vaginalis arctissime cohaesit, isque dissectus abscessum, qui nucem iuglandem aequans pure bono crassoque replebatur,

in parte a testiculo accessorio averfa exhibuit :

Sanus uterque funiculus spermaticus . Vesica urinaria urinae sanguinolentae paucam quantitatem continebat , et maculas amplas profunde rubras , quasi totidem fugilationes , per omnem ferme internam superficiem monstrabat . Renes solito intentius rubebant : intestina tenuia erant inflammata .

Pulmo dexter labis expers , at sinister tuberculis lentis cicericisque magnitudine , per omnem ferme substantiam obsidebatur , duris , albis , foliatis , quasi ex molliori cartilagine factis : reliqua his interiecta pulmonis substantia , admodum friabilis fuit , digitoque contrectanti , et ipsi oculo minus sana apparebat : pleurae praeterea ubique firmissime nectebatur .

Pleura ipsa tota quanta in latere sinistro admodum crassa fuit , ita ut maxima eius crassities latum pollicem aequaret : substantia eius in quibusdam locis molliorem cartilaginem et sectione , et ipso aspectu , tactuve referebat . Aliae eiusdem pleurae plagae albiae , tenaces ac tendineae erant , et variis sibi invicem impositis stratis , cultri aut etiam manuum ope a se invicem dividendis , comparatae , Transversim secta pleurae frustula digitisque compressa , sanguinem , per minutula vascula ipsam eiusdem substantiam frequentissime percurrentia , ubique plorabant .

Resecto cranio laterales ventriculi sero flavescente turgidi inventi sunt .

SECTIO DECIMA SEXTA.

Femina 30. annorum , mane inter pauperes ad nos venit , atque , ut in Nosocomium suscipiatur , petit . Interrogata quamdiu et quo mor.

bo laboraret, respondit se per octo dies alvo cruenta, torminosa citaque, non tamen supra modum exercitatum fuisse, at fluxu hoc subsistente in quartanam incidisse, cuius binos universim paroxysmos pestulisset. Ab aliquot diebus, ex quo alvus quiesceret, abdomen intumescere querebatur. Cum baiuli susceptam ad cubilia aegrorum deportare iuberentur, ipsa suis confisa viribus sola per gradus ascendit, seque exiit: cum in lectum se reclinat, repente moritur.

Caput dissectum et sedulo perquisitum nil vitiosi obtulit.

In cavo thoracis singulo libra feri flavescens, et pauxillum aquae eiusdem intra pericardium inventum. Pulmones sani. Cor solito multo maius: par magnitudini parietum crassities, et proportionatum utriusque ventriculi cavum. Aortae principium, ut primum ex corde emergit, paucarum linearum tractu osseum fere totum fuit. Valvulae eiusdem crassae, partim cartilagineae fuere, partim vero eius naturae quae inter os et cartilaginem ambigit: parum mobiles, claudere sive aperire aortam oporteret, et *semi. hiantes* fuere.

In abdomine hepar, mole ingens et sanum per omnia, omnem praecordiorum regionem, hypochondrium scilicet utrumque, et quod utrique interiaceret, occupabat. Sinister eius lobus in hypochondrium sinistrum protensus, lienem et ipsum solito triplo maiorem, triangularemque, loco movit, detrusitque. Ventriculus exiguus praegrandi hepatis substernebatur; ipse vero intestinum crassum mediocriter amplum potius referebat, ita tamen, ut in medio per dimidii fere pollicis tractum constringeretur, et duos exiguos ventriculos exhiberet, quorum alter in alterum orificio vix digitum

capiente aperiebatur. Color intestinorum non fa-
nissimus, sed qui aut praegressam phlogosin, aut
incipientem indicare videbatur: hinc inde inchoans
livor notabatur.

Uterus, uti in nubili puella, exiguus, et si
praeterito anno idque prima vice peperisset. Ovaria
ovulis maximam partem non bonis foeta.

Mortem repentinam ab aucto, dum primo
scalas, et, depositis dein vestibis, lectum conscen-
deret, humorum ad cor allapsu deduximus, qui
ab osseo aortae capite, valvulisque ferme ex toto
rigidis expediri promoverique ulterius nequiverant.

Quibus vasa sanguifera obrigescere incipiunt,
feniculis, aut quos gravis duravit labor, aut qui-
bus hoc vasorum vitium peculiare est, ictus arte-
riarum tardi durique sunt, non a sanguinis phlo-
gistica densitate copiae, sed ab aucta tuborum
sanguiferorum rigiditate repetendi. Sanguis impru-
dentius missus virns convellit, et funestam brevi
debilitatem accersit. Minuta enim humorum mo-
les in vasa rigidiora impotentius agit, et sanguis
post venae sectionem celerius circumducendus fibras
arteriarum frequentioribus contractionibus impares
offendit. Hinc laesam, quae inter fluida soli-
daque intercedit, rationem ars nulla in integrum
restituit.

At vero, ut sanguinis detractionem hi diffi-
cilius ferunt, ita auctior eiusdem motus aut co-
pia subito nonnunquam letalis fit: hinc proportio,
vix motricem inter et pondus, apud eos quorum
arteriae rigidiores evadunt, intra multo arctiores
terminos, ac apud alios huius vitii expertes sita
est.

Haec eo dicta sunt, ut, ubi prudens offescen-
tium vasorum suspicio est, quid agendum omit-

tenduntque sit, et quae imponere Medico nonnunquam possent eunque ad instituendam sanguinis missionem huiusmodi aegro sanestam perducere, clarius elucescant.

SECTIO DECIMA SEPTIMA.

Quadragesima annorum vir, ex pillore, quod opificium admodum iuvenis addidit per 23. annos miles, atque olim inter Borussos levis armaturae equites stipendia meritis, die 3. Octobris ad nosocomium venit, ex quo sequentia audivimus.

A 20. annis, quo tempore, cum acute laboraret, largis venae sectionibus institutis intra tres fere septimanas convaluerat, quotannis quater, ut plurimum, ob frequentes narium haemorrhagias venam sibi tundi curavit.

Ante sex annos, cum praeter modum palleret, multumque salivae in fauces conflueret, purgans, nescio cuius suasu, sumpsit, quo taeniae portionem longitudine viginti ulnas aequantem abegit. Ternis vicibus eodem medicamento purgante usus est, ita tamen, ut octo semper dies singulis purgationibus interponeret. Singula vice portio taeniae expellebatur, ut, si totum accipias, quod excrevit, quadragesima ulnas aequet.

Toto militiae tempore, multoties aestuante corpore, ut sit, frigidam hausit, et ad hanc usque diem largiori spirituum ardentium potu delectabatur; inde a multis iam annis doloribus laterum, pleuriticorum in morem, tentabatur, quos aut neglexit, cum ipsum nunquam lecto affigerent, aut celebrata subinde sanguinis missione mitigavit.

Ab octo annis, phthisicum se dicebat. Sputabat pauca, mucosa, difficilia, subinde puriformia. Respirabat anxie, cum sibilo, tussi crebra, diu noctuque molesta. A binis mensibus respiratio magis laboriosa, biliosa magis: sputa viridia, foetida, perpauca: carnes evanidae: tussis frequentior: defluvium capillorum: virium iactura manifestior: vomitus per intervalla, mane praecipue, ac iestuno ventriculo; isque inanis, ut plurimum: diarrhoea: dolor ad scrobiculum. Ab aliquot diebus vesperi crura tument.

Cum, quae usui esse videbantur, applicarentur, increvere nihilominus enarrata symptomata: deglutitio fieri tandem difficilis: vox rauca vix percipienda. Die 8. Novembris moritur.

Aperto thorace, pulmo dexter ex toto gravissime inflammatus, si partem non magnam quae diaphragma respicit excipias, deprehendebatur. Suprema eiusdem pulmonis pars conclusum abscessum pure tenui repletum continuit. Cavitas vomicae tota, quae ovum anserinum facile cepisset, particulis, albidioribus et quasi membranam mentientibus, intus obducebatur. Circa abscessum inflammatio gravior erat, quam locis a vomica magis remotis. Haud procul ab hocce abscessu aliam exiguam, quaeve nucem moschatam vix caperet, vomicam pure minus tenui, et ex albo virescente turgidam vidimus.

Sinister pulmo diaphragmati per quandam pseudo-membranam circumcirca ita nectebatur, ut in medio, inter diaphragma scilicet et pulmonis infimam superficiem, aliquid feri, quod elabi obnexum pulmonis cum diaphragmate non poterat, concluderetur.

Idem pulmo arctius hinc inde ad pleuram religabatur, caeterum et ipse dire inflammatus,

praeterquam qua parte septum transversum contingit: is dissectus unicam eamque parvam, ut quae vix nucem avellanam aequaret, v micam continuit pure non illaudibili plenam. Caeterum tota pulmonis utriusque substantia tuberculis obsidebatur, quorum singula ex granulis compluribus albis durisque, et lentem aequantibus componebantur. Rami bronchiorum ossi. Cartilaginee, asperam arteriam eiusque caput constituentes, ita induruerunt, ut potius osseae essent. Superficies interna trachaeae, aspera absque ulcusculis: rima glottidis amplissima.

In pericardio aquae libra inventa est. Dissecto abdomine, hepar magnum, flavo colore totam eius substantiam penetrante, reperiebatur: vesicula fellea, tenaci. multa nigrante bile turgebat, et licet fortiter compressa, liquorem tamen contentum in intestina ob delatam ductus choledochi cavitatem non effudit. Ventriculus exiguus, et intestinum referens tunicas solito multum crassiores habuit. Glandulae mesenterii confertissimae, consueto multum maiores, durae, et quae inter eos maximae erant, materia subacea replebantur. Crassorum intestinorum glandulae solito evidentiores apparebant, durae pariter, quarum non paucae, quemadmodum multae quoque in mesenterio, cartilagineam fere duritiem dissecanti cultro opposuere.

Remedia, in ulcere pulmonum nataque inde consumptione, usitata, cum iis comparari merentur, quae cadaveris huius sectio exhibuit.

Sed, cum non ab similem sectionis historiam, et quaedam ad curam phthiseos pertinentia supra retulerim, curta eorum, quae hic observavimus, narratio ad stabilienda superius prolata sufficiet.

SECTIO DECIMA OCTAVA.

Vidua 37. annorum, 25. Junii ad nos venit. Per quinque menses mensuris caruit, quae ante octo dies redierunt. Ante 11. dies, praegressa ira, frigidam hausit, unde delolatio, et gravitas corporis, et praecipue capitis stupor, horripilationes, calores, appetitus deiectus. Per plures dies horrores caloribus mixti continuabant.

Pridie quam ad nos veniret, sumpsit sal amarum, a quo per hos dies alvus trigies septies movebatur. Vena secta fuit cum levamine quoad corporis gravitatem. Hucusque semper erecto corpore laboravit, et morbum facile tulit. Cephalalgia; somnolentia continua: lingua biliosa: os mucosum, amarum: spasmodica faucium contractio, praecedentibus vomendi conatibus et tussi: sitis multa: calor iam nullus; petechiae purpureae hac nocte eruperunt. Pulsus celerior naturali, mollis; respiratio non laesa.

Retulit aegra, se custodem adstitisse infanti ex petechiis decumbenti, qui modo denuo convaluerit.

Haec femina, cum post paucos dies, ex quo suscepta in Nosocomium est, petechiae successive evanescerent, mansit tamen comolenta, tarda, de sanitate sua plurimum anxia, querula, immorigera, saepius secum ipsa interdum noctuque mussitans, varia obstinate appetens, sano tamen iudicio et memoria firma.

Pulsus aut naturalis, aut naturali paulo celerior, debilisque: calor praeter naturam nullus. Gravitas perpetua capitis ad tempora, auresque praecipue cum tinnitu valido, continuo. Somnus

noctu bonus videbatur: interdiu, cum dormire videretur, somnum tamen se capere negavit. Viri res non valde delectae, cum et facile se converteret, corpusque erigeret, et in lecto federet, quin et extra lectum esse poterat. Continuum inappetentiam, oris gustum non amarum, attamen pravam semper quaesta est. Caeterum de nullo aut pectoris incommodo, aut ventriculi, abdominisque dolore unquam querebatur.

Diarrhoeam toto fere tempore, quo apud nos decubuit, patiebatur, quam inde ab assumpto extra Nosocomium purgante ortam continuo perstare aiebat. Alvus, quacunque ratione comprimeretur, nihilominus denuo fluere coepit.

Die 13. Junii, cum et praecedentibus diebus eoque ipso die paulo melius valere existimaretur, etsi toto tempore, quo apud nos fuit, nil detractum ex viribus, quin potius quaedam earum accessio facta videretur, cumque eius diei hora tertia pomeridiana et medicamentum propinatum alacriter hauriret et apte prompteque responderet, ac erecto federet, corpore, elapso horae quadrante, dum in latus se convertit, repente moritur.

Cum ipsemet eo die ob adversam valetudinem domi detineret, atque idcirco sectioni, uti alias solebam, interesse non possem, cl. D. *Joannes Philippus Ritter*, Bambergensis Franco, dignus praeclearo genitore filius, qui superato multiplici taedio tempus fere omne penes lectos aegrorum, in perdiscendo morborum diversissimorum genio, modoque medendi, exegerat, cadaver cum assistente chirurgo secuit, et sectionis historiam, ut sequitur, mihi tradidit.

Collum, dorsum, et humeri livebant: abdomen

men tactu molle. Margines locorum vesicantibus tentatorum gangraenosi. Dura mater cranio solito firmiter adhaesit: vasa piae matris multo sanguine infarcta: substantia cerebri valde compacta, eiusque medulla pluribus, quam alias, punctis sanguineis distincta. Plexus choroidei sanguine turgabant. In dextro ventriculo superiori solito plus aquae continebatur. Apophysis choroidea posterior sinistra erat scabra. Pulmo sinister, solito flaccidior, per membranas, cum pleura et diaphragmate undique cohaesit.

Hepar, lien, pancreas in statu naturali inveniebantur. Vasa coronaria ventriculi sanguine multo repleta; intestinum coecum, colon incipiens, et mesenterium inflammata deprehendebantur. In mesenterio repertum fuit *ulcus cancerosum* cum initio intestini coli communicans, et in illud materiam amurcosam, pultaceam, foetidam effundens. Margines concavi renum erant solito ampliores, profundiores, et laxiores; reliqua secundum naturam fuere.

Quod ad cohaesiones pulmonum ad partes vicinas attinet, quae nullum in respirando impedimentum fecere; non est quod nostram admirationem mereatur, cum id et aliquoties a nobis et aliis quam frequentissime fuerit observatum. Notatu dignius est, quod intestinorum pars quaedam inflammata fuerit reperta, quin de dolore abdominis, de febre, caloreque unquam quereretur. Ulcus mesenterii in colon apertum, quodve, qui dissecuit, *cancerosum* dixit, an morbi petechialis effectus, an ex tumore diu antea ibi latente natum fuerit, minus constat. Colluvies putrida in intestinis diu collecta, ni et tempestive et apta via eliminetur, febris petechialis et communissima causa

est, et inflammatione, abscessu, gangraena intestinorum praecipue, sed etiam vicini mesenterii, cerebri, et pulmonum etc. occidit, si ea in sanguine recepta ad hasce partes decubuerit.

SECTIO DECIMA NONA.

Vidua 41. annos nata, duodecim prolium mater a sexennio mensuris caret. Ab anni quadrante abdomen intumescere, atque frequentibus infestari flatibus queritur.

Ante decem septimanas, praegressa per aliquot dies oris mucositate deiectione appetitu, cholera corripitur: quae vomitu reiciebantur, biliosa fuerit. Dolor eo toto die in abdomine ingens. Die altero cholera nulla, at idem abdominis, qui pridie, dolor, minus tamen tumescens ac unquam alias. Dolor hic sensim miutus per aliquod tempus evanuit. Exactis quatuor septimanis bene valere videbatur, nisi quod abdomen per intervalla tumeret, tumsumque adpareret. Elapsio hoc tempore, denuo cholera recruduit, qua post tres demum dies cessante, sanitas rediit, etsi minus integra quam antea.

Cum die quarta Septembris ad nos deferretur, praecedentibus sequentia adhuc addidit: a decem diebus alvum non reddidisse: per octo dies ultimos quotidie ter quaterve, biliosa mucosaque cum dolore totius abdominis vomuisse. Hunc abdominis dolorem per intervalla gravissimum fuisse, exortumque a sinistra regione lumbari, extendi ad umbilicum usque.

Cum ad Nosocomium in sella portatili deferretur, alvus moveri coepit, iamque septies intra paucas horas deiecit. Abdomen tumeret, doletque

eum sensu exulcerationis ad attactum aucto. Nulla in abdomine durities, nulla eius tensio. Inappetentia: calor nullus praeter naturam: sitis nulla, aut vix ulla. Pulsus molles, naturales, aut naturalibus paulo citatiores.

Dato emulso eccoprotico, cui paucillum camphorae iungebatur, denuo aliquoties detecit: dolores abdominis aliquantum minuebantur, et per intervalla exacerbabantur, sic tamen, ut, nisi contractata, eos facillime perferret. Borborismi fere continui, et flatu permolesti sursum deorsumque erumpentes. Usa est deinceps emulsis, oleosisque, additis lenioribus carminantibus, quibus exiguum levamen obtinebatur. Calor nullus: pulsus frequentes, exigui. Inappetentia, et os insipidum cum levi amarore: facies diluta flavedine tincta. Somnus parvus. Alvus facilis. Foetidissime, et caloris castanei et aquosae, faeces. Dolor ad attactum auctus in toto abdomine, urinae difficiles, stranguriosae, colore laudabiles.

Die 12. Septembris circa vesperam repente eiulat: de acerbo totius abdominis dolore, et suffocante respiratione queritur: pulsus frequentissimi, valde exigui: mentis praesentia. Elapso unius horae spatio quietior facta est, et circa mediam noctem, mente constans moritur.

Cutis in hypogastrio pendula, rugosaque fuit, qualis in iis solet, quae frequenter peperere. Abdomen tumidulum, et prominens. Pinguedo multa, sub cute pectoris et abdominis, musculos, obledit.

Dissecto abdomine foetidissima materies profluxit, coloris et consistentiae eiusdem, quam alvo reddidit. Omnia intestina et mesenterium inflammata erant. Peritonaeum, ubique fere inflammatum,

vasa sanguifera copiofima exhibuit. Omentum inflammatum, et hinc inde gangraenofum. Inteftinum ileum, quo loco in coecum inferitur, tractu quatuor digitos tranfverfos longo anguftum, fphacelatum, et foramine tres fere lineas amplo pertufum. Inteftini anguftati cavitas perexigua. Parietes craffiores folito, et hinc inde arrofi.

Veficulam felleam calculi tres penitus repleverunt, nullaque ibi bilis, nifi perpauca, eaque glutinofiffima, calculos obliniens, reperiebatur.

Hepatis fubftantia, magis ac naturaliter follet, friabilis, dilutum colorem flavum diffecta monftravit. Reliqua iuxta naturam fe habuerunt.

Sectio haec complurium obfervationem ferax demonftrat denuo, Inflammationem inteflinorum adefle poffe cum *febre vix ulla, et dolore exiguo*, idque frequentius fieri ac communis opinio ferat.

Quod fi doloris acerbitatem ex querelis, eiulatu, iactatione metiamur, conftabit, hanc, de qua agimus, feminam abdomine gravius non doluiſſe, eſi attractum paulo rudiorum non tulerit.

Confirmatur et haec, et aliis a cl. *Morgagnio* recensitis hiftoriis, dolorem colicum, pulſibus et urina bonis, per aliquot dies valde tolerabilem, ſubito lethalem fieri poſſe. Ultimis enim diebus, quibus aegra apud nos decubuit, morbum haud gravate pertulit.

Quin et ex eodem cl. auctore, noſtrisque, nonnullis ſectionibus conſtat inflammationem intefſinis alte inſidere poſſe, etiam *nulla preſente febre*, dummodo eam non ex pulſu ſolum frequentiori, ſed ex auctiori ſimul carnum calore definiamus, quem noſtrae huic aegrae abſuiſſe antea dixi.

Hinc moniti ab hoc auctore prolati (L. III.

epist. anat. med. art. 21.) veritas novo denuo argumento stabilitur : ita enim is ait : quando cum aliis inflammatorum intestinorum signis vehementem dolorem, et acutam febrim in aegrotantibus deprehendes, ure quidem meritoque credes rei medicae auctoribus, haec duo inter praecipuas notas magnae intestinorum inflammationis ponentibus; nec tamen, si quando alterum, vel utrumque horum aut abesse, aut vix esse invenies, continuo putabis, aut nullam esse inflammationem, aut levem, neque gangraenam, et sphacelum in eorum esse intestinis non posse, in quibus duo illa praecessisse non videris.

Signa ergo diagnostica inflammationis intestinorum a Boerhavio recensita, videlicet: febris acuta continua, sitis ingens, urina flammea, debilitas subitanea, ad dignoscendam Intestinorum inflammationem non raro parum conferunt, neque in aegra nostra multum conferebant.

Cl. Sennertus inter signa intestinorum inflammatorum urinae suppressionem posuit; aegra nostra eandem parce strangurioseque misit.

Inter innumeras ilei et colici dolotis causas, aequae frequens intestinorum inflammatio est, eaque ut vidimus, saevis symptomatibus stipata, sed subdola, diu nonnunquam, attamen tolerabiliter affligens, sed quae nihilominus aegros non opinantes occidit, dum gangraenam et sphacelum intestinis inducit.

Hanc in rem praeclara quaedam saepius laudatus Morgagnius scripsit, et quid Albertinus et Valsava hoc in casu factitarint, diligenter exposuit. Uterque, uti in initio venae sectionem non reprobabant, ita, morbo vigente et iam progresso, ab eadem abstinebant. Rationem non addidere sed observationem, citius videlicet aegros mori detracto sanguine, sed et mori non detracto, se-

rius tamen. Hoc in casu ab omni eo sollicite abstinebant, quod inter *magna remedia* numeratur. His stantibus, uti vanum auxilium in exiguis iusculorum oleosorumque dosibus quaereretur, ita inutilia fore quaecunque alia medicamina arbitror, et ignominiam praestantissimis alias remediis affricari.

Dum caute agendum existimo, ubicunque alvus pertinacior, nec enematibus, nec mitioribus, et forma liquida exhibitis purgantibus auscultat, dumque, rebus ita se habentibus, ad oleosos haustus, ad iuscula tenuia, ac plenam ab omnibus tum alimentis cum remediis abstinentiam potius confugiendum reor, quam ad quadruplicatas purgantium, etiam validiorum; doses; neutiquam improbo, quae a claris in arte viris et observata et usu comprobata leguntur, etsi ab hac nobis laudata methodo aliena sint.

In curando ileo plurimum interest, ut mali causa detegatur, qua ignorata, empiricum est quid quid tentaveris.

Methodus huic morbo medendi vaga plerumque est, eaque, quae variis, iisque per saepe oppositis, remediis utitur. Verum si in ullo unquam morbo observandus is canon est, *non esse a Medico nocendum, ubi is prodesse nequeat*, id profecto in ileo sanando obtinet, ubi obscurae mali causae nulla Medico agendorum notitiam suppeditant. Malim ego cum egregio *Valsava* praeter exiguam olei e dulcibus amygdalis pressi quantitatem aegro nil quidquam propinare, ubicunque me morbi causa fugerit, aut ea talis sit, quam validius agredi sine gravi noxa nequeamus. Imo malim potius in eiusdem casu otiosus spectator esse, quam causae ignarus ea moliri, quorum me postea se-

Et cadavere poeniteat. Jusculum tenue pulli vel solum, vel cum oleo amygdalino exiguis dosibus, atque ita exhibitum, ut aeger nil vel ciborum, vel potulentorum vigente ileo accipiat, in plerisque ilei causis directe prodest, et ubi nec hoc, nec aliud quidpiam prodesse potest, non nocet. Asserti veritas ex perpenis frequentioribus ilei causis patebit.

Haustus oleosos prae aliis remediis in ileo imminente perefficaces experti sumus. Binis hoc anno vicibus alvus pertinaciter clausa nobis obvenerat, non a vitio quodam organico et incurabili, sed a materie, ut videbatur, acri, vellicante, et spasmo pertinaci intestina alicubi locorum stringente. Purgantia varia acutaque, enemata primo emollientia, dein acria, acerrima, nil profecere. Imminebat in una (utraque enim aegra, juvenula fuit, irritabili supra modum nervorum systemate donata) vomitus stercoreus, cum assumpta pertinaciter vomeret. Carminantia, opiata ne hilum profecere. Soli haustus oleosi cito alvum referabant.

Aegra nostra stercorea vomuit, etsi materies vomitu reiecta e tenuibus solummodo intestinis esset. Verum aliunde iam constat, vomitum stercoreum, ligato etiam ileo intestino in felibus et canibus, itemque ob herniam incarceratam contracto, non raro fieri.

SECTIO VIGESIMA.

Scriniarius 27. annorum, a longo tempore sanus, mane per duas fere horas valide riguit, subsecente calore intenso. Circa meridiem dolor pungens partem posteriorem lateris dextri infra

scapulam invasit. Respiratio difficilis: oppressio circa sternum. Post meridiem hora tertia dolor pungens magis ad anteriora eiusdem lateris processit, ibidemque fixus mansit, inter tussitandum auctus. Sitis multa. Ad noctem, venae sectio ipsi facta cum levamine doloris, et oppressionis. Nox infomnis.

Die altero, dolor punctorius ut pridie: oppressio pectoris magna: respiratio difficilior: lingua alba, atque in eius latere dextro ulcusculum aphtham referens. Hoc die Nosocomium a Medico, ut vocant, assistente, meas tunc graviter aegrotantis vices obeunte, susceptus est. Pulsus plenus, celer, durus. Facta venae sectio lib. j. cum levamine aliquo.

Die morbi tertio dolor puogens nullus fere amplius: oppressio minor: pulsus fortis, plenus, valde durus: respiratio difficilis: facta iterum venae sectio unc. X.: crusta phlogistica admodum crassa, tenax: levamen nullum.

Die quarto nulla emendatio: facta venae sectio unc. VI.: sanguis semper idem.

Die quinto nulla emendatio: Venae sectio unc. X. A meridie alvus quinquies sponte mota est.

Die sexto supervenit mane dolor pungens lateris sinistri, totam occupans plagam, quae tertiae costae verae et primae spuriae numero a superioribus ducto interiacet. Hypochondrii eiusdem mollis portio aequè dolere coepit, dolore ad tactum aucto. Oppressio pectoris ingens: respiratio difficillima, pulsus plenus, durus, celer. Venae sectio lib. i. Applicatum loco dolenti vesicans est.

Die septimo dolor lateris nullus amplius, sed

oppressio pectoris aucta: anxietas ingens: respiratio solo abdominis motu peracta, pulsus minus fortis.

Die octavo respiratio adhuc difficilior, maxime anhelosa: omnia pessima. Eodem hoc die mors.

Decima octava post mortem hora sectum cadaver est: aperto thorace pulmo uterque ad latera, et versus dorsum, item cum diaphragmate firmiter mediante pseudomembrana, eaque crassa, alba, lardacea, nectebatur. Membrana hac lamellatim ablata, subiacens pleura sana reperta est.

Pulmonis dextri substantia inflammatissima durissimaque erat, et frustula plura aquae iniecta fundum illico petebant. Sinister vero hinc inde tantum inflammatus eadem, licet minus crassa, pseudomembrana pleurae cohaesit. Membrana haec ut plurimum digiti crassitiem aequabat, illi, quam per totum morbi decursum in superficie sanguinis emissi vidimus, simillima. Serii flavi paulo consistentioris circiter libra, in cavo dextro thoracis collecta, pus, aut potius *puriformem* materiam referebat. Liquor pericardii quantitatem solitam vix non excedebat. Cor magnum; vasa cordis turgida, quasi iniecta. Venae-cavae initium polyposa concretio replevit.

Abdomen dissectum intestina tenuia, ileum praecipue et ieiunum, partim summe inflammata, partim gangraenescentia monstrabat: hinc inde intestina tegebantur materie *purulenta*, aut purulentam potius *mentiente*.

Intestinorum quoque crassorum pars, mesenterium vero totum inflammata fuere. In cavo abdominis, *puriformis* pariter materies, sed paulo

constantior illa, quae in thorace reperta est, ad unc. VIII. circiter effusa erat. Hepar sanum pseudomembrana, multo licet tenuiori, circumvestiebatur. Lobus hepatis medius ope eiusdem membranae spuriae ventriculo iungebatur. Lien sanus. Omentum convolutum, leviter inflammatum. Renes sani.

Sectio haec intestina inflammata, partim vero iam gangraenosa, ita mesenterium totum dire inflammatum exhibet, licet nulla enteritidis signa unquam apparuerint, si dolorem hypochondrii sinistri, auctum si ea plaga contrectaretur, et die primum sexto totius morbi supervenientem excipias, qui etiam ipse die sequenti evanuit.

Transitum pleuritidis in peripneumoniam Hippocrates, suffragante ipsi experientia, iure damnat. Pleuritidem in peripneumoniam abiisse die septimo morbi arbitrabamur, ubi *dolor omnis cum pravorum symptomatum augmento* disparuit, respirationis praecipue, oppressionis, atque anxietatis.

En denuo pleuram in pleuritide vitii experitem!

Materies illa, quae pus ex parte simulabat, ex parte vero in membranas coivit viscera aut connectentes aut obtegentes, ea ipsa videtur esse, quam emissio sanguine, atque in patina asserto *crustam phlogisticam* appellant; haec enim, mala crisi, per ultima exhalantia vasa, in ea corporis cava subinde deponitur, unde nullum natura exitum fecit. Neque id absque exemplo est, cum in anginis toties contingat ut tonsillae inflammatae materiem phlogisticam confertim dimittant, quae mox in membranam eas partes obvestientem inspissatur, aut suppurationem mentitur; inde est, quod, qui frequentius anginosi fuerint, mirentur,

se, post tot suppurationes tonsillarum, his tamen partibus adhuc *integris* quadere.

EXCERPTA EX NECROLOGIIS

NOSOCOMII AD SS. TRINITATEM.

Cum Medici Ordinarii in Nosocomio SS. Trinitatis provinciam subiveram, id inter alia operam dedi, ut, quae de statu Nosocomii praeterito me edocerent, evolverem.

Hec inter necrologia reperi paucis abhinc annis conscribi coepta.

In necrologiis his summa susceptorum singulo mense, mortuorumque reperitur: inde maiorem, minoremque morborum quovis anni tempore copiam collegi, etsi probe sciam, hac methodo morborum numerum quovis mense grassantium non exacte stabiliri; manente enim eodem lectorum numero, si qua tempestate et plures simul et diuturniores grassentur morbi, pauci dato tempore aegri numerabuntur, cum ob morbos diuturniores, qui suscepti sunt, diutius retineantur, aliosque interim ab hoc beneficio excludant.

Id praeterea scire convenit, aegros non paucos rebus iam conclamatis huc deportari, quosdam, ut primum suscepti fuerint, exspirare. Ea apud nos lex obtinet, ut miserrimum quemque, praeter omnibus aliis dignum existimemus qui in Nosocomium suscipiatur.

Alia est apud alios *malignitatis* notio. Inde non idem apud omnes eorum numerus erit, quos

maligna detinuisse febris dicitur, aut enecuisse. Malignitatem *factitiam* novi. Verum opinari haud decet, virum huius per tot annos Nosocomii Medicum, errorem tam turpem erravisse, ut eas febres in classem malignarum reiecerit, quas communior praxis a malignitate absolvit.

Sed quid utilitatis habebunt tam incompletarum cadaverum descriptiones, quas haecce nectrologia referunt? malleme sane accuratas; haec cum deficient, incompletis contentemur, modo de earum veritate constet, quemadmodum certo constat. Nil parvum, nil contemnendum in morborum historia, dummodo id, utut exiguum nostraque attentione minus dignum videatur, ipsius naturae semper veridicae opus esse demonstratur.

Sagax Medicus, et observationum amans, quibus suam et originem et incrementa omnis genuina medicina debet, probe sciet, nullam observatiunculam, utut aut praetervisam aut nullius habitam momenti, ita vanam esse, ut suam symbolum ad ampliandos Artis limites non conferat. Sciet is minutissima quaeque, de quibus ipsum naturae vox edocuerit, suos in usus convertere, optime gnarus, ea non fortuito coeove casu, sed aequae ex immutabili aeternaque lege, qua totum hoc universum gubernatur, proficisci, quam grandia illa naturae molimina, quae indoctorum etiam oculos feriunt.

Non possum hoc loco, etsi minus fortasse ad propositum faciat, quid de non paucis observationum collectoribus sentiam, reticere: esse videlicet, qui tantummodo insolita, mirabilia, et rara colligant, quive ea, quae singulo fors saeculo bis eveniunt atque merito monstra audiunt, omni sollicitudine venentur, dum interim mala illa quo-

tidiana, quibus miseri affligimur, tamquam attentio-
ne curatori indigna, sicco, ut aiunt, pede per-
traeseunt. Hos, dum insuetis inhiant et procul
positis, obviorum contemptores medicinam fere
semper inutilem, et haud raro periculosam in morbis
vulgatissimis factitare necesse est.

Quemadmodum igitur haecce rariora neglige-
re haud convenit, ita omnis danda opera est, ut
morborum vulgarium genius, et quae illorum ad
se invicem ratio, quisque ad diversa, quibus ori-
untur, vigent, emoriatur, tempora respectus sit,
quis unius in alterum transitus, complicatio etc.
exacte pernoscat.

Collectio omnium constitutionum epidemica-
rum hucusque descriptarum et emolumentum affe-
ret Arti, quo insignius haud datur, et collectoris
nomen faceret immortale. Sed, unde digressi su-
mus, redeamus.

Necrologium anni 1761., antiquiora enim
non reperi, exhibet aegros per anni decursum
susceptos 1056.

Quos inter viri fuere 547.

Feminae 509.

Mortui inde sunt 120.

Hoc anno Ver maxime lethale fuit, longe
minus Aestas, et Autumnus, quamvis Aestate plu-
res numero vigerent morbi. Autumnus morbos
non solummodo minus lethales, sed et pauciores
numeravit. Hiems morborum paucorum, sed ae-
que propemodum ac Ver, lethalius ferax.

Proporatio mortuorum ad susceptos proxime
est, ut 1. 8 $\frac{2}{3}$.

Ad diem quintam Februarii sequentia notan-
tur: *Mortuus est in tympanitide, cuius abdomen im-
mensam in molem extensum, in sectione monstrabat seri*

vix libram, intestina vero praeter omnem modum expansa, ac simul quoad structuram ad digitum usque crassa, inflammata, et sphacelata.

Die 3. Martii mortuus est ex luxatione vertebrarum lumborum, et paralyfi inferioris partis corporis, quod exenteratio etiam monstrabat, cum sphacelo viscerum abdominis, praesertim vesicae.

Die 5. Septembris femina ex febris semi-tertiana, et tandem suppurato mesenterio periit. Febres semitertianae ex puridarum malignarum familia, a colluvie prava primarum viarum oriundae, tandem viscerum abdominalium abscessus, gangraenam, sphacelum inducunt.

Die 14. Octobris periit ex metastasi ad pectus, postquam febrim mali moris remittentem superavit.

Observationes hae complures docent, in febribus biliosis, malignis, exanthematicis, continuis remittentibus, morbo neglecto, perverse tractato, multum provento, emesi aut neglecta, aut, ubi necesse fuerat, non repetita, materiam morbi ex systemate gastrico ad vias secundas traductam ad pectus decumbere, tussim continuam et sibilosam, difficilem strepentemque respirationem facere; ubi in moventibus, incidentibus, sibilio, kermete, vesificantibus, radice arnicae spes tota salutis repouenda.

Anno 1752., suscepti sunt 1030.

Mortui 87.

Proportio mortuorum ad susceptos

ferme ut I. 11 $\frac{3}{10}$

Quae aegrorum quovis mense copia fuerit, quaeve morborum lethalitas, ex necrologio huius anni non constat; menses tamen Aprilis, Maius et Junius prae reliquis perniciem attulere.

Mense Ianuario huius anni, periit quidam ex

febre maligna, retrogressa parotide. Mense eiusdem anni Martio, duo ex maligna febre, exstante parotide occubuerunt. Ad diem quintam Augusti: *periit in scirrho hepatis admirando, cum ingenti tumore cystico, instar steatomatis, pleno pinguedine capillis copiosis intertexta, ubi simul omnes partes abdominis scirrhosae erant,*

Mense Decembri plures ex maligna febre perire ac aliis mensibus.

Anno 1763., summa susceptorum non reperitur, mortui sunt 95.

Inter susceptos ex febre maligna decubuerunt 193.

Inde mortui 28.

Inter mortuos, perire ex dysenteria mensibus Augusti, Septembri, et Octobri grassante 9.

Proportio ex febre maligna mortuorum ad eos, qui eadem laboraverunt fere ut . . . 1. 6 $\frac{5}{7}$.

Mortui dysenterici ad summam omnium mortuorum ut 1. 10 $\frac{5}{2}$.

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos fere ut 1. 3.

Piura funera per hyemem notantur, quam caeteris anni partibus, eaque potissimum fuere hominum ex malis chronicis pereuntium.

Ad diem 21. Aprilis legitur periisse quidam, vel quaedam ex febre rheumatica maligna, in qua ad membra diversa tumores phlogistici, statim sphacelati, contingebant.

Ad diem 3. Septembris periit in ictero nigro chronico cum hydrope. Exenteratus monstrabat hepar ulcerosum, et corruptum, necnon mesenterium totum quoad glandulas scirrhosum.

Anno 1762., summa susceptorum fuit. 857.

Mortuorum	63.
Proportio defunctorum ad susceptos	
proxime ut	1. 13 $\frac{1}{2}$.
Inter hos fuere febre maligna affecti . .	187.
De quibus mortui	24.
Proportio febre maligna defunctorum	
ad omnes ex eadem decumbentes proxime	
ut	1. 7 $\frac{1}{2}$.
Proportio maligna laborantium ad om-	
nes aegros proxime ut	1. 4 $\frac{2}{5}$.
Proportio ex febre maligna mortuo-	
rum ad omnes mortuos ut	1. 2 $\frac{3}{8}$.

Numerus aegrotantium multo minor ac prioribus tribus annis. Autumno morbi paucissimi et minime lethales. Ver paucioribus morbis quam Aestas, pluribus quam Autumnus, sed utraque tempestate lethalioribus insignibatur: Hyems a Vere haud multum abludebat. Omnium mortuorum dimidia fere pars ex febre maligna periit.

Die 6. Aprilis, aeger vel aegra periisse notatur ex apoplexia post lethargum; in exenteratione se monstrabat abscessus in cerebello, et alter circa os petrosum, et tertius circa sinus laterales, ita ut os occipitis plenum fuerit purulenta extravasata materie, descendente per foramen occipitale ad medullam oblongatam.

Ad diem secundam Novembris haec reperitur: periit in hemicrania chronica ex tumore cystico, ovum columbinum aequante, supra sellam turcicam et nervum opticum sito, in exenteratione reperto.

Anno 1765., summa susceptorum	903.
Mortuorum	87.
Inter hos fuere febri maligna affecti	162.
Inde mortui	33.

Proportio omnium mortuorum ad susceptos proxime ut I. 10 $\frac{2}{3}$.

Proportio mortuor. ex febre maligna ad eos, qui ex eadem decubuere, proxime ut I. 5.

Proportio maligna laborantium ad omnes aegros, proxime ut I. 5 $\frac{2}{3}$.

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut I. 2 $\frac{2}{3}$.

Vere funera plura, quam Aestate, at morbi multo pauciores. Autumno morbi aequae multi, ac Aestate, sed mortes plures. Hyeme, aegrorum copia eadem ac Vere, sed paulo minor mortuorum.

Ad diem octavam Januarii leguntur sequentia: *allata statim mortua est, et in exenteratione reperta est magna quantitas seri purulenti in abdomine ex abscessu rupto, intra membranas ventriculi sito, et perforatione totius structurae eiusdem.*

Ad diem decimam eiusdem mensis: *periit in ictero nigro cum vomitu perpetuo: in exenteratione repertus pylorus cum parte duodeni scirrhusus, et canerosus. Cystis fellea semi cartilaginea loco bilis continens serum album.*

Ad 20, Martii: *periit in asthma ex dilatatione immensa cordis, et polypo in dextro eiusdem ventriculo magno, cum extravasatione seri in dextra cavitate pectoris librarum quatuor.*

Ad diem 7. Julii: *periit post haemorrhagiam, facta suppuratione mesenterii, et colliquatione.*

Ad diem 18. Septembris: *in febre mali moris remittente cum supervenientibus parotidibus.*

Ad diem 4. Novembris: *periit in febre lenta ex scirrhuso tumore cystico, magnitudine capitis humani in dextra parte abdominis se adnectente ad ovarium, et muscolum psoam, continente materiam purulentam caseosam hinc inde pilos habentem.*

Tum in hoc, cum et aliis necrologiis non infrequens mentio fit mortuorum in febris maligna, superveniente apoplexia.

Anno 1766., summa susceptorum fuit . 1057.

Mortuorum 69.

Inter hos fuere febris maligna affecti . 117.

Horum quatuor habuere petechias, quinque vero miliaria alba. Febris maligna periit 14.

Proportio mortuorum ad susceptos proxime ut 1. 15 $\frac{2}{3}$.

Proportio eorum, qui febris maligna laborabant, ad omnes aegros proxime ut . 1. 9.

Proportio mortuorum ex febris maligna ad omnes maligna laborantes ut . . 1. 8 $\frac{1}{4}$.

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos proxime ut . . . 1. 5.

Vere pauciores quam aliis anni partibus, at funera multa: paucissimas mortes numeravit Aestas, etsi morbis quam plurimis infestaretur. Hyems maxime lethalis fuit, etsi morbos haud multo plures ac Ver habuerit. Autumno paucioris quam Aestate morbi, plures vero quam Hyeme et Vere reperiuntur, non multum lethales.

Ad diem 20. Januarii habentur sequentia: periit in fractura cranii, nimirum in osse bregmatici sinistro usque ad suturam coronariam, et dextro ad orbitam oculi usque, cum extravasatione sanguinis in fundo cerebri ad uncias tres ex lapsu accepta.

Ad diem 2. Julii: periit in hydrophobia, hora post susceptionem in Nosocomium vigesima quarta, morsus die 15. mensis praeteriti.

Ad diem 12. Augusti: periit in febre rheumatica, facta depositione vehementi ad fauces et linguam intra paucas horas suffocante.

Medendi :

199

Anno 1767. suscepti	1017.
Mortui	78.
Inter hos fuere febrī maligna affecti	
Sine exanthematibus	93.
Cum miliaribus albis	12.
Cum petechiis	5.

Summa . . . 110.

Ex his mortui 16.

Proportio mortuorum omnium ad susceptos ut 1. 13 $\frac{1}{2}$.

Proportio maligne decumbentium ad omnes aegros fere ut 1. 9 $\frac{3}{4}$.

Proportio ex febre maligna mortuorum ad omnes ex eadem decumbentes ut . 1. 6 $\frac{2}{3}$.

Aestate morbi plurimi, sed parum lethales: paulo pauciores Autumno, sed maxime funesti: Hyeme adhuc pauciores, quam Autumno, uti et Vere proximo; sed eadem mortuorum ad aegros proportio reperietur, quae per Autumnum obtinuit.

Ad diem 25. leguntur sequentia: *perit in ictero nigro ex scirrho sphincteris vesiculae felleae cum sphacelatione hepatis, et ex lusu inordinato naturae; viscera enim tam pectoris quam abdominis in situ mutata erant, ut hepar in sinistra parte reperiretur, et reliqua etc.*

Ad diem 26.: *perit in febre lenta ex obstructione lienis, et omnium glandularum abdominis, simul multis hydatibus, et hydrope pericardii: exenteratione quoque manifestabatur peritoneum scirrhosum ad digiti maioris crassitiem.*

Ad diem 12. Augusti: *senicula perit in ictero*

ro chronico: in exenteratione inveniebatur hepar ulce-
rosum, calculi in vesicula fellea, mesenterium scirrho-
sum, vesicula fellea simul scirrhusa, callosa et carti-
laginosa.

Ad diem 3. Novembris: apoplexia ex casu:
post mortem inventa fractura a sutura lambdoidea us-
que ad foramen occipitale: extravasatio sanguinis in
cerebello, et ruptura durae matris antierius ad os fron-
tale, ut cerebrum transferet: totum cerebrum simul
impletum sanguine extravasato.

Anno 1768., suscepti 1066.

Mortui 83.

Ex febre maligna decubere sine
exanthematibus 115.

Cum petechiis 1.

Cum milliariis albis 4.

Summa omnium maligne aegrotan-
tium fuit 120.

Inde mortui 17.

Proportio mortuorum omnium ad su-
sceptos proxime ut 1. 12. 9.

Ratio maligne aegrotantium ad om-
nes aegros ferme ut 1. 8 $\frac{5}{8}$.

Ratio omnium ex febre maligna mor-
tuorum ad omnes universim mortuos ut 1. 4 $\frac{1}{7}$.

Sive proxime ut 1. 5.

Ratio mortuorum ex febre maligna
ad omnes ex eadem decumbentes proxi-
me ut 1. 7.

Vere et Autumno inter aegros non plurimos
parva funera; mensibus Julio et Junio inter plu-

timos aegros pauci periere, pauci itidem per hyssem mortui, paucique aegrotarunt.

Ad diem 17 lunii haec notantur: periit in ictero chronico nigro: in exenteratione inveni hepar, collum vesiculae felleae, mesenterium, et receptaculum chyli scirrhosam, et corpus integre emaciatum; atque bilis loco in vesicula fuit sanguis nigerrimus.

In sectione cadaverum una alterave vice reperi bilem profunde flavam, amurcosam, quae primo aspectu, antequam paucillum bilis charta bibula exciperem, sanguinem nigerrimum mentiebatur, et si fors sanguinem nigerrimum reapse viderit qui cadaver fecit.

Ad diem 20. periit in vomitu chronico ex magno schirro pancreatis, et eiusdem concretionem cum ventriculo, atque hepate obstructo, et copiosis abscessibus obseffo.

Anno 1769., suscepti	1133.
Mortui	75.
Febri maligna laborarunt sine efflorescentiis	58.
Cum petechiis	6.
Cum miliaribus albis	3.
Cum variolis confluentibus	1.

Summa maligne aegrotantium	68.
Inde mortui	21.
Ratio mortuorum ad susceptos fere ut	1. 15 $\frac{1}{2}$.
Ratio maligne aegrotantium ad omnes aegros fere ut	1. 16 $\frac{1}{17}$.
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut	1. 32 $\frac{1}{1}$.

Ratio mortuorum ex febre maligna
ad omnes universim mortuos ut 1. $3\frac{4}{5}$
Morbi plurimi per Aestatem : mense Junio
vergente, febres malignae ingrediebantur, quae
mense Augusto ad *αρχη* pervenerunt : pleraque
illius mensis funera ex ea febre contigere. Morbi
Vere et Autumno ferme aequales numero, et
morbis aestivis pauciores : Vere plura funera,
quam quocunque alio anni tempore, aequè potis-
simum ex infirmitatibus chronicis, phthisi, hydro-
pe, etc etc. dein Autumno. Hyems salubrior ac
aliae anni partes.

Ad diem 12. habetur : *péiit in cachexia icte-
rica. Exenteratio monstrabat hepar valde magnum,
durum, flavo. rubrum in substantia, cum extravasatione
seri flavi in pectore, et abdomine.*

Anno 1770., suscepti fuere	1243.
Mortui	73.
Febri acuta laborarunt	92.
Cum petechiis	9.
Cum miliaribus albis	7.
Cum scarlatina	2.

Summa omnium malignae laborantium	104.
Inde mortui	24.
Ratio mortuorum omnium ad omnes susceptos fere ut	1. $16\frac{2}{5}$.
Ratio malignae laborantium ad omnes aegros, fere ut	1. $11\frac{2}{5}$.
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut	1. $4\frac{1}{2}$.
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut	1. $8\frac{1}{2}$.

Plurimi morbi per Aestatem, et in principio Autumni, sed omnium minime lethales. Mense Novembri, et Decembri pauciores, sed magis lethales. Vere pauciores quam Aestate et Autumnino, sed plura funera, eaque tam ex morbis chronicis, quam ex febre maligna.

Ad diem octavam Ianuarii leguntur sequentia: periit in ascite: in exenteratione inventum est hepar scirrhosum, vix non cartilagosum, et ultra 40. mensurae aquarum abdomine.

Ab diem decimam septimam Februarii: periit in ictero ex inflammatione hepatis: in exenteratione inventum hepar scirrhosum, et steatomatosum immensae magnitudinis ultra 20. libras pendens.

Ad diem 20. Martii: periit in asthma sicco: in exenteratione reperti sunt pulmones pleurae adhaerentes, et ex integro scirrhosi, cum corde praeter naturam magno.

Ad diem 28. in asthma sicco: reperta pulmonum tuberculis plenorum cohaesio, cum empyemate magno rupto ad cavitatem thoracis.

Ad diem 12. Maii: periit ex casu ex alto: paralytis corporis inferioris ex fractura, et luxatione vertebrae ultimae thoracis.

Ad diem 2. Iunii: periit in ictero nigro ex scirrho hepatis, et calculis vesicae felleae; in exenteratione inventum hepar iam putridum et gangraenosum, et calculi in intestino duodeno.

Anno 1771., fuere suscepti	1216.
Mortui	100.
Maligne laborarunt absque efflorescentiis	309.
Cum petechiis	35.
Cum miliaribus albis	6.
Cum scarlatina	1.

Summa	I.	348.
Inde mortui	I.	45.
Ratio mortuorum omnium ad omnes susceptos fere ut	I.	12 $\frac{1}{2}$.
Ratio maligne laborantium ad omnes aegros fere ut	I.	3 $\frac{1}{2}$.
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes ex eadem decumbens ut	I.	7 $\frac{1}{2}$.
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut	I.	2 $\frac{2}{3}$.

Ab aprilis initio ad principium Novembris morbi plurimi fuere, Vere maxime lethales, minime Aestate. Hyems minus lethalis quam Ver, et magis quam Aestas. Maius omnium plurima funera numeravit.

Ad diem 27. Ianuarii habentur sequentia: *su-
scepta est cum pernionibus parum sphacelatis: mox a
susceptione spasmo cynico, et motibus convulsivis cor-
rupta periit.*

Ad diem 2. Aprilis: *periit in fractura, et lu-
xatione vertebrarum lumborum: paralysis inferiorum
partium corporis ex casu ab alto.*

Ad diem 14. Aprilis: *periit ex febre maligna,
et ingentibus parotidibus suffocatus.*

Ad diem 24. Iulii: *periit ex sphacelo faciei ex
diathesi scorbutica.*

Ad diem 30. Iulii: *periit ex spasmo cynico et
convulsionibus: in exenteratione reperta est extravasa-
tio sanguinis ad unciam in basi cranii.*

Ad diem 16. Septembris: *periit convulsus in
aetano ex concussione spinæ dorsæ.*

Ad diem 19. Septembris: *post febrim malignam
facta remittens pernicioza: in paroxysmo convulsi-
bus stipato periit.*

Ad diem 10. Novembris: periit in asthma
ex aneurismatica dilatatione cordis cum polyposis
cartilagineis concretionibus.

Ad diem 19. Decembris: periit in asthma
sicco, convulsivo: in exenteratione pulmones reperti
scirrhosi.

Anno 1772., suscepti	1305.
Mortui	79.
Febri maligna sine efflorescentiis labo- rarunt	352.
Cum petechiis	27.
Cum miliaribus albis	8.

Summa	387.
Iude mortui	33.
Ratio mortuorum omnium ad suscep- tos fere ut	I. 16 $\frac{1}{2}$.
Ratio maligne laborantium ad omnes aegros fere ut	I. 3 $\frac{2}{3}$.
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut . . .	I. 11 $\frac{1}{11}$.
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes universim mortuos fere ut . . .	I. 2 $\frac{4}{11}$.

A principio anni ad finem usque omnia pro-
pmodum funera febris maligna dedit. Morbi plu-
rimi ab initio Maii ad finem Octobris, paucissimi
mensibus Novembri et Decembri. Hyems adulta,
totumque Ver maxime lethale, minus Aestas, mi-
nime Autumnus.

Anno 1773., suscepti	1176.
Mortui	— 63.
Febri maligna sine efflorescentiis la- borarunt	109.

Cum petechiis	9.
Cum miliaribus albis	1.

Summa	115.
Inde mortui	13.
Ratio mortuorum omnium ad omnes susceptos ut	I. 18 $\frac{2}{5}$.
Ratio maligne laborantium ad omnes universim aegros ferme ut	I. 10 $\frac{1}{2}$.
Ratio mortuorum laborarunt ut	I. 8 $\frac{1}{2}$.

Copia morborum Vere et Aestate par, at dispar lethalitas: maxime enim lethale Ver fuit, ubi pleraeque mortes ex febribus acutis contingere: dein Autumnus: demum Aestas: Hyeme magna salubritas.

Ad diem 9. Septembris habentur sequentia: postquam acutam, et dein remittentem bis superavit, repente moritur. In exenteratione summa flacciditas praesertim cordis, et parva sphacelatio ventriculi reperta est.

Ad diem 10. Octobris: periit in marasmo, et ictero nigro: in exenteratione repertum est mesenterium scirrhosum, glandulae eiusdem vix non cartilagineae, atque vesicula fellea calculis plena.

1774., suscepti fuere	994.
Mortui	58.
Febri maligna sine efflorescentiis laborarunt	65.
Cum petechiis	8.
Cum miliaribus albis	3.

Summa	76.
Inde mortui	11.
Ratio mortuorum omnium ad susceptos ut	1. 17 $\frac{2}{3}$.
Ratio maligne laborantium ad omnes aegros ut	1. 13 $\frac{1}{2}$.
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes qui ex eadem decubuere, ut	1. 6 $\frac{1}{2}$.
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut	1. 5 $\frac{1}{2}$.

Vere plures morbi, et magis lethales: paucissimi per Aestatem, sed lethalitate haud inferiores; plures Autumno quam Aestate, attamen rarius perniciosi: Hyems salubris.

Ad diem 21. Februarii habentur sequentia: —
perit in asthma convulsivo post colicam pictonum.

Anno 1775, suscepti fuere	1106.
Mortui	63.
Ratio mortuorum omnium ad susceptos ut	1. 19 $\frac{1}{2}$.

Quot aegri febre maligna laboraverint, atque ex ea mortui hoc anno sint, in catalogo non reperitur.

Ab initio Maii ad finem Septembris morbi multi, non tamen multum perniciosi: adulto Autumno, Hyeme, et Veris initio minor morborum copia, sed inde frequentior perniciēs.

Quod si numerus omnium per 14. anno in Nosocomio mortuorum comparatur cum numero omnium per eosdem annos susceptorum, erit ratio media mortuorum ad susceptos proxime ut 1. 14 $\frac{2}{7}$.

Ratio media mortuorum ex febre maligna spa-

tio 12. annorum ad omnes per totidem anno maligne laborantes proxime ut 1. $7\frac{1}{10}$.

Ratio media mortuorum per 12. annos ex febre maligna ad omnes universim per idem tempus in Nefocomio mortuos proxime ut 1. $2\frac{1}{2}\frac{3}{6}$.

Inter 270. aegros ex febre maligna mortuos, quatuodecim fuere, quibus parotides exstabant, et quinque, quibus orta parotis ante mortem retrocessit.

Inter 298., fuere viginti et unus, qui in febre maligna ex decubitu sphacelato periisse leguntur.

Frequens mentio fit asthmatis lethalis ex hydrope thoracis, et pericardii.

Gibbosos quamplurimos phthisi, peripneumonia, asthmate, hydrotorace periisse in necrologiis sedulo adnotatum reperitur.

Phthisicos quamplurimos, item hydropicos plerosque, eos praecipue qui aquis intra thoracem collectis laborabant, mensibus vernis periisse potius quam alio anni tempore eadem necrologia constanter docet.

Modum insuper additum per saepe reperi, quo febres malignae aegros iugulaverint: periire convulsi, phrenitici, superveniente apoplexia, congestione facta ad caput hemiplegiam producente, cum parotide exstante, ingentibus parotidibus suffocati, parotide retrogressa, parotidibus interne gangraenosis, metastasi facta ad pulmones, facta depositione ad abdomen, decubitu sphacelato, locis vesicantium sphacelatis.

Observatio constans, necrologia docent, quasdam anni partes prae aliis perniciosas esse. Sic Ver pluribus funestari mortibus solet, ac quaecunque alia anni pars. Intervallo non longo Hyems sequitur: utrumque hoc anni tempus longa

infirmirate detentis phthificis, hydropicis, etc. etc. letum affert. Ver autem morbos quoque acutos adsciscit, ut et ex longis morbis, et ex acutis per idem tempus exortis multi pereant: hinc alia Veris ratio apud nos est, quam quae apud Hypocratrem descripta invenitur, qui L. 3. aphor: 6. *Ver omnium anni temporum saluberrimum, et minime lethale asserit.*

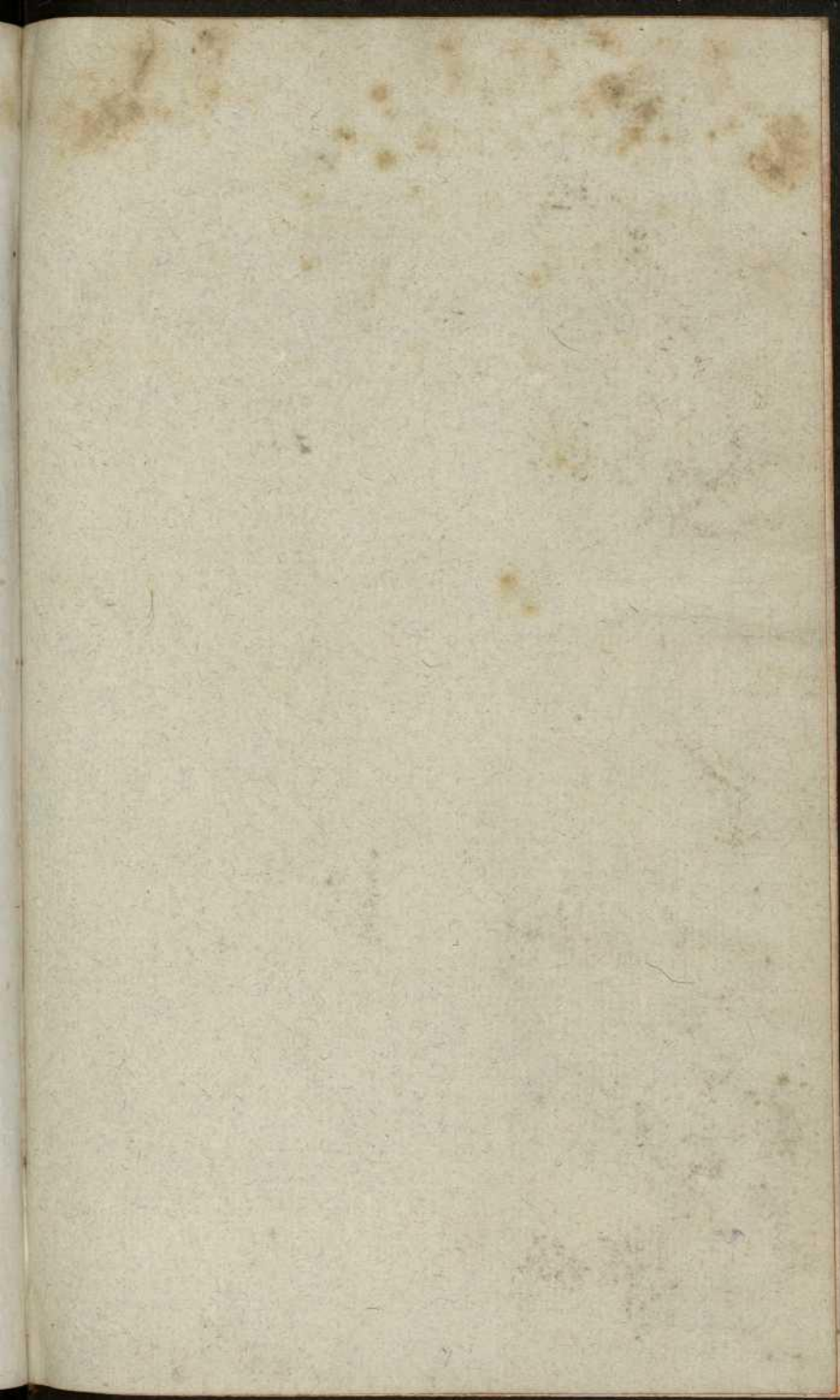
Observationes hae, aliorum quoque, *Süfsmilchii* praepriis observationibus respondent. Verum alius temporum ordo stabilitur, si non lethalitatem, sed numerum morborum diversis anni partibus regnantium contemplemur. Aestas morborum feracissima, sed minime plerumque lethalium tunc primas tenet: hanc Autumnus excipit. Ver pauciores plerumque morbos numerat, paucissimas Hyems.

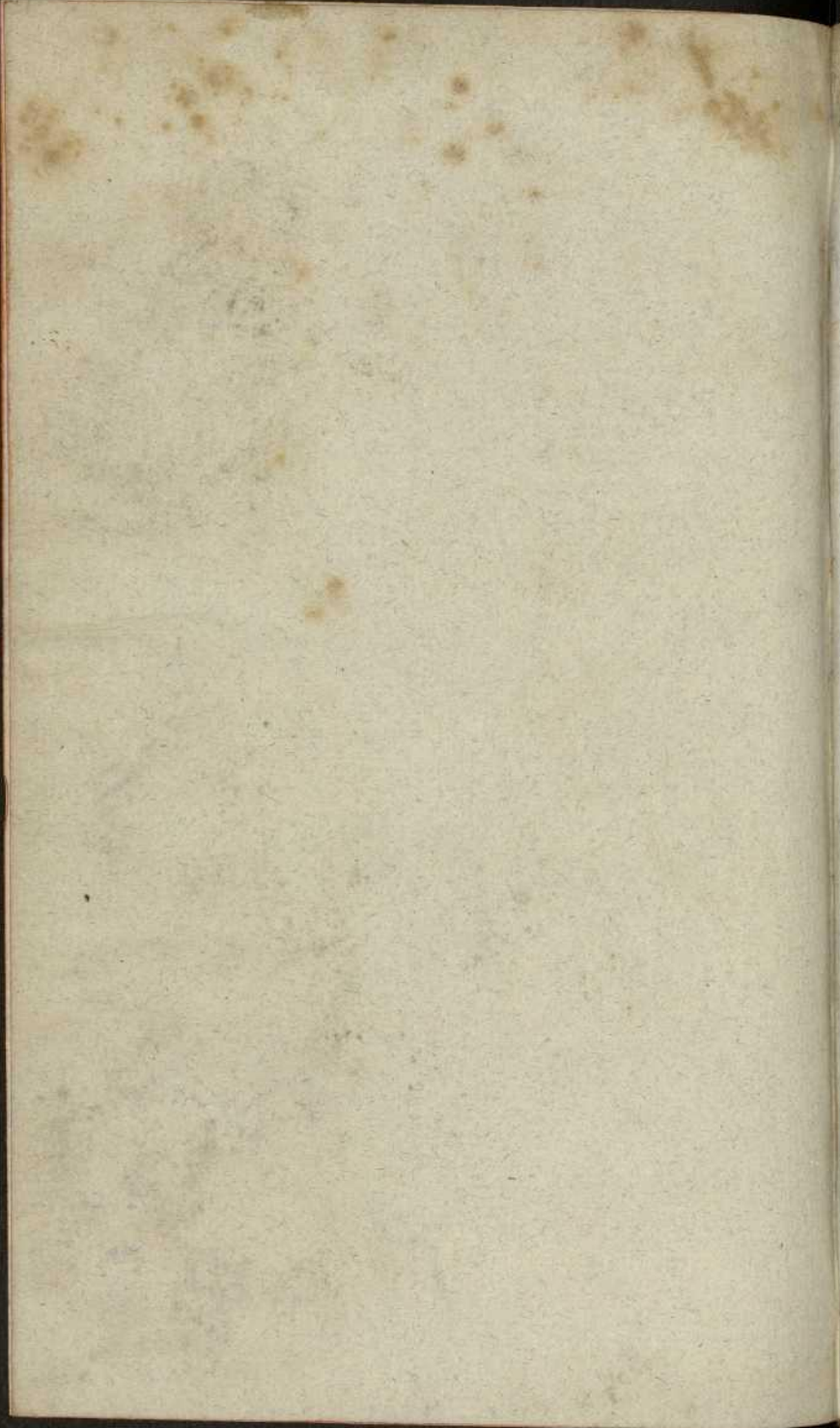
Sed hic de eo sermo fit, quod ut plurimum obtinet: abnormes enim, hybridasque temporum constitutiones subinde dari monumenta medica abunde testantur.

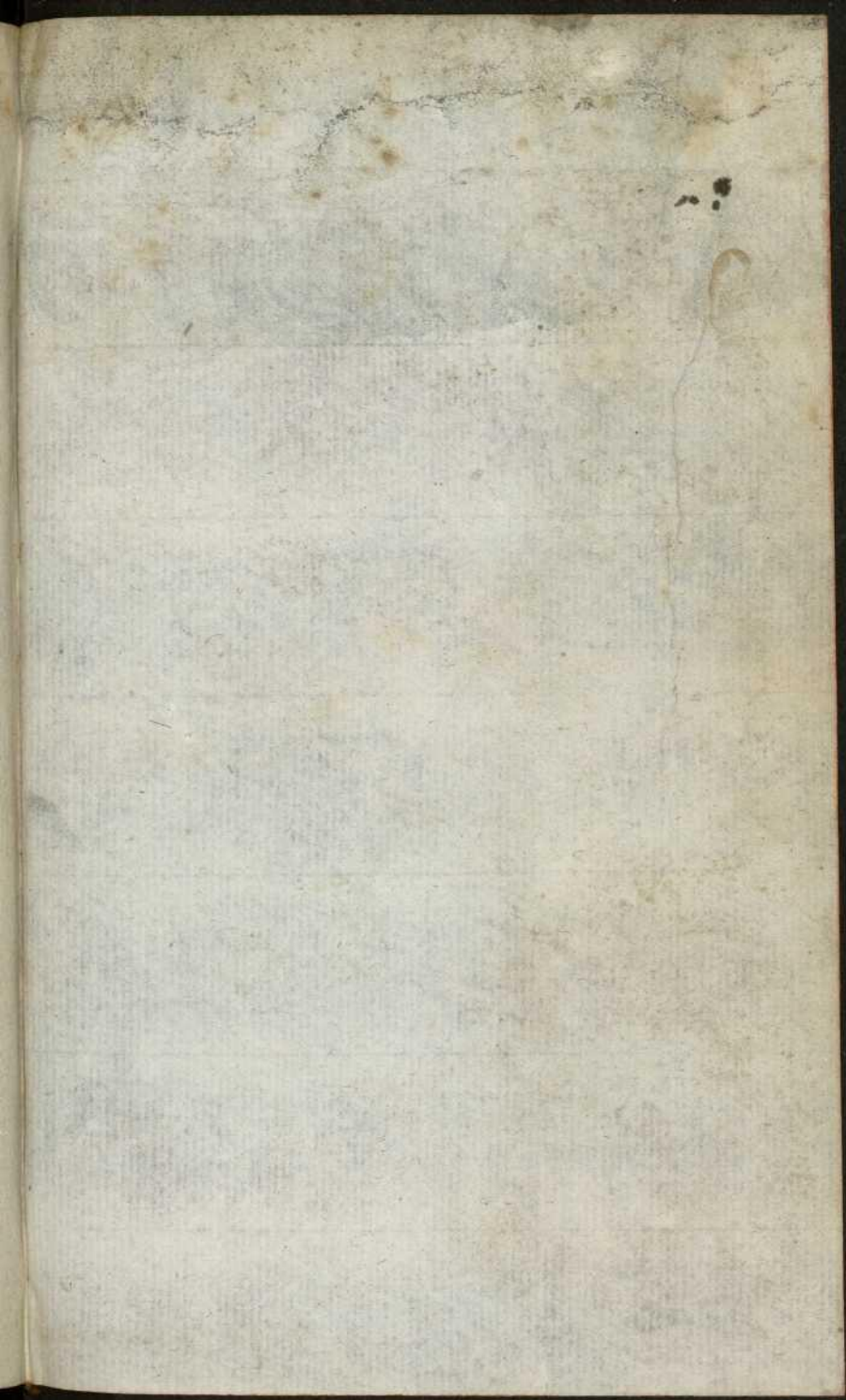
FINIS PRIMAE PARTIS.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher due to fading and ink bleed-through.

Faint, illegible text, possibly a page number or title, located in the lower middle section of the page.









ESTANTE 9.º

Tabla 8.ª

N.º 27





13

STOLL
RATIO
MEDICINI



3.226